

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Özel Eğitim Anabilim Dalı
Zihin Engelliler Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**ÖZEL EĞİTİM ANAOKULUNDA UYGULANAN TAM ZAMANLI
KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARINA YÖNELİK PAYDAŞ GÖRÜŞLERİNİN
BELİRLENMESİ**

Fatih KILIÇ
ORCID: 0000-0002-2643-3926

Danışman
Doç. Dr. Zehra ATBAŞI
ORCID: 0000-0002-2758-1277

Konya – 2022

TEŞEKKÜR

Akademik hayata atılmamda bana destek olan değerli hocam Doç. Dr. Zehra ATBAŞI'na öncelikle teşekkürü bir borç biliyorum. Zor zamanlarımda yanımda oldu. Motivasyonumu kaybettim zamanlarım oldu. Bana bu çalışmayı hazırlamamda beni motive etti. Çok sağ olun hocam.

Üniversite hayatımdan itibaren her zaman yanımda olan Doç Dr. Mahmut ÇİTİL'e de ayrıca teşekkür ediyorum. Hem bu çalışmamda hem de hayatımın çeşitli aşamalarında her zaman yanımdaydı. Teşekkür ediyorum sayın hocam.

Son olarak ailem. Varlıklarından destek aldığım anne ve babama teşekkür ediyorum. Her daim yanımda olun. Varlığınız bana yetiyor. Canım karım, oğlum ve kızlarım. Bu çalışmayı hazırlarken sizleri de biraz ihmal etmiş olabilirim. Bunun için sizlerde haklarınızı helal edin.

Fatih KILIÇ

Ekim, 2022

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU	vi
BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ	viii
ÖZET.....	x
ABSTRACT	xi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	12
1.2. Araştırmanın Amacı	14
1.3. Araştırmanın Önemi	14
1.4. Sınırlılıklar.....	15
1.5. Tanımlar	16
2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	17
3. YÖNTEM.....	22
3.1. Araştırmanın Modeli	22
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu.....	22
3.3. Veri Toplama Araç ve/veya Teknikleri.....	24
3.4. Verilerin Toplanması.....	24
3.5. Verilerin Analizi.....	25
3.6. Kodlayıcılar Arası Güvenirlik	32
4. BULGULAR	33
4.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Sınıflarında Bulanan Özel Gereksinimli Öğrencilerin Tanıları	33
4.2. Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Kaynaştırma Ortamında Yaşanan Sorunlara Yönelik Görüşler	34
4.2.1. Tipik gelişim gösteren öğrencilerle ilgili yaşanan sorunlar	35
4.2.2. Özel gereksinimli öğrencilerle ilgili yaşanan sorunlar	35
4.2.3. Öğretmenlerle ilgili yaşanan sorunlar	37
4.2.4. Velilerle ilgili yaşanan sorunlar	38
4.3. Kaynaştırma Ortamının Niteliğini Arttırmak İçin Yapılan Öğretimsel Düzenlemelere Yönelik Görüşler	39
4.3.1. Ortamda Yapılan Fiziksel Düzenlemeler	39
4.3.2. Uyuma ilişkin yapılan düzenlemeler	40
4.3.3. Genel öğretimsel yapılan düzenlemeler	40
4.3.4. Görsel ve işitsel yapılan düzenlemeler	41
4.4. Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Kaynaştırma Uygulama Süreci	42

4.4.1. Okulun Genel Yapısı	43
4.4.2. Okulun personel yapısı	43
4.4.3. Okulun öğretimsel yapısı.....	44
4.5. Kaynaştırma Uygulamasının Tipik Gelişim Gösteren Öğrencilerle Özel Gereksinimli Öğrencilerin Karşılıklı Olarak Sosyal ve Duygusal Gelişimine Etkisine Yönelik Öğretmen Görüşleri	45
4.5.1. Tipik Gelişim Gösteren Öğrencilere Etkisi	47
4.5.2. Özel Gereksinimli Öğrencilere Etkisi.....	47
4.5.3. Tüm Öğrencilere Etkisi	48
4.6. Özel Eğitim Anaokulunda Tipik Gelişim Gösteren Öğrencilerle Özel Gereksinimli Öğrencilerin Karşılıklı Olarak Akademik Gelişimlerine Etkisine Yönelik Görüşler	49
4.6.1. Tipik Gelişim Gösteren Öğrencilere Akademik Etkisi.....	49
4.6.2. Özel Gereksinimli Öğrencilere Akademik Etkisi	50
4.6.3. Genel Etki	50
4.7. Özel Eğitim Anaokulundaki Sınıflarda Farklı Yetersizliğe Sahip Öğrencilerin Bir Arada Olmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri.....	51
4.8. Özel Eğitim Anaokulu Veli Görüşleri	52
4.8.1. Özel Gereksinimli Öğrenciye Sahip Velilerin Özel Eğitim Anaokulunu Tercih Etme Sebepleri Teması.....	52
4.8.2. Tipik Gelişim Gösteren Öğrenciye Sahip Velilerin Özel Eğitim Anaokulunu Tercih Etme Sebepleri Teması	53
4.8.3. Özel Gereksinimli Öğrenciye Sahip Velilerin Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Kaynaştırma Ortamında Yaşanan Sorunlar Teması.....	54
4.8.4. Tipik Gelişim Gösteren Öğrenciye Sahip Velilerin Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Kaynaştırma Ortamında Yaşanan Sorunlar Teması.....	55
4.8.5. Özel Gereksinimli Öğrenciye Sahip Velilerin Kaynaştırmanın Öğrencilerin Akademik, Sosyal ve Duygusal Gelişimine Etkisi Konusundaki Görüşleri	55
4.1.6. Tipik Gelişim Gösteren Öğrenciye Sahip Velilerin Kaynaştırmanın Öğrencilerinin Akademik, Sosyal ve Duygusal Gelişimine Etkisi Konusundaki Görüşleri.....	58
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	61
5.1. Tartışma.....	61
5.1.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Sınıflarında Bulunan Özel Gereksinimli Öğrencilerin Tanıları	61
5.1.2. Özel Eğitim Okulunda uygulanan kaynaştırma ortamında yaşanan sorunlara yönelik görüşlerin değerlendirilmesi.....	61
5.1.3. Kaynaştırma Ortamının Niteliğini Arttırmak İçin Yapılan Öğretimsel Düzenlemelere Yönelik Görüşler	63
5.1.4. Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Kaynaştırma Uygulamasının Yürütülüş Biçimine Yönelik Görüşler	65
5.1.5. Kaynaştırma Uygulamasının Tipik Gelişim Gösteren Öğrencilerle Özel Gereksinimli Öğrencilerin Karşılıklı Olarak Sosyal ve Duygusal Gelişimine Etkisine Yönelik Öğretmen Görüşleri	66

5.1.6. Özel Eğitim Anaokulunda Tipik Gelişim Gösteren Öğrencilerle Özel Gereksinimli Öğrencilerin Karşılıklı Olarak Akademik Gelişimlerine Etkisine Yönelik Görüşler	67
5.1.7. Özel Eğitim Anaokulundaki Sınıflarda Farklı Yetersizliğe Sahip Öğrencilerin Bir Arada Olmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri	68
5.1.8. Özel Eğitim Anaokulu Veli Görüşleri.....	69
5.2. Sonuç	70
5.3. Öneriler.....	71
KAYNAKLAR.....	73
EKLER.....	78

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcılara ait demografik bilgiler	23
Tablo 2. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler	23
Tablo 3. Temalar, Alt Temalar, Kodlar	25
Tablo 4. Temalar, Alt Temalar, Kodlar (Devamı).....	26
Tablo 5. Temalar, Alt Temalar, Kodlar (devamı).....	27
Tablo 6. Temalar, Alt Temalar, Kodlar (devamı).....	28
Tablo 7. Temalar, Alt Temalar, Kodlar (devamı).....	29
Tablo 8. Temalar, Alt Temalar, Kodlar (devamı).....	30
Tablo 9. Temalar, Alt Temalar, Kodlar (devamı).....	31
Tablo 10. Katılımcıların sınıflarında bulunan özel gereksinimli öğrencilerin tanıları	33
Tablo 11. İdareci ve Öğretmen Görüşleri	34
Tablo 12. İdareci ve Öğretmen Görüşleri	39
Tablo 13. İdareci ve Öğretmen Görüşleri	42
Tablo 14. İdareci ve Öğretmen Görüşleri	46
Tablo 15. İdareci ve Öğretme Görüşleri	49
Tablo 16. İdareci ve Öğretmen Görüşleri	51
Tablo 17. Veli Görüşleri	53
Tablo 18. Veli Görüşleri	53
Tablo 19. Veli Görüşleri	54
Tablo 20. Veli Görüşleri	56
Tablo 21. Veli Görüşleri	58

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Tam Zamanlı Kaynaştırma Uygulamalarına Yönelik Paydaş Görüşlerinin Belirlenmesi başlıklı tez çalışmamın toplam 79 sayfalık kısmına ilişkin, 20/10/2022 tarihinde tez danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %5 olarak belirlenmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Tez çalışması orijinallik raporu sayfası hariç
2. Bilimsel etik beyannamesi sayfası hariç
3. Önsöz hariç
4. İçindekiler hariç
5. Simgeler ve kısaltmalar hariç
6. Kaynaklar hariç
7. Alıntılar dahil
8. 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Necmettin Erbakan Üniversitesi Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve tez çalışmamın, bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranının (%30) altında olduğunu ve intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

20/10/2022

Fatih KILIÇ

Doç. Dr. Zehra ATBAŞI

BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ

Bu tezin tamamının kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar tüm aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez hazırlama kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını ve bu kaynakların kaynaklar listesine eklendiğini beyan ederim.

20/10/2022

Fatih KILIÇ

ÖZET

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Zihin Engelliler Eğitimi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

ÖZEL EĞİTİM ANAOKULUNDA UYGULANAN TAM ZAMANLI KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARINA YÖNELİK PAYDAŞ GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ

Fatih KILIÇ

Kaynaştırma uygulamaları tipik gelişim gösteren öğrencilerle özel gereksinimli öğrencilerin bir arada bulunduğu çeşitli uygulamalardan oluşmaktadır. Türkiye’de kaynaştırma uygulamaları tipik gelişim gösteren öğrencilerin devam ettiği okulların dışında özel eğitim okullarında da uygulanmaktadır. Bu çalışmanın amacı bir özel eğitim anaokulunda uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamalarına yönelik paydaş görüşlerinin belirlenmesidir. Araştırma tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Nitel türde yapılan bu araştırmada fenomenolojik yaklaşım benimsenmiştir. Araştırma kapsamında Ankara’da bulunan bir özel eğitim anaokulunda çalışan 2 okul idarecisi, 5 okul öncesi öğretmen, 5 özel eğitim öğretmeni, 5 özel gereksinimli öğrenci velisi ve 5 tipik gelişim gösteren öğrenci velisi araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Veri toplama amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz ve içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına bakıldığında; özel eğitim okullarında uygulanan kaynaştırma uygulamasının, özel gereksinimli öğrencilerin akademik, sosyal ve duygusal becerilerini artırdığını, sosyal kabulünü sağladığı, tipik gelişim gösteren öğrencilerde merhamet (vicdan, hoşgörü, şefkat) duygularını geliştirdiği, bu öğrencilerde yardımlaşma ve empati duygusunun geliştirdiği, farklı olanı kabullenme ve sorumluluk duygusu geliştirdiği ifade edilmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamı farklı yetersizlik türündeki öğrencilerin tam zamanlı kaynaştırma sınıfında bulunmasına ilişkin olumsuz görüş bildirirken hem özel gereksinimli öğrencilerin hem de tipik gelişim gösteren öğrencilerin tam zamanlı kaynaştırma uygulamasından olumlu etkilendiklerini belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Kaynaştırma, Tam Zamanlı Kaynaştırma Modeli, Tipik gelişim Gösteren Birey, Özel Gereksinimli Birey

ABSTRACT

Necmettin Erbakan University, Graduate School of Educational Sciences
Department of Special Education
Mentally Disabled Education Program
Master Thesis

DETERMINING THE OPINIONS OF STAKEHOLDERS ON THE FULLTIME INCLUSIVE PRACTICES IMPLEMENTED AT A SPECIAL EDUCATION PRESCHOOL

Fatih KILIÇ

Inclusive education practices include different activities which students with normal development and students with special needs participate in together. In Türkiye, inclusive education is carried out in special education schools in addition to schools which students with typical development attend. The purpose of this study is to determine the opinions of stakeholders on the fulltime inclusive education practices implemented at a special education preschool. The study is a descriptive one using survey research. The phenomenological approach has been used for this study which is a qualitative research. Within the context of the study, the study group consists of 2 school administrators, 5 preschool teachers, 5 special education teachers, 5 students with special needs, 5 people who are parents of children with special needs, and 5 people who are parents of students with typical development. Structured interview forms prepared by the researcher were used for collecting data. The data obtained was analyzed using descriptive analysis and content analysis methods. When the findings of the research are studied, it is observed that the inclusive practices used at special education schools promote the academic, social and emotional skills of students with special needs, enable social acceptance, develop the feelings of mercy, tolerance and conscience in children with typical development. In addition, inclusive education promotes empathy and cooperation in children with typical development as well as developing their skills for accepting students with differences, and promoting responsibility. In addition, while all of the teachers participating in the study expressed negative opinions on having students with different special needs in fulltime inclusive education classes, they stated that both the students with special needs and the students with typical development were positively affected by fulltime inclusive education practices.

Keywords: Inclusive Education, Fulltime Inclusive Model, Individuals with Typical Development, Individuals with Special Needs

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Özel gereksinimli öğrencilerin eğitimlerinin nerede ve nasıl yapılması gerektiği tartışma konusu olmuştur (Şahsuvaroğlu, 2018). Çünkü genel eğitim müfredatı ve uygulamaları, tipik gelişim gösteren öğrencilere yönelik tasarlanmıştır. Bu nedenle tipik gelişim göstermeyen özel gereksinimi olan öğrenciler genel eğitimden istedik düzeyde faydalanamayabilir. Bu durumun özel eğitim hizmetleri ihtiyacını doğurduğu görülmektedir. Özel eğitim hizmetleri özel gereksinimli bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla özel yetişmiş personelle sunulan, geliştirilen ve uygulanan yöntem ve tekniklerin toplamıdır (Cavkaytar, 2008; Diken ve Batu, 2010; Gürgür, 2020; Kırcaali-İftar, 1998; Özsoy, Özyürek ve Eripek, 2002).

Dünya tarihi boyunca hemen her toplumda özel gereksinimli bireyler var olmuş ve bu bireyler toplumda hayatta kalmaya çalışmışlardır. Yakın zamana kadar özel gereksinimli bireyler genel eğitim imkanlarından faydalanamamışlardır. Özel gereksinimli bireylerin özel eğitimlerine yönelik küçük girişimler ise 17. yüzyıldan itibaren Batı toplumlarında başlamıştır. Fransa, Almanya, İngiltere ve Amerika gibi ülkelerde önce işitme ve görme engellilere yönelik özel okullar açılmaya başlanmış yirminci yüzyılın başlarında ise bu okulların sayısı yüzleri bulmuştur. Yirminci yüzyılın başlarında zihinsel yetersizliği olan öğrencilere yönelik de okullar ve sınıflar açılmaya başlamıştır. Yirminci yüzyılın ilk yarısında açılan özel eğitim okulları şehirlerden uzak yatılı bir şekilde hizmet vermiştir. İkinci dünya savaşından sonra yaşanan gelişmeler neticesinde özel eğitim okulları şehir merkezlerinde yer almış ve bazı genel eğitim okullarında özel eğitim sınıfları açılmaya başlanmıştır. 1960'lı yıllarda ise çocuklarının genel eğitim ortamlarında öğrenim görmesini isteyen bazı aileler Amerika Birleşik Devletleri'nde hukuk mücadelesi başlatmışlardır.

1960'lardan günümüze kadar kaynaştırma ortamı hakkında önemli gelişmeler yaşanmıştır (Yılmaz, 2020). 1970'li yıllarda ise ABD'de kaynaştırma uygulamalarının ise yaygınlaştığı görülmektedir (Yazıcıoğlu, 2017). 1975 yılında ABD'de PL 94-142 Tüm Engelliler için Eğitim Yasası yürürlüğe girmiştir. Bu yasayla 3-21 yaş arası tüm özel gereksinimli bireyler yetersizlik türü ve derecesi ne olursa olsun, ücretsiz ve uygun eğitim alma hakkını elde etmişlerdir. 1990 yılında bu yasa değişikliğe uğrayarak PL 101-476 Özürlülerin Eğitimi Yasası (IDEA) adını almıştır. Bu yasayla özel gereksinimli öğrenciler, olabilen en üst

okul tedbiriyle, tipik gelişim gösteren akranlarıyla genel eğitim okullarında eğitim almalıdır (R. Turnbull ve ark., 2002).

Özel eğitim alanın Fransa, 1975 yılında çıkardığı özel bir yasayla, engelli öğrencilerin de zorunlu eğitim kapsamına alınmasını ve eğitimin normal sınıflarda verilerek, mümkün olmadığı durumlarda bu öğrencilerin özel eğitim sınıflarına alınmasını ya da engellerine göre diğer özel eğitim kurumlarına gönderilmelerine karar vermiştir (Akt. Kuz, 2001).

İngiltere 1993 yılında Eğitim Yasası (Education Act and Regulations) ve 1994 yılında Özel Eğitim Uygulama Kılavuzu (Code of Practice) yayınlayarak bir dizi yenilik getirmiştir. Bu ilkeler:

- a. Eğitim süreci ne olursa olsun özel gereksinim gösteren bireyler saptanmalıdır.
- b. Özel gereksinimli bireyler mümkün olan en geniş ve kapsamlı eğitim sisteminden yararlandırılmalıdır.
- c. Mümkün olan en fazla sayıdaki özel gereksinimli bireyin gereksinimleri kaynaştırmada karşılanacaktır.
- d. En etkili değerlendirme ve eğitim hizmeti, aile ile okul arasındaki iş birliği sonucunda sağlanabilecektir.

Salamanca Bildirgesi, özel gereksinimli öğrencilerin genel eğitim sistemi içinde eğitim almaları için çağrıda bulunan ilk uluslararası belgedir (Dede, 1996). 1994 yılında Salamanca’da 92 devletin katılımıyla Özel Eğitim Dünya Konferansı yapılmıştır. Bu konferansla herkes için eğitim ve kapsayıcı eğitim yaklaşımları ile kaynaştırmanın yaygın hale gelmesi konusu üzerinde durulmuştur.

İtalya’da 1971 yılında, İngiltere’de 1974 yılında, Amerika’da ve Fransa’da 1975 yılında, Norveç’te 1976 yılında özel gereksinimli öğrenciler için genel eğitim sınıflarında akranlarıyla birlikte eğitim alabilmeleri için yasalar yürürlüğe konulmuştur (Sucuoğlu Kargın, 2014). Ele alınan ülke örnekleri değerlendirildiğinde kaynaştırma uygulamalarının özellikle gelişmiş ülkelerde yirminci yüzyılın son çeyreğinde hız kazandığı ve yaygınlaştığı anlaşılabılır. Bu açıdan bakıldığında kaynaştırma uygulamalarının yaklaşık yarım asırlık geçmişi ve tarihsel açıdan oldukça yeni bir tecrübe alanı olduğu söylenebilir.

Türkiye’de Kaynaştırma Uygulamalarının Tarihsel Süreci ve Yasal Dayanağı

Türkiye’de, Anayasamızın 42. Maddesi hiç kimsenin eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamayacağından ibaresiyle özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin devlet tarafından gerekli tedbirler alınarak eğitim ve öğrenime devam etmeleri güvence altına alınmıştır. Bu bağlamda Türkiye’de kaynaştırma uygulamaları 1983 yılında çıkan 2916 sayılı “Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanununun 4. Maddesi e bendinde geçen “normal çocukların eğitimleri için açılmış olan okul ve eğitim kurumlarında normal akranları arasında eğitilmeleri için gerekli tedbirler alınır.” (Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu, 1983) ifadesi bulunur.

1985 yılında yayınlanan Özel Eğitim Okulları Yönetmeliği ile yatılı özel eğitim okullarına alınmayı gerektirmeyen özel eğitime muhtaç çocukların il içerisindeki diğer okullarda özel eğitim tedbirlerinin alınacağı ve özel eğitim sınıflarının açılmayacağı durumlarda özel gereksinimli öğrencilerin normal sınıflara devam ettirilmesi, destek olarak da okul içerisinde açılacak yardımcı dersliklere gönderilmesi hükümleri yer almıştır (Diken ve Batu, 2010).

1992 tarihinde Zihinsel Özürlü Çocukların Eğitim Uygulamaları Yönetmeliğinde İlkokullarda Eğitim Uygulamaları başlığında kaynaştırma ele alınmış ve bu yönetmelikle alınacak eğitim tedbirleri, kaynaştırma sınıflarında bulunacak öğrenci sayıları ve eğitim ortamları gibi konulara yer verilmiştir (Diken ve Batu, 2010).

Kaynaştırma uygulamalarının yaygınlaşmasında dönüm noktası olarak 1997 yılında yayımlanan 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK) olduğu söylenebilir. Bu kararname ile kaynaştırma uygulamalarının hızlı bir şekilde yaygınlaştığı görülmektedir (Gürgür, 2020). 573 sayılı Kararnameni 12. maddesinde “Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimleri hazırlanan bireysel eğitim planları doğrultusunda akranları ile birlikte her tür ve kademedeki okul ve kurumlarda uygun yöntem ve teknikler kullanılarak sürdürülür.” denilmektedir (Diken ve Batu, 2010).

573 sayılı KHK’ya dayalı olarak 2000 yılında yürürlüğe giren Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde kaynaştırma uygulama ilkeleri belirlenmiştir. Bu ilkeler; (a) özel gereksinimli tüm bireylerin akranlarıyla eğitim görme hakkı vardır, (b) hizmetler bireylerin eğitim gereksinimlerine göre planlanmalıdır, (c) yapılan hizmetler okul merkezlidir, (d) karar verme sürecinde aile, okul, eğitsel tanılama, izleme ve değerlendirme ekip dayanışması şeklinde

gerçekleştirilir, (e) her birey öğrenebilir ve öğretilebilir ve (f) kaynaştırma bir program dahilinde verilen özel eğitim uygulamasıdır (Batu, 2008).

Ayrıca 2000 yılında yayınlanan yönetmelikle kaynaştırmada görev alan personelin görev ve sorumluluklarına da yer verilmiştir. 2000 tarihinde yayınlanan Özel Eğitim Hizmetleri yönetmeliği 2006, 2018, 2020 ve 2021 yıllarında yenilenerek son halini almıştır (Çitil, 2021). Güncel Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde kaynaştırma ortamlarının esaslarını şöyle açıklanmıştır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2021).

“Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim

MADDE 22 – (1) Özel eğitim ihtiyacı olan bireyler Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu Raporu doğrultusunda her tür ve kademedeki eğitimlerini kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla sürdürebilirler.

(2) Özel eğitim ihtiyacı olan bireyler, kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimlerini akranları ile birlikte aynı sınıfta tam zamanlı veya özel eğitim sınıflarında yarı zamanlı olarak sürdürebilirler.

(3) Okul öncesi eğitim, ilköğretim ya da mesleki ve teknik eğitim programlarını uygulandığı özel eğitim okullarında kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim verilebilir.

(4) Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim yapılan okullarda BEP geliştirme birimi oluşturulması zorunludur.

(5) Öğrenci Davranışlarını Değerlendirme Kurulu ile Ödül ve Disiplin Kurulu’nda kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimlerine devam eden öğrencilerle ilgili alınacak kararlarda BEP geliştirme birimiyle iş birliği yapılır.”

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinin 2000 ve 2006 yıllarında yayımlanan halinde kaynaştırma kavramı tekil olarak kullanılmışken 2018 düzenlemesinde bu kavramın yanına bütünleştirme kavramı da eklenmiştir. Ancak yönetmelikte daha önceki hükümlere benzer açıklamalar yapılmış ve daha çok kaynaştırma kavramı ve uygulamaları açıklanmıştır. Bütünleştirme kavramının Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde kaynaştırma/bütünleştirme ifadesi ile yer aldığı görülmektedir.

Özel gereksinimli öğrencilerin tipik gelişim gösteren akranlarıyla aynı eğitim ortamlarında eğitim almaları düşüncesinin temel dayanağı insan hakları ve eşit eğitim alma hakkı tartışmalarıdır (Gürgür, 2020). Kaynaştırma uygulamalarını öne çıkaran sivil toplum örgütlerinin, özel gereksinimli bireylerle çalışan uzmanların, ailelerin ve özel eğitim ortamları ve müfredat programı uygulayan eğitim ortamlarının gelişim açısından bir fark olmadığını

gösteren çalışmalardır (Akmese ve Acarlar, 2016; Cline ve Fredericson, 2009). Demokratik bakış açısıyla bakıldığında, özellikleri nasıl olursa olsun, toplumu oluşturan tüm bireyler eşittir ve sunulan imkanlardan yararlanma bakımından eşit haklara sahiptirler (N. Metin, 2018b). Bu düşünceler çerçevesinde özel gereksinimli öğrencilerin ayrıştırılmış eğitim ortamlarından farklı olarak tipik gelişim gösteren yaşlılarıyla aynı eğitim ortamlarından faydalanabilecekleri kaynaştırma uygulamalarının ortaya çıkmasına neden olduğu söylenebilir. Kaynaştırma uygulamalarına tarihsel açıdan bakıldığında bu uygulamaların önce aynı okul bünyesinde özel eğitim sınıflarının açılmasıyla başladığı daha sonra ise eğitim uygulamalarının bir kısmının tipik gelişim gösteren akranlarıyla beraber yapıldığı yarı zamanlı kaynaştırma uygulamaları yoluyla gerçekleştirildiği görülmektedir. Modern anlamda ise tam zamanlı uygulamalarının tipik gelişim gösteren akranlarıyla birlikte yapıldığı görülmektedir (Gürgür, 2020).

Türkiye’de Kaynaştırma Uygulamaları

Türkiye’de de özel eğitim uygulamaları incelendiğinde önce özel eğitim okullarının oluşturulduğu görülmektedir. Zamanla bu uygulamalar çeşitlenerek genel eğitim okullarında özel eğitim sınıfları, genel eğitim sınıfları içerisinde yarı zamanlı kaynaştırma uygulamaları ve genel eğitim sınıfları içerisinde tam zamanlı kaynaştırma uygulamalarının oluşturulduğu görülmektedir (Çitil, 2021).

En genel tanımıyla kaynaştırma özel gereksinimli öğrencilerin mümkün olduğunca akranlarıyla ve bazı uyarlamalarla birlikte öğrenim görmeleridir. Ancak bu uygulamaların nasıl ve ne şekilde yapılacağı konusu sorun olarak ortaya çıkmıştır. Temel olarak verilecek özel eğitim hizmetlerinin temel dayanağı ne olacaktır? Bu nedenle özel eğitim alanında “en az kısıtlayıcı ortam” kavramı oluşmuştur (Diken ve Batu, 2010). “En az kısıtlayıcı eğitim ortamı ilkesi, bir özel gereksinimli öğrencinin, hem normal yaşlılarıyla olabildiğince fazla bir arada bulunmasını, hem de eğitim gereksinimlerinin en iyi şekilde karşılanmasını sağlayacak eğitim ortamına yerleştirilmesi gerektiğini öne süren ilkedir” (Kırcaali-İftar, 1998). Alan yazın incelendiğinde genel kabul gören tanımın öğrencinin bireysel özellikleri dikkate alınarak yakınları ve akranlarıyla olabildiğince bir arada bulunabileceği ve bireysel özellikleri dikkate alınarak eğitim ihtiyacının en yüksek düzeyde karşılanabileceği eğitim ortamı olarak tanımlanmaktadır (Allan ve Sproul, 1985; Kargın, 2004; A. P. Turnbull ve ark., 2020). Yukarıda da değinildiği üzere toplumdan uzak yatılı okullardan, şehir içindeki ayrı okullara, özel eğitim sınıflarından kaynaştırma uygulamalarına kadar değişen bir yelpazede modern anlamda en az kısıtlayıcı eğitim ortamı özel eğitim alanının önemli ilkelerinden birine dönüşmüştür (Kargın,

2004). Salend (2015) en az kısıtlayıcı eğitim ortamını en fazladan en aza doğru şu şekilde sınıflandırmıştır: hastane sınıfları, evde eğitim, yatılı özel eğitim sınıfı, özel eğitim sınıfı, tam zamanlı özel eğitim sınıfı, kısmi zamanlı genel eğitim sınıfı (Kısmi zamanlı genel eğitim sınıfında eğitim alma), genel eğitim sınıfı (Kaynak oda desteğiyle), genel eğitim sınıfı (Gezici özel eğitim öğretmeni ya da uzman desteğiyle), genel eğitim sınıfı (İşbirliğine dayalı öğretmen yardımcısı ile) ve genel eğitim sınıfı (Sınırlı destek ile ya da destek sunulmaz).

Kaynaştırma, özel gereksinimli bireylerin tipik gelişim gösteren akranlarıyla tüm kademelerde, destek özel eğitim hizmetleri verilerek birlikte aynı eğitim ortamında eğitim alması olarak ifade edilmektedir (Gürgür, 2020; Sucuoğlu ve Kargın, 2014). Bu tanımı biraz açmak gerekirse, kaynaştırmanın olabilmesi için üç unsuru karşılaması gerektiği görülmektedir. Kaynaştırmanın (a) genel eğitim ortamlarında yapılması, (b) destek özel eğitim hizmetlerinin sunulması ve (c) tipik gelişim gösteren akranlarıyla aynı eğitim ortamında bulunmaları gerekmektedir. Kaynaştırma uygulamalarında tipik gelişim gösteren akranlarıyla beraber aynı eğitim ortamında bulunmasına rağmen destek özel eğitim hizmetleri verilmiyorsa kaynaştırmanın hedefine ulaşamayacağı bilinmelidir (Gürgür, 2020). Millî Eğitim Bakanlığı kaynaştırma uygulamasını Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde:

“Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademedede diğer bireylerle karşılıklı etkileşim içinde bulunmalarını ve eğitim amaçlarını en üst düzeyde gerçekleştirmelerini sağlamak amacıyla bu bireylere destek eğitim hizmetleri de sunularak akranlarıyla birlikte tam zamanlı ya da özel eğitim sınıflarında yarı zamanlı olarak verilen eğitimi” (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018) olarak tanımladığı görülmektedir.

Kaynaştırmanın temel hedefleri ise şöyle sıralanabilir;

- Eşit eğitim hakkından faydalandırmak
- Nitelikli öğrenme ortamları sağlamak
- Sosyal becerilerinin gelişmesini sağlamaktır (Gürgür, 2020).

Başarılı kaynaştırma uygulamalarından tüm öğrenciler yararlanmaktadır. Kaynaştırma, özel gereksinimli öğrencileri ayrımcılıktan, olumsuz tutumlardan ve etiketlemelerden korumaktadır (Sucuoğlu ve Bakkaloğlu, 2015). Kaynaştırma uygulamalarının yararları bunlarla da sınırlı değildir.

Kaynaştırma Uygulamalarının Paydaşlar Üzerindeki Etkisi

Kaynaştırma uygulamalarının yararları konusunda pek çok araştırma sonucu bulunmaktadır (Diken ve Batu, 2010; Sucuoğlu, 2004). Yapılan araştırmaların çoğu, kaynaştırmanın, pek çok özel gereksinimli öğrencide, ayrı özel eğitim ortamlarında sağlanan eğitimden daha yararlı olduğunu ortaya çıkarmıştır (Kırcaali-İftar, 1998). Özel gereksinimli öğrencilerin tipik gelişim gösteren akranlarının olduğu ortamlarda sosyal yaşam becerilerini öğrenebilmeleri için kaynaştırma eğitim uygulamalarının önemli olduğu görölmektedir. Tipik gelişim gösteren öğrencilerde kendilerinden farklı özelliklere sahip akranlarını görerek onlara karşı olumlu tutumlar geliştirme fırsatı elde ederler (Yiğitoğlu ve ark., 2020). Alan yazın incelendiğinde birçok kaynakta kaynaştırmanın özel eğitim öğrencilerine, tipik gelişim gösteren akranlarına, öğretmenlere ve ailelere birtakım faydalar sağladığı görölmektedir.

Özel Gereksinimli Öğrencilere Faydaları

Kaynaştırma ortamlarında bulunan özel gereksinimli öğrencilerin gelişim düzeyleri ve beceri gerektiren çalışmalarda beceri düzeyleri bakımından, özel eğitim sınıflarına devam eden özel gereksinimli öğrencilerden daha iyi oldukları, dil ve beceri gelişiminin hızlandığı ifade edilmektedir (Taner Derman ve ark., 2019). Atbaşı (2018), kaynaştırma uygulamalarının özel gereksinimli öğrencilerin sosyal ve eğitsel yaşamda tipik gelişim gösteren akranlarından uygun konuşma ve dil modelleri kazanabileceğini ve bu sayede toplumla etkileşimi artacağını söylemiştir. Öğrencinin özelliklerine göre hazırlanan bireysel program sayesinde öğrenmeler pekişir ve kalıcı olur (Göksu ve evik, 2004). Kaynaştırma programları iyi planlanırsa özel gereksinimli öğrenciler tipik gelişim gösteren öğrencilerden toplumca benimsenen davranış repertuvarlarını genişletirler ve bu repertuvarlara ne kadar sahipse toplumda sosyal kabul görmesi daha kolay olacaktır (Metin, 1992). Alan yazında konuyla ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, zihinsel anlamda yetersizlik sahibi öğrencilerin, genel eğitim sınıfında daha çok uyarana maruz kaldığı ve bu sayede deneyim kazanma imkanına sahip olduğu, tipik gelişim gösteren akranlarını rol model olarak dil becerilerinin geliştiği, sosyal anlamda daha aktif olduğu, toplumdan kabul görme konusunda gelişmeler gösterdiği ve kendilerini toplumun bir üyesi olarak görmeye başladıklarını açıklamışlardır (Eren, 2021). Özel gereksinimli öğrenciler kaynaştırma ortamlarında iletişim kurmayı, sosyal beceri geliştirmeyi, arkadaş çevrelerini geliştirmeyi, birlikte çalışmayı ve yardımlaşmayı öğrenebileceklerdir (Kirbaş, 2018). Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırılmasıyla sosyal ve akademik açıdan başarı gösterdikleri ve akranları ile oyun oynarken daha fazla bilişsel performans sergiledikleri gözlemlenmiştir (Tuna

Sırkıntı, 2005). MEB (2010) yılında yayınladığı Kaynaştırma Kılavuzunda Özel gereksinimli öğrencileri için kaynaştırmanın faydalarını şu şekilde açıklamıştır.

- BEP aracılığıyla kapasite ve öğrenme hızına göre eğitim alır.
- Kendine güven, takdir edilme, cesaret, sorumluluk, bir işe yarama duygusu gibi sosyal değerler dizgesi gelişir. Sosyal bütünleşmeleri kolaylaştır.
- Destek eğitimi sayesinde zayıf yönleri kısa sürede yeterli hale getirebilirler.
- Özelliklerine uygun eğitsel, sosyal ve fiziksel ortamlar düzenlendiği için uyum, başarı ve kendilerine güven kazanmaları kolaylaşır.
- Algı düzeyi ve öğrenme özelliklerine uygun yöntem teknik araç ve gereçlerin kullanılması sayesinde öğrenmeleri pekişir
- Kaynaştırma ortamlarında olumsuzdan çok olumlu davranış gösterme sıklığı artar.
- Normal öğrencilerle birlikte çalışmaları daha büyük başarılar için kendilerinde istek ve cesaret uyandırır.
- Bu öğrenciler normal öğrencilerden bazı davranışları model olma ve özdeşim kurma yoluyla öğrenebilirler.
- İletişim, iş birliği, kabullenme, ortak yaşam becerileri edinirler.
- Eğitim programlarına ek olarak aile eğitimi, sosyal, kültürel, serbest zaman etkinlikleri sayesinde bütünsel gelişimleri kolaylaşır (MEB, 2010).

Madden ve Slavin (2016) yaptıkları çalışmada özel gereksinimli öğrencilerin destek özel eğitim hizmetleriyle birlikte genel eğitim sınıflarında aldıkları eğitimin, akademik becerilerin, sosyal duygusal uyum becerilerinin ve akran kabulünün yüksek düzeyde arttığını ve özel eğitim sınıfına devam eden diğer özel gereksinimli öğrencilere nazaran daha yüksek düzeyde olduğunu bulmuşlardır. Türkiye’de yapılan çalışmalarda benzer sonuçlar ortaya koymuştur (Yücesoy Özkan ve ark., 2019).

Tipik Gelişim Gösteren Öğrencilere Faydaları

Kaynaştırma ortamlarında, eğitimcileri en fazla tedirgin eden nokta, tipik gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli öğrencilerin problem davranışlarını taklit edeceği endişesidir. Ancak yapılan çalışmalar özel gereksinimli öğrencilerin tipik gelişim gösteren öğrenciler üzerinde olumsuz bir etki yapmadıkları bulunmuştur (Metin, 1992). Tipik gelişim

gösteren öğrenciler, farklılıkların olmasının doğal olduğunu ve bunu anlayışla karşılayabilme becerilerini kazanırlar. Bununla birlikte farklılıkları olan öğrencilere veya bireylerle arkadaşlık etmek ve onlarla empati kurma becerilerini de kazanmaları beklenir (Kargın, 2004). Eripek, (1986), tipik gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma yoluyla ileriki yaşlarında karşılaşabilecekleri özel gereksinimli öğrencileri tanımış olacaklarından dolayı onların bireysel farklılıklarını algılayabileceklerini bu sayede gerçekçi bir kimliklerinin olacağını söylemiştir. Kaynaştırma programlarında kazanılan en önemli yarar farklılıkları anlama ve onlara saygı göstermedir (Kırcaali-İftar, 1998). Kırcaali- İftar (1998), tipik gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli öğrencilere model olduklarını, daha hoşgörülü olmayı öğrendiklerini, işbirliği ve yardımlaşma becerilerinin arttığını belirtmiştir. Tipik gelişim gösteren öğrenciler özel gereksinimli öğrencilerle beraber aynı ortamda eğitim gördükleri zaman, önyargılarından kurtularak onlarla yaşamayı öğrenebilirler. Önyargı, bir olay, insan, durum, vb. konusunda yeterli bilgiye sahip olmaksızın oluşturulan bir kanı veya tutum olarak tanımlanmaktadır (Budak, 2000). Tipik gelişim gösteren öğrencilerin okul döneminde özel gereksinimli öğrencilerle aynı ortamda bulunmaları ve onları tanımaları olumsuz tutum geliştirmelerini ve dolayısıyla önyargılarından kurtulacaklarını düşündürebilir. MEB (2010) yılında yayınladığı Kaynaştırma Kılavuzunda tipik gelişim gösteren öğrenciler için kaynaştırmanın faydalarını şu şekilde açıklamıştır.

- Engelli insanlara karşı şartsız kabul, hoşgörü, yardımlaşma, ortak yaşam, demokratik ve ahlaki anlayışları gelişir.
- Bireysel farklılıkları doğal karşılar ve saygı gösterir.
- Kendini tanıma, güçlü ve zayıf yönlerini görme, bunları kabul etme ve zayıf yönlerini giderme davranışları gelişir.
- Engelli bireylerle birlikte yaşamayı öğrenir.
- Liderlik, model olma ve sorumluluk duygusu gelişir (MEB, 2010).

Öğretmenlere Faydaları

Kaynaştırmanın öğretmenlere bilgi ve tecrübe katmasının yanı sıra diğer personellerle iletişim ve işbirliğini artırdığını söyleyebiliriz (Kırcaali-İftar, 1998). Başlarda şüphe ile yaklaşım gösterilen kaynaştırma eğitime karşı, bu eğitime dahil olan ihtiyaç sahibi öğrencinin gelişimini, akademik ve sosyal yönden fark ederek mesleki motivasyonunun artmasını sağlar

(Eren, 2021). MEB (2010) yılında yayınladığı Kaynaştırma Kılavuzunda öğretmenler için kaynaştırmanın faydalarını şu şekilde açıklamıştır.

- Şartsız kabul, sabır, hoşgörü ve bireysel özelliklere saygı davranışları gelişir.
- BEP hazırlama ve uygulamada daha başarılı olurlar.
- Eğitimde ekonomiklik ve fırsat eşitliği sağlanır.
- Kaynaştırma öğrencisi ile yapılan çalışmalar sayesinde öğretim becerileri gelişir ve deneyimleri artar (MEB, 2010).

Ailelere Faydaları

Kaynaştırma uygulamaları ailelere de birtakım faydalar sağlamaktadır. Özel gereksinimli çocuğu olan aileler diğer ailelere göre daha yoğun stres yaşamaktadırlar (Ardıç, 2018). Kaynaştırma uygulamalarıyla özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin ebeveynleri ve sınıftaki diğer öğrencilerin ebeveynleri çift taraflı deneyim ve bilgi paylaşma, yardımlaşma gibi fırsatlar edinirler (Menteş, 2020). Özel gereksinimli öğrencilerin aileleri; tipik gelişimi öğrenirler, kendilerini toplumdan daha az soyutlanmış hissedirler ve tipik gelişim gösteren öğrencilerin aileleriyle iletişimlerini geliştirirler. Diğer yandan tipik gelişim gösteren öğrencilerin aileleri; özel gereksinimli öğrencilerin aileleriyle etkileşime girerek onlara katkı sağlayabilirler ve çocuklarına bireysel farklılıkları ve onlara saygı duymayı öğretme fırsatı elde ederler (Sucuoğlu ve Kargın, 2014). MEB (2010) yılında yayınladığı Kaynaştırma Kılavuzunda aileler için kaynaştırmanın faydalarını şu şekilde açıklamıştır.

- Çocuk üzerindeki beklentileri, çocuklarının kapasiteleriyle uygunluk göstermeye başlar.
- Okula bakış açısı değişir ve okulla iş birliği gelişir.
- Çocukların ilgi ve ihtiyaçları konusunda daha sağlıklı bilgi edinirler.
- Çocuktaki gelişmelere bağlı olarak kaygı ve güvensizlik duygusu umuda dönüşür.
- Aile içi çatışmalar azalır, aile sağlığı ve iş verimliliği artar.
- Çocuklarına nasıl yardım edecekleri konusunda yeni yollar öğrenirler (MEB, 2010).

Farklı Okul Tür ve Kademelerdeki Kaynaştırma Uygulamaları

Ülkemizde iki tür kaynaştırma uygulaması yapılmaktadır. Bunlar, tam zamanlı kaynaştırma uygulaması ve yarı zamanlı kaynaştırma uygulamasıdır. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğine (2021) göre tam zamanlı kaynaştırma uygulamalarında özel gereksinimli birey genel eğitim ortamında akranlarıyla beraber eğitim alır. Kayıtlı bulundukları okul kademesindeki eğitim programını takip edilir. Bu programlara göre de Bireysel Eğitim Programları (BEP) hazırlanır. Özel gereksinimli öğrenciler için gerekli fiziksel düzenlemeler okul tarafından düzenlenir. Tam zamanlı kaynaştırma uygulayan okullarda sınıflara eşit miktarda özel gereksinimli öğrenci yerleştirilir. Yerleştirilen özel gereksinimli öğrencilerin sayıları her bir sınıf için 2 öğrenciyi geçemez. Öğrencilerin başarıları hazırlanan BEP'lere göre değerlendirilir. Yetersizlik türleri dikkate alınarak yapılacak düzenlemeler için gerekli materyal, ortam, yöntem ve diğer düzenlemeler okul tarafından yapılır. Özel gereksinimli öğrenciler yetersizlik türlerine göre bazı derslerden muaf tutulabilirler. Özel gereksinimli bireyler için velinin talebi ve okullarda bulunan BEP birimleri tarafından alınacak karar doğrultusunda bir defaya mahsus sınıf tekrarı yapılabilir. Okullarda bu öğrenciler için destek eğitim odaları açılabilir. Özel gereksinimli öğrenciler için BEP birimleri haftalık ders saatlerinin %40'ını geçmeyecek şekilde planlama yapılarak uygulanır. Destek eğitim odalarında yapılan eğitimler bireysel dersler halinde gerçekleştirilir. Ancak BEP birimlerinin kararıyla verilecek eğitimler akademik yakınlık gözetilerek üç kişiyi geçmeyecek şekilde planlama yapabilirler. Tam zamanlı kaynaştırma uygulamaları ve destek eğitim odalarında yapılacak eğitimler, ilkokullarda sınıf öğretmenleri diğer kademelerde alan öğretmenleri tarafından verilmektedir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2021).

Yarı zamanlı kaynaştırma uygulamasında özel gereksinimli öğrenciler için temel eğitim okullarında açılan sınıflarda eğitim görmektedirler. Özel eğitim sınıflarında sınıf mevcutları en fazla 10 öğrenciyi geçemez. Ancak otizm spektrum bozukluğu (OSB) ve çoklu engel grupları için oluşturulan sınıflarda sınıf mevcutları 4 öğrenciyi geçemez. Aynı tür yetersizliğe sahip öğrencilere birleştirilmiş sınıf uygulaması yapılmaktadır. Tam zamanlı kaynaştırma tedbiri alınmış öğrenciler gibi bulundukları kademedeki programları takip ederler. Bu öğrenciler için bulundukları kademedeki programa yönelik BEP'ler hazırlanır. Ağır-orta düzey zihinsel yetersizlik ve ağır-orta düzey OSB tanısına sahip öğrenciler ise kendileri için hazırlanan programları kullanırlar. Okullarda oluşturulan BEP birimleri gerekli görürse bazı dersleri ve sosyal etkinlikleri akranlarıyla beraber aynı sınıf ortamında alırlar. İşitme, görme ve ortaokul

kademesinde bulunan hafif derece zihinsel yetersizliğe sahip öğrenciler için açılan özel eğitim sınıflarında bir özel eğitim öğretmeni bulunur. Okul öncesi için hazırlanmış özel eğitim sınıflarında bir okul öncesi öğretmeni ve bir özel eğitim öğretmeni bulunur. Diğer açılan özel eğitim sınıflarda ise iki özel eğitim öğretmeni bulunmaktadır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2021).

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinin “tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim” başlıklı 23. Maddesinde:

d) Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim yapılan özel eğitim okullarında sınıf mevcutları 5’i özel eğitim ihtiyacı olan birey olmak üzere okul öncesi eğitimde en fazla 14; diğer kademelerde 15 öğrenci olacak şekilde oluşturulur. Hükmü yer almaktadır.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinin 23. Maddesinde yer alan düzenlemeyle özel eğitim okullarında uygulanacak kaynaştırma uygulamalarının nasıl olacağı yasal zemine oturtulmaktadır. Türkiye’de sayılı birkaç özel eğitim okulunda uygulanmaktadır. Özel eğitim okullarında uygulanan kaynaştırma uygulaması ilk olarak 2006 yılında Ankara’da serebral palsili öğrencilere yönelik hizmet veren Milli Eğitim Vakfı Gökkuşuğu İlkokulunda uygulama başlanmıştır. Bu okulda serebral palsili 5 öğrenci ve 10 tipik gelişim gösteren öğrenci ile eğitim verilmektedir. Daha sonra yine Ankara’da Kemal Yurtbilir Özel Eğitim Anaokulunda işitme yetersizliği ve hafif düzey zihinsel yetersizliğe sahip öğrencilerin bulunduğu sınıflarda 5 özel gereksinimli öğrenci 9 tipik gelişim gösteren öğrencinin bulunduğu kaynaştırma uygulamaları yapılmaya başlanmıştır. Son yıllarda ülkenin çeşitli yerlerinde açılan özel eğitim anaokullarında da tam zamanlı kaynaştırma uygulamaları yapılmaktadır. Şubat 2022 itibariyle ülkemizde tüm illerimizde özel eğitim anaokulu açılmış olup 135 özel eğitim anaokulu bulunmaktadır (MEB, 2022).

1.1. Problem Durumu

Türkiye’de özel eğitim hizmetlerinin temel dayanağı olan 573 sayılı KHK’nın dördüncü maddesinde özel eğitimin ilkeleri açıklanmıştır. Bu ilkelerden biri “özel eğitime erken başlamak esastır” ilkesidir. Bu doğrultuda ülkemizde okul öncesi çağda olup resmi olarak özel eğitime ihtiyacı olduğu belirlenmiş öğrenciler için okul öncesi eğitim zorunlu tutulmuştur. Yönetmeliğin aynı maddesinin (d) bendinde ise “Özel eğitim gerektiren bireylerin, eğitsel performansları dikkate alınarak, amaç, muhteva ve öğretim süreçlerinde uyarlamalar yapılarak diğer bireylerle birlikte eğitilmelerine öncelik verilir.” ilkesi yer almaktadır. Bu kapsamda okul öncesi çağda tanımlanmış özel gereksinimli öğrencilerin tipik gelişim gösteren akranlarıyla aynı

ortamda öğrenim görmeleri gerekmektedir. Türkiye Cumhuriyet Devleti'nin imzaladığı Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi ve Salamanca Bildirgesi gibi uluslararası sözleşmelerde de özel gereksinimli bireylerin tipik gelişim gösteren akranlarıyla eğitilmeleri gerektiği açıkça ifade edilmektedir. Örneğin Salamanca Bildirgesi'nde "Özel eğitim gereksinimi olanlar, normal okullara devam edebilmeli ve bu okullar onların ihtiyaçlarını karşılayabilecek, "çocuğu merkez alan" eğitim sistemi içinde yetiştirmelidir." hükmü yer almaktadır. Modern araştırmalar ve yaklaşımlar temel alındığında okul öncesi çağıdaki özel gereksinimli öğrencilerin sosyal etkileşim sağlaması, dil ve iletişim becerilerinin geliştirilmesi ve akademik açıdan gelişimlerinin sağlanması amacıyla tipik gelişim gösteren akranlarıyla bir arada eğitim görmeleri gerekmektedir (Koçyiğit, 2015). Kaynaştırma uygulamaları özel gereksinimli öğrencilerin sosyal yaşam becerilerini, dil ve iletişim becerilerini ve akademik gelişimlerini artırdığı bilinmektedir. Aynı zamanda tipik gelişim gösteren öğrenciler içinde kaynaştırma uygulamalarının kendilerinden farklı özellikte olan akranlarının özelliklerini görüp onlarla olumlu tutumlar geliştirmeleri için imkân sağlamaktadır. Erken dönemde yapılan kaynaştırma uygulamaları bu açıdan önemli olduğu düşünülebilir. Ancak güncel uygulamalara bakıldığında okul öncesi dönemde özel gereksinimli öğrencilerin eğitimi konusunda Türkiye'nin bunun tam tersi bir uygulamaya geçtiği anlaşılmaktadır. Son dönemde özel eğitim anaokullarının sayısının arttığı görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı 2022 hedefi olarak ülke genelinde 300 özel eğitim anaokulu sayısına ulaşmayı hedeflemektedir (MEB, 2022). Özel eğitim okullarında tam zamanlı kaynaştırma uygulamalarının yaygınlaştırılarak tipik gelişim gösteren akranlarıyla aynı eğitim ortamında eğitim almalarının sağlanması hem tipik gelişim gösteren akranlarına hem de özel gereksinimli öğrencilere fayda sağlayacağı düşünülebilir.

Bilimsel ve yasal açıdan güçlü bir zemine dayanmadan Türkiye'de sayıları her geçen gün artan özel eğitim anaokullarının neden açıldığı, neden yaygınlaştırıldığı, bu okulların özel gereksinimli öğrencilere ve ailelerine katkısının ne olduğu? ise belirsizliğini korumaktadır. Bu okullar arasında kaynaştırma uygulaması yapan okullar ise bilimsel açıdan yeterince incelenmemiştir. Mevcut olan yasal düzenlemeler çerçevesinde ve ilgili alanyazında tartışıldığı üzere okul öncesi kaynaştırma uygulamalarının hem özel gereksinimli öğrenci hem de akranları üzerindeki etkisi olumlu yönde beklenmektedir. Bu bağlamda bu araştırmada özel eğitim anaokullarında uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamasına ilişkin paydaş görüşlerini belirleyerek uygulamanın var olan durumunu ortaya koymak, paydaşlar açısından uygulama sürecinin işleyişini ortaya koymaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, özel gereksinimli öğrenciler ve tipik gelişim gösteren öğrencilere yönelik hizmet veren bir özel eğitim anaokulunda çalışan okul idarecileri, okul öncesi öğretmenleri, özel eğitim öğretmenleri ve velilerin okulda yürütülen kaynaştırma modeline ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

1. Özel eğitim anaokulunda çalışan okul idarecilerinin okullarında uygulanan kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Özel eğitim anaokulunda çalışan okul öncesi öğretmenlerinin okullarında uygulanan kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Özel eğitim anaokulunda çalışan özel eğitim öğretmenlerinin okullarında uygulanan kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Özel eğitim anaokulunda öğrenim gören özel gereksinimli öğrenciye sahip velilerin okullarında uygulanan kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Özel eğitim anaokulunda öğrenim gören tipik gelişim gösteren öğrenciye sahip velilerin okullarında uygulanan kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Kaynaştırma, tipik gelişim gösteren bireylerle özel gereksinimli bireylerin hiçbir özel eğitim desteği olmadan aynı sınıf ortamında eğitim almaları olmayıp tam tersine tipik gelişim gösteren bireylerle özel eğitim gereksinimi olan bireylerin özel eğitim desteklerinden faydalanarak eğitimlerini beraber sürdürmeleridir (Kargın, 2004). Kaynaştırma uygulamalarının özel gereksinimi olan ve olmayan öğrenciler üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalar, uygulamalardan hem özel gereksinimli öğrencilerin hem de özel gereksinimi olmayan akranların yararlandığını göstermektedir (Akalin, 2007; Eren, 2021; Kargın, 2004; Kırcaali-İftar, 1998; Menteş, 2020; Sucuoğlu ve Kargın, 2014). Bu bakımdan özel eğitim okullarında uygulanan kaynaştırma modelini hem alan öğretmeninin hem de özel eğitim öğretmeninin bulunduğu bir sınıf ortamında bulunması hem tipik gelişim gösteren bireyler hem özel gereksinimli bireyler için daha uygun olabileceğini düşündürebilir. Tüm öğrencilere fayda sağlayan kaynaştırma uygulamalarının kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlamak için kaynaştırmanın çeşitli bağlamlarda incelenmesi ve izlenmesi gerekir (Kim ve ark., 2020). Özel

eğitim okullarında uygulanan kaynaştırma modelinin etkililiği konusunda ülkemizde yapılan araştırmalar sınırlıdır. Alan yazın incelendiğinde dünyada da özel eğitim okullarında uygulanan kaynaştırma uygulamaları konusunda yapılan araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir.

Türkiye’de ve uluslararası alanda yapılan çalışmaların birçoğu kaynaştırma ana başlığında yapılmıştır. Özel eğitim okullarında uygulanan tam zamanlı kaynaştırma modeli ile ilgili yapılan araştırmalar ise oldukça sınırlıdır (Güner Yıldız ve ark., 2020; Yazıcıoğlu, 2018a). Tipik gelişim gösteren öğrencilerin yetersizliğe sahip akranlarını tanıyarak onların eğitimlerine katkı sağlamak birbirlerinden olumlu yönde etkilenerek iki grubun gelişimlerini sağlamak kaynaştırma ortamlarının amaçlarındandır (Özdemir, 2010). Gerek yetersizliğe sahip öğrenciler gerekse tipik gelişim gösteren öğrenciler olsun en iyi akranlarıyla beraber birlikte yaşayarak öğrenecekleri ortamların hazırlanması ve çeşitlendirilmesi büyük önem arz etmektedir. Bu yüzden okul öncesi kaynaştırma uygulamalarına ilişkin yeni araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır (Metin, 2013).

Yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda özel eğitim okullarında uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamasının etkisini ortaya koyan iki çalışma olduğu görülmektedir. Bunlardan biri serebral palsili öğrencilerin bulunduğu bir ilkokulda diğeri ise işitme yetersizliği bulunan öğrencilerinin bulunduğu bir özel eğitim anaokulunda yapılmış çalışmalardır. Özel eğitim anaokulunda yapılan çalışma 4 öğretmen ve 2 sınıf düzeyinde yapılan bir çalışmadır. Yapılacak olan bu çalışma okul çapında tüm öğretmenleri, idarecileri ve velileri kapsamayı planlamaktadır. Okul çapında yapılacak bu çalışmada tersine kaynaştırma modelinin etkisi, eksikleri, okul idaresi, öğretmen ve veli görüşleri ve diğer ortaya çıkan verileri ile alan yazına katkıda bulunabilir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırmada sınırlılıklar;

1. Bu araştırma, Ankara’da özel gereksinimli öğrencilere yönelik düzenlenmiş bir özel eğitim anaokulunun, okul öncesi ve özel eğitim öğretmenleri ile bu okulun okul idaresinin görüşleri ile sınırlıdır.

2. Bu araştırma, Ankara’da özel gereksinimli öğrenciler için düzenlenmiş bir özel eğitim anaokulunda öğrenim gören 3-6 yaş arasında özel gereksinimli öğrenciler ve tipik gelişim gösteren öğrenci velileri ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Kaynaştırma: Özel gereksinimli öğrencilerle tipik gelişim gösteren öğrencilerin bir arada eğitim ortamında eğitim görmesi (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2021).

Tam Zamanlı Kaynaştırma Modeli: Özel gereksinimli öğrencilerin tam gün tipik gelişim gösteren akranlarıyla aynı eğitim ortamında birlikte eğitim aldıkları eğitim ortamıdır (Yazıcıoğlu, 2018).

Tipik Gelişim Gösteren Birey: Herhangi bir yetersizliği (görme, işitme, zihin, konuşma bozukluğu vb.) bulunmayan birey.

Özel Gereksinimli Birey: Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireydir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2021).

BÖLÜM 2

2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Kaynaştırma konusunda yapılan birçok araştırma mevcuttur. Ancak tersine kaynaştırma modelinin incelendiği araştırmalar sınırlıdır. Dünyada uygulamada tersine kaynaştırma modeliyle ilgili yapılan çalışmalarında çok fazla olmadığı görülmektedir (Güner Yıldız ve ark., 2020). Dünyada yapılan çalışmalara bakıldığında tersine kaynaştırma modelinin sosyal kabul, akran etkileşimi, akademik performans, dil gelişimi konularında olumlu etkilerinin olduğu görülmektedir (Hutzler ve ark., 2016; Matthews, 2011; Rafferty ve Griffin, 2005; Rea, 2009; Schoger, 2006; Wheeler, 2006). Türkiye’de yapılan araştırmalara bakıldığında tersine kaynaştırma modeli ile ilgili bir doktora tezi, iki yüksek lisans tezi, bir derleme makale ve iki araştırma makalesi bulunmaktadır. Bu tezlerden doktora tezi ve bir yüksek lisans tezi serebral palsili düzenlenmiş okullarda yapılmıştır (Alıcı, 2018; Yazıcıoğlu, 2017). Diğer yüksek lisans tezi tersine kaynaştırma modelinin ilkokula hazırlığa etkisini araştırmıştır (Arı, 2015). Makalelerin ise bir tanesi derleme makale (Yazıcıoğlu, 2018a), diğer iki makaleden biri ise araştırma makalesi türündedir.

Sucuoğlu (2004), yılında yapmış olduğu çalışmada kaynaştırmaya ilişkin çalışmaya ilişkin 83 çalışmayı gözden geçirerek, kaynaştırma kavramı: ilkeler, sonuçlar ve kaynaştırma hakkındaki genel bilgileri konu alan çalışmalar, kaynaştırma ve engelli bireylere ilişkin tutum, görüş, bilgi, bakış açısını konu alan çalışmalar, kaynaştırma uygulamalarına katılan öğrencilerin özelliklerini ele alan çalışmalar ve diğer yayınlar olarak ele almıştır.

Arı’nın (2015) yılında yaptığı yüksek lisans çalışmasında ise okul öncesi bir kurumda uygulanan tersine kaynaştırma modelinin ilkokula hazırlığa etkisi incelenmiştir. Tersine kaynaştırma modelinin ilkokula hazırlığa etkisinin olumlu sonuçlar verdiği ortaya konmuştur.

Yazıcıoğlu’nun (2017) yılında yaptığı doktora çalışmasında serebral palsili öğrencilerin devam ettiği bir ilkokul ve bir ortaokulda uygulanan tersine kaynaştırma uygulaması incelenmiştir. Çalışmada tersine kaynaştırma modelinin olumlu sonuçlar verdiği ancak bazı sorunların yaşandığını ortaya koymuştur.

Alıcı’nın (2018) yılında yaptığı yüksek lisans çalışmasında ise serebral palsili öğrencilerin devam ettiği bir okulda tersine kaynaştırma modelinin ince motor becerilere etkisi

incelenmiştir. Yapılan çalışmada elde edilen bulgular ince motor becerilerinin olumlu yönde geliştiğini ortaya koymuştur.

Bozkurt (2013) çalışmasında okul öncesi kaynaştırma ortamlarına ilişkin öğretmen tutumlarını incelemiştir. Yapılan araştırmaya göre erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere göre olumlu tutumlarının daha yüksek olduğu, öğretmenlerin meslek yılı arttıkça kaynaştırmaya yönelik tutumlarının azaldığı görülmüştür.

Nacaroğlu (2014) çalışmasında okul öncesi kaynaştırma ortamlarına ilişkin öğretmen tutumlarını incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler, kaynaştırma uygulamalarına ilişkin olarak kişi ve kurumların tutumlarının genelde olumlu olduğu, kaynaştırma uygulamalarının da ilişkili kişilere olumlu etkileri olduğunu, özel eğitim ve kaynaştırma uygulamalarına ilişkin eğitim alan öğretmenlerin, eğitim almayanlara göre; erkek öğretmenlerin, bayan öğretmenlere göre; okulunda kaynaştırma uygulamalarına ilişkin imkanları daha iyi olan öğretmenlerin, olmayanlara göre ve okulun bulunduğu yerleşim birimi büyük olan öğretmenlerin, küçük olan öğretmenlere göre; kendilerini daha yeterli gördüklerini belirttikleri görülmüştür.

Yılmaz (2014) çalışmasında okul öncesi kaynaştırma sınıflarının kalitesini incelemiştir. Okul öncesi okullar kalite açısından "yetersiz" ve "sınırlı" düzeyleri arasında bulunmuştur.

Kanmaz (2017) çalışmasında hareketli oyun eğitim programının okul öncesi kaynaştırma ortamına alınan ortopedik yetersizliğe sahip öğrencilerin kaba motor becerilerine etkisini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre hareketli oyun eğitim programı sonrasında ortopedik yetersizliğe sahip öğrencilerin kaba motor gelişimlerinde ilerlemeler olduğunu bulunmuştur.

Apaydın (2017) çalışmasında okul öncesi kaynaştırma ortamlarında denemeye dayalı işlevsel analiz kullanımını incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, tüm katılımcıların problem davranışlarının işlevini belirlemede denemeye dayalı işlevsel analiz ile geleneksel işlevsel analiz sürecinden elde edilen sonuçlar arasında tam uyum olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum, denemeye dayalı işlevsel analiz yönteminin tüm katılımcıların problem davranışlarının işlevlerini belirlemede etkili bir yöntem olduğunu göstermiştir.

Sayan (2019) çalışmasında destek eğitim odasında eğitim alan okul öncesi dönem kaynaştırma öğrencilerinin gelişimleri incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, destek

odasında verilen eğitim destek eğitim alan öğrencilerin psikomotor becerilerinin, bilişsel becerilerinin, dil gelişiminin, öz bakım becerilerinin, sosyal ve duygusal gelişiminin ilerlemesinde önemli derecede etkili olduğu, psikomotor becerilerde yeteri kadar ilerleme sağlanmadığı, destek eğitim odalarında destek eğitim öğrencilerine verilen eğitim, kaynaştırma öğrencilerine verilen eğitime göre öğrencilerin psikomotor becerilerinin, bilişsel becerilerinin, öz bakım becerilerinin gelişmesinde ve öğrenci yetersizliklerine ilişkin gözlemlere olumlu biçimde yansımaya daha fazla imkân sağladığı, sosyal ve duygusal gelişim boyutunda iki grup arasında anlamlı bir fark oluşmadığı görülmüştür.

Abbak Kaçar (2019) doktora çalışmasında okul öncesi kaynaştırma sınıfında akran ilişkilerinin geliştirilmesini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre okul personelleri ve tipik gelişim gösteren öğrencilerin velilerinin kaynaştırma ortamı ile ilgili bilgi eksikliğinin olduğunu, okul idaresi ve okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma ortamı süreçlerinde planlama, uygulama ve değerlendirme yapmadıkları ve problemlere çözüm odaklı bakmadıkları, bu süreçte yardımcı personellerin görev tanımı dışında sorumluluklar aldıkları ve öğretmenlere eğitim uygulamalarında yardımcı oldukları, ayrıca otizm spektrum bozukluğu olan öğrencinin velilerinin okul yönetimi ile anaokuluna yerleştirme aşamasında problem yaşadığı, tipik gelişim gösteren öğrencilerin velilerinin bir çoğunun kaynaştırma sürecine olumlu yaklaştığı, bu velilerin tutum ve davranışlarının kendi çocuklarının akran ilişkilerine yansıdığı, akran aracılı eğitim uygulamaları sonrasında tipik gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli öğrenciye karşı uygulama öncesine göre sosyal etkileşimlerinin arttığı, farkındalık düzeylerine olumlu katkılar sağladığı, akran aracılı eğitim uygulamaları sonrasında otizm spektrum bozukluğu olan öğrencinin dil gelişiminde ve sosyal becerilerinde olumlu değişimler yaşandığı görülmüştür.

Menteş (2020) çalışmasında otizm spektrum bozukluğuna sahip bir öğrencinin okul öncesi kaynaştırma sınıfındaki akran ilişkilerini incelemiştir. Otizm spektrum bozukluğuna sahip öğrencinin sınıf içerisinde akran kabulüne dair davranışlarının oldukça çeşitli olduğu, pozitif tutumlar ve davranışlar sergileyebildiği ve etkileşimlerde bulunabildiği, otizm spektrum bozukluğuna sahip öğrenci akranlarına karşı sözlü iletişim başlatma davranışı göstermesine rağmen, bu iletişimde devamlılık sağlanamadığı, otizm spektrum bozukluğuna sahip öğrencinin akran kabulü davranışlarının çok olmasına rağmen, aynı zamanda akran reddi ve zorbalığı davranışları da yoğun olarak görüldüğü, sınıfta fiziksel şiddet iki taraftan da dönem başında gözlenmezken, diğer aylarda ortaya çıktığı, sözel şiddet ise dönem başında otizm spektrum

bozukluğuna sahip öğrencide görülmezken, tipik gelişim gösteren akranları tarafından ilk aydan itibaren uygulandığı, tipik gelişim gösteren öğrencilerde süreç içerisinde yeni sosyal davranışlar geliştirdikleri, tipik gelişim gösteren öğrencilerle görüşmelerde otizm spektrum bozukluğuna sahip arkadaşlarını küçük olduğunu düşünme ve yetersizlik belirtme tanımları dikkate değeri olduğu, öğrenciler otizm spektrum bozukluğu bulunan öğrencinin kendilerinden küçük yaşta olduğunu düşündükleri, tipik gelişim gösteren öğrencilerin akran kabulü tanımları ile davranışları arasında tutarsızlık gözleendiği, otizm spektrum bozukluğuna sahip öğrencinin, okulun başında arkadaşlar arasındaki sosyal gruplardan hiçbirine girmediği ve diğeri kategorisinde yer aldığı süreç sonunda ise dışlanan-ihmal edilen öğrenci kategorisinde yer aldığı araştırma sonucunda ortaya konmuştur.

Yılmaz (2020) çalışmasında okul öncesi kaynaştırma sınıfı öğretmenlerine uygulama temelli koçluk ile sunulan mesleki gelişim programının sınıfların kalitesine, öğretmenlere ve öğrencilere etkisini incelemiştir. Araştırma sonucuna göre uygulama temelli koçluk ile sunulan mesleki gelişim programının okul öncesi kaynaştırma sınıflarının genel kalite puanlarını artırdığı görülmüştür.

Elaldı ve arkadaşlarının (2021) yapmış oldukları çalışmasında kaynaştırma uygulamalarının öğrenme çıktılarına etkililiğini meta analitik açıdan değeriendirmişlerdir. Yaptıkları çalışmada kaynaştırma uygulamalarının etkililiğini büyük etki büyüklüğü düzeyinde bulmuşlardır.

Yanaç Taylan (2021) çalışmasında okul öncesi kaynaştırma ortamlarındaki otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerin katılımları ve farklı değerişkenlerle ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda, otizm spektrum olan öğrencilerin etkinlik türlerine göre yalnızca akran katılım performanslarının farklılaştığı bulunmuştur.

Demir (2022) çalışmasında okul öncesi kaynaştırma sınıfında bulunan öğrencilerin özel gereksinimli akranlarına yönelik algılarının resim analizi tekniği ile belirlemiştir. Araştırma sonucunda, tipik gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma öğrencilerine yönelik belirli oranda farkındalık düzeylerinin bulunduğunu ve karşılıklı sosyal etkileşime istekli olduklarını gösterilmiştir.

İlgili araştırmalar gösteriyor ki kaynaştırma uygulamalarının etkileri birçok yönden incelenmektedir. Ancak kaynaştırma uygulamalarının etkileri konusunda yeni birtakım

arařtırmalara ihtiyaç olacađı dűřűnűlebilir. Kaynařtırma uygulamaları yaygınlařtıķa bir takım yeni sorunlar ve sorular karřımıza çıkacađı űngűrűlebilir.

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın çalışma grubu, veri toplama araç ve teknikleri, verilerin toplanması ve analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada özel eğitim anaokullarında uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamalarına yönelik paydaş görüşlerini belirlenmiştir. Bu amaçla bu çalışma tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Betimsel çalışma, hali hazırda var olan, yaşanan olay ve olguların betimlenip ortaya konulmasıdır (Sönmez ve Alacapınar, 2019). Nitel türde yapılan bu araştırmada fenomenolojik çalışma yöntemi kullanılmıştır. Fenomenolojik yaklaşımda bireyin tutum ve davranışları belirleyen nedenleri nasıl algıladığı ile ilgilidir (Tutar ve Erdem, 2020). Fenomenolojik yaklaşımda amaç insan deneyimlerini anlamaktır (Gündoğdu ve Eken, 2020). Sosyal bilimlerde kullanılan bu yöntem, olayları, durumları, kavramları açıklamak için kullanılır.

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara Altındağ'da tam zamanlı kaynaştırma uygulayan özel eğitim anaokulunda yapılmıştır. Okulun kadrosu 3 idareci, 8 okul öncesi öğretmen ve 8 özel eğitim öğretmeninden oluşmaktadır. Okulda bulunan özel eğitim öğretmenlerinin 7 tanesi işitme engelliler öğretmenliği mezunu, 1 öğretmen ise 540 saatlik seminer alarak özel eğitim öğretmen kadrosu almıştır. Okul öncesi öğretmenlerinin tamamı okul öncesi öğretmenliği mezunudur. Okulda 8 sınıf bulunmaktadır. Sınıfların tamamında tam zamanlı kaynaştırma uygulanmaktadır. Okulda 40 özel gereksinimli öğrenci 46 tipik gelişim gösteren öğrenci bulunmaktadır. Araştırmaya 2 idareci, 5 okul öncesi öğretmen, 5 özel eğitim öğretmen, 5 özel gereksinimli öğrenci velisi ve 5 tipik gelişim gösteren öğrenci velileri oluşturmaktadır.

Çalışma grubuna katılan idareci ve öğretmenler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara ait demografik bilgiler

Kod	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Görev	Mesleki Deneyim (Yıl)
Y1	Erkek	56	Lisans	Müdür	32
Y2	Kadın	49	Yüksek Lisans	Müdür Yardımcısı	26
ÇÖ1	Kadın	38	Lisans	Okul Öncesi Öğretmeni	11
ÇÖ2	Kadın	38	Lisans	Okul Öncesi Öğretmeni	15
ÇÖ3	Kadın	57	Lisans	Okul Öncesi Öğretmeni	23
ÇÖ4	Kadın	45	Lisans	Okul Öncesi Öğretmeni	15
ÇÖ5	Kadın	41	Lisans	Okul Öncesi Öğretmeni	17
ÖÖ1	Erkek	28	Lisans	Özel Eğitim Öğretmeni	5
ÖÖ2	Kadın	35	Lisans	Özel Eğitim Öğretmeni	13
ÖÖ3	Kadın	38	Lisans	Özel Eğitim Öğretmeni	11
ÖÖ4	Kadın	43	Lisans	Özel Eğitim Öğretmeni	20
ÖÖ5	Kadın	35	Lisans	Özel Eğitim Öğretmeni	12

Y: Yönetici / **ÇÖ:** Okul Öncesi Öğretmeni / **ÖÖ:** Özel Eğitim Öğretmeni

Çalışmaya 2 okul idarecisi, 5 okul öncesi öğretmeni ve 5 özel eğitim öğretmeni toplam 12 kişi katılmıştır. Katılımcıların 2 tanesi erkek, 12 tanesi kadındır. Çalışmaya katılanların 11 tanesi lisans, 1 tanesi yüksek lisans mezunudur.

Çalışma grubuna katılan veliler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Kod	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Görev
ÖV1	Kadın	36	İlkokul	Ev Hanımı
ÖV2	Kadın	42	İlkokul	Ev Hanımı
ÖV3	Kadın	21	İlkokul	Ev Hanımı
ÖV4	Kadın	32	Lise	Ev Hanımı
ÖV5	Kadın	38	İlkokul	Ev Hanımı
TV1	Kadın	40	Lise	Ev Hanımı
TV2	Kadın	38	Lisans	Ev Hanımı
TV3	Erkek	45	Ön lisans	Memur
TV4	Kadın	43	Lise	Ev Hanımı
TV5	Kadın	26	Lise	Memur

ÖV: Özel Gereksinimli Öğrenci Velisi

TV: Tipik Gelişim Gösteren Öğrenci Velisi

Çalışmaya 5 özel gereksinimli öğrenci velisi ve 5 tipik gelişim gösteren öğrenci velisi katılmıştır. Katılımcıların 1 tanesi erkek, 9 tanesi kadındır. Çalışmaya katılanların 4 tanesi ilkokul, 4 tanesi lise, 1 tanesi ön lisans, 1 tanesi ise lisans mezunudur.

3.3. Veri Toplama Araç ve/veya Teknikleri

Bu araştırmada veri toplama yöntemi olarak yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yapılandırılmış görüşme formu idareci, öğretmen ve velilere yönelik olarak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Görüşme formları özel eğitim alanında doktora eğitimini tamamlamış 2 alan uzmanı ve ölçme değerlendirme alanında doktora eğitimini tamamlamış 1 alan uzmanına sunularak uzman görüşleri alınmıştır. Alınan geri dönüşlere göre görüşme formları (Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Tam Zamanlı Kaynaştırma Uygulamalarına Yönelik Paydaş Görüşlerinin Belirlenmesi Görüşme Formu (İdareci/Öğretmen) ve Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Tam Zamanlı Kaynaştırma Uygulamalarına Yönelik Paydaş Görüşlerinin Belirlenmesi Görüşme Formu (Veli)) düzenlendikten sonra son hali verilmiştir. Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Tam Zamanlı Kaynaştırma Uygulamalarına Yönelik Paydaş Görüşlerinin Belirlenmesi Görüşme Formu (İdareci/Öğretmen) (Ek.1) formu 12 sorudan oluşmaktadır. İlk 5 soru katılımcının kişisel bilgilerinden oluşmaktadır. 6. soru sadece öğretmenlere yönelik olarak hazırlanmış ve uygulanmıştır. Kalan 6 soru katılımcıların özel eğitim okulunda uygulanan kaynaştırma uygulaması ile ilgili görüşlerini öğrenmek amacıyla hazırlanmış sorulardan oluşmaktadır. Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Tam Zamanlı Kaynaştırma Uygulamalarına Yönelik Paydaş Görüşlerinin Belirlenmesi Görüşme Formu (Veli) (Ek 2) formu 11 sorudan oluşmaktadır. İlk 5 soru katılımcının kişisel bilgilerinden oluşmaktadır. 6. Soru sadece özel gereksinimli öğrenci velilerine yönelik hazırlanmış ve uygulanmıştır. Kalan 5 soru katılımcıların özel eğitim okulunda uygulanan kaynaştırma uygulaması ile ilgili görüşlerini öğrenmek amacıyla hazırlanmış sorulardan oluşmaktadır.

3.4. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasın araştırmacı tarafından hazırlanan yapılandırılmış görüşme formları, “Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Tam Zamanlı Kaynaştırma Uygulamalarına Yönelik Paydaş Görüşlerinin Belirlenmesi Görüşme Formu (İdareci/Öğretmen)” ve “Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Tam Zamanlı Kaynaştırma Uygulamalarına Yönelik Paydaş Görüşlerinin Belirlenmesi Görüşme Formu (Veli)” formları kullanılmıştır.

Verilerin toplanmasından önce katılımcılarla görüşülerek Bilgilendirilmiş Onam Formu Katılımcılara verilmiştir. Daha sonra öğretmenlerle bireysel odada, velilerle ise okul kütüphanesinde belirlenen saatlerde görüşme yapılmıştır. Görüşmeler 15-30 dakika arasında sürmüştür. Görüşmeler ses kaydı olarak alınmış ve transkripsiyonu yapılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Görüşme sorularından elde edilen veriler öncelikle yazılı hale getirildikten sonra veriler betimsel analiz ve içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Betimsel analiz, derinlemesine analiz gerektirmeyen verilerin işlenmesinde kullanılırken, içerik analizi elde edilen verilerin daha yakından incelenmesini ve bu verileri açıklayan kavram ve temalara ulaşılmasını gerektirir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 89). İçerik analizi nitel verilerin anlamının sistematik biçimde tasvir edildiği analiz çeşididir

Araştırmacı tarafından hazırlanan yapılandırılmış görüşme formları, “Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Tam Zamanlı Kaynaştırma Uygulamalarına Yönelik Paydaş Görüşlerinin Belirlenmesi Görüşme Formu (İdareci/Öğretmen)” ve “Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Tam Zamanlı Kaynaştırma Uygulamalarına Yönelik Paydaş Görüşlerinin Belirlenmesi Görüşme Formu (Veli)” formu kullanılarak katılımcılardan alınan görüşler ses kaydına alınmıştır. Ses kaydına alınan veriler dinlenerek transkripsiyonu yapılmıştır. Yazıya dökülen veriler incelenerek kategori, kodlara ayrılmış, her kodun frekans değeri belirlenmiştir.

Tablo 3. Temalar, Alt Temalar, Kodlar

Temalar	Alt Temalar	Kodlar
Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Kaynaştırma Ortamında Yaşanan Sorunlara Yönelik Görüşler	Tipik gelişim gösteren öğrencilerle ilgili yaşanan sorunlar	Özel Gereksinimli öğrenciden korkma Özel Gereksinimli öğrencilere karşı zorbalık
	Özel gereksinimli öğrencilerle ilgili yaşanan sorunlar	Uyum sorunu Davranış problemleri Farklı yetersizliğe sahip öğrencilerin aynı sınıfta olması Bireysel eğitimin yetersizliği Bireysel farklılıklar Cinsiyet dağılımının eşit olmaması

Tablo 4. Temalar, Alt Temalar, Kodlar (Devamı)

Temalar	Alt Temalar	Kodlar
	Öğretmenlerle ilgili sorunlar	Bazı ÖĞ öğrencileri okula uygun görmeme ÖĞ öğrencilerin özelliklerini bilmeme Kaynaştırma konusunda bilgi eksikliği Küçük öğrencilerle iletişim kurmada zorluk Bazı sınıflarda özel eğitim öğretmeni olmaması Problem davranışlarının nasıl çözümleneceğiyle ilgili eksiklikler Farklı engel gruplarının kaynaştırma uygulayan bir sınıfta bulunması öğretmenin iş yükünü artırır. Sınıf içerisinde farklı şekillerde ortam hazırlamak zorunda kalıyorum. Her engel grubuna türüne göre çalışma hazırlıyorum. Farklı engel gruplarının bulunması öğretmenlerin iş yükünü artırıyor. Kaynaştırma sınıflarında farklı engel gruplarının bulunması öğretmeni zorluyor. Farklı engel gruplarının bulunmaması yetersizlik duygusu uyandırıyor. Farklı engel gruplarının özellikleri birbirlerini olumsuz etkilemektedir.
	Ailelerle ilgili sorunlar	Okul velilerinin ilgisizliği Velilerin yeterince eğitilmemesi
Kaynaştırma Ortamının Niteliğini Arttırmak İçin Yapılan Öğretimsel Düzenlemelere Yönelik Görüşler	Fiziksel Ortam	Ses yalıtımı Fiziksel ortam yeterli Oturma düzeninde değişiklik Bireysel oda
	Uyuma ilişkin düzenlemeler	Akran etkileşimi sağlanıyor. Tipik gelişim gösteren öğrencilere, özel gereksinimli öğrenciler hakkında bilgi veriliyor.

Tablo 5. Temalar, Alt Temalar, Kodlar (devamı)

Temalar	Alt Temalar	Kodlar
	Genel öğretimsel uyarlamalar	Etkinleri öğrencilerin seviyesine göre ayarlama Eğitim Planlarında uyarlama Model olma yöntemi kullanılıyor. Sık tekrar Etkinlik öncesi özel eğitim öğrencisine ön hazırlık çalışması Konuşma sesinin tonu yüksek çıkıyor.
	Görsel ve işitsel uyarlamalar	Konuşmaları görsellerle destekleniyor. Gerçek nesneler kullanılıyor. İşitme yetersizliği olan öğrenciler için görsel uyaranlar Görsel Kartlar Etkinlikleri beden diliyle destekleme
Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Kaynaştırma Uygulamasının Yürütülüş Biçimi	Okulun genel yapısı	Öğrenci sayısının az olması Özel eğitim okullarında uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamasının yapılması Fiziksel şartların iyi olması Ailelerle olumlu iletişim
	Okulun personel yapısı	Sınıfta iki öğretmen olması Sınıfta özel eğitim öğretmeni olması Öğretmenlerin mesleki donanımlarının yeterli olması Öğretmenlerin işitme yetersizliğine sahip öğrenciler konusunda mesleki yeterliliklerinin olması
	Okulun öğretimsel yapısı	Özel gereksinimli öğrencilere BEP'lerin ayrıntılı ve uygulanabilir olması Özel gereksinimli öğrencilerin fiziksel, zihinsel, duygusal özellikleri bakımından önceliklerini dikkate alınması. Akademik ve sosyal yönden daha fazla gelişim sağlaması Dil ve konuşma becerilerinde daha fazla gelişim sağlaması Akran öğrenmesi Daha yakından gözlemleyebilme

Tablo 6. Temalar, Alt Temalar, Kodlar (devamı)

Temalar	Alt Temalar	Kodlar
		Farkındalık oluşturma
		Tipik gelişim gösteren öğrencilerde empati duygusu gelişmesi
		Tipik gelişim gösteren öğrenciler farklılıklara saygı göstermeyi öğrenmeleri
Kaynaştırma Uygulamasının	Tipik Gelişim Gösteren	Merhamet (vicdan, hoşgörü, şefkat)
Tipik Gelişim Gösteren	Öğrencilere Etkisi	duygusu gelişmesi
Öğrencilerle Özel		Yardımlaşmayı (yardımseverlik)
Gereksinimli Öğrencilerin		öğrenmesi
Karşılıklı Olarak Sosyal ve		Empati gelişmesi
Duygusal Gelişimine		Daha duyarlı olma
Etkisine Yönelik Öğretmen		Farkındalık gelişmesi
Görüşleri		Farklı olanı kabullenme
		Sorumluluk duygusu gelişmesi
		Özel gereksinimli öğrencilerin özelliklerini öğrenmeleri
		Davranışlarını kontrol etmeyi öğrenmeleri
		Akran öğretiminden mutlu olma
	Özel Gereksinimli	İletişim becerilerinin artması
	Öğrencilere Etkisi	Dil ve konuşma becerilerinin artması
		Kabul gördükleri için mutlu ve güçlü hissetmeleri
		Özgüvenlerinin artması
		Okul kurallarını öğrenmeleri
		Psikolojik ve ruhsal gelişimleri sağlanması
		Tipik gelişim gösteren öğrencilerden duygularını ifade etmeyi öğrenmeleri
		Bir üst kademeye geçtiklerinde kabullerinin artması
		Tipik gelişim gösteren akranlarından öğrendiklerinin daha kalıcı olması
	Tüm öğrencilere etkisi	Her iki grupta birbirlerini olumlu yönde etkilemeleri
		Akran öğretimi gerçekleşmesi

Tablo 7. Temalar, Alt Temalar, Kodlar (devamı)

Temalar	Alt Temalar	Kodlar
Özel Eğitim Anaokulunda Tipik Gelişim Gösteren Öğrencilerle Özel Gereksinimli Öğrencilerin Karşılıklı Olarak Akademik Gelişimlerine Etkisine Yönelik Görüşler	Tipik Gelişim Gösteren Öğrencilere Akademik Etkisi	Akademik gelişim yavaşlaması Kaynaştırma akademik açıdan faydalı değil
	Özel Gereksinimli Öğrencilere Akademik Etkisi	TG öğrencileri taklit ederek daha çabuk öğreniyorlar. Akran öğretimi gerçekleşiyor ÖG öğrenciler daha fazla fayda görüyor Yaşantı zenginliği oluşuyor.
	Genel Etki	Etkinlikleri görsel ve somut materyaller kullandığımız için her iki grupta daha kolay öğreniyorlar.
Özel Eğitim Anaokulundaki Sınıflarda Farklı Yetersizliğe Sahip Öğrencilerin Bir Arada Olmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri	Farklı Yetersizlik Türündeki Öğrencilerin Aynı Sınıfta Bulunmasına İlişkin Olumsuz Tutuma Sahip Öğretmen ve İdarecilerin Görüşleri	Hafif düzeyde yetersizliğe sahip öğrencilere kaynaştırma uygulanabilir Orta ve ağır düzeyde yetersizliğe sahip öğrenciler kaynaştırmada olmamalı Kaynaştırma uygulaması yapılacak sınıf mevcutları daha az olmalı Fiziksel ortam düzenlenmeli Özbakım ve problem davranış kontrolü için yardımcı personel olmalı Yetersizlik türleri homojen olmalı Farklı engel gruplarının kaynaştırma sınıfında bulunması durumunda tipik gelişim gösteren öğrencilerin velilerinin kaynaştırma sınıflarını tercih etmeyeceklerdir. Yetersizlik türüne yönelik BEP yapılması, çevrenin düzenlenmesi olumlu etkileri olacaktır.
Özel Eğitim Anaokulu Veli Görüşleri		

Tablo 8. Temalar, Alt Temalar, Kodlar (devamı)

Temalar	Alt Temalar	Kodlar
Özel Gereksinimli Öğrenciye Sahip Velilerin Özel Eğitim Anaokulunu Tercih Etme Sebepleri Teması	Nitelik	TG'lerle iletişim Dil ve konuşma gelişimi Bireysel eğitim Kaliteli eğitim Tavsiye İşitme yetersizliği Okulun işitme engellilerin eğitimi konusundaki tecrübesi
Tipik Gelişim Gösteren Öğrenciye Sahip Velilerin Özel Eğitim Anaokulunu Tercih Etme Sebepleri Teması	Nitelik	Farkındalık kazanmaları Daha önce velisi olma Dil gelişimi açısından faydalı olacağını düşünmesi Sınıfta iki öğretmen olması Güvenli olması Tavsiye İşe yakın olması Okulda çalışması
Özel Gereksinimli Öğrenciye Sahip Velilerin Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Kaynaştırma Ortamında Yaşanan Sorunlar Teması	Öğretmenlerle ilgili sorunlar	Öğretmenlerin ailelerin ilgisiz olduğunu düşünmesi Öğretmenler tarafından anlaşılamamak Öğretmenlerin problem davranış sergileyen öğrencilere yaklaşımları
Tipik Gelişim Gösteren Öğrenciye Sahip Velilerin Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Kaynaştırma Ortamında Yaşanan Sorunlar Teması	Davranış problemleri	Konuşmayı bırakma Vurma davranışı
Özel Gereksinimli Öğrenciye Sahip Velilerin Kaynaştırmanın Öğrencilerinin Akademik, Sosyal ve Duygusal Gelişimine Etkisi Konusundaki Görüşleri	Akademik gelişim	Kuralları öğrendi İlkokula hazırlık becerilerini kazandı Dil gelişimi ilerledi Sayı ve renk kavramını öğrendi

Tablo 9. Temalar, Alt Temalar, Kodlar (devamı)

Temalar	Alt Temalar	Kodlar
	Sosyal – Duygusal gelişim	Duygularını ifade etmeye başladı. (Kızgınlık, mutluluk) Sosyalleşti Davranış problemleri azaldı. Yönergelere uymaya başladı Paylaşmayı öğrendi. Öğretmenlerine dilek ve isteklerini söyler.
Tipik Gelişim Gösteren Öğrenciye Sahip Velilerin Kaynaştırmanın Öğrencilerinin Akademik, Sosyal ve Duygusal Gelişimine Etkisi Konusundaki Görüşleri Teması	Akademik gelişim	İlkokula hazırlık becerilerini kazandı Sayı ve renk kavramını öğrendi Dil gelişimi ilerledi Çalışma becerileri ilerledi
	Sosyal – Duygusal gelişim	Sosyalleşti Anlayışlı (merhamet) olmayı öğrendi Empati kurmayı öğrendi. Sabırlı olmayı öğrendi Kendini ifade etme becerisi kazandı. Duygularını ifade etmeyi öğrendi. Kendini tanıtmayı öğrendi Sırasının beklemeyi öğrendi. Özel gereksinimli öğrencileri tanıdı. Özel gereksinimli öğrencileri kabullendi. Agresiflik ve hırçınlık durumu hafifledi.

3.6. Kodlayıcılar Arası Güvenirlik

Çalışmada, görüşmelerin tümü katılımcıların görev yaptıkları okulda uygun bir ortam seçilerek, katılımcılarla araştırmacı arasında ses kaydı alınarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların birbirlerinde etkilenmelerini önlemek için yapılan görüşmeler farklı günlerde yapılmıştır.

Araştırmadan elde edilen verilerin ve ulaşılan sonuçların veri kaynakları aracılığıyla teyit edilmesinin, çalışmanın iç geçerliliğini, alanında uzman kişilerce araştırmayı farklı açılardan değerlendirmesinin araştırmanın niteliğini yükselteceğinden (Daymond ve Holloway, 2010; Yıldırım ve Şimşek, 2018) hareketle, görüşme sorularının hazırlanması, verilerin analiz edilmesi ve elde edilen verilerin bulguya dönüştürülmesi aşamalarında uzman görüşlerine başvurulmuş, geri bildirimler sonrasında görüşler dikkate alınarak çalışmanın her aşamasında yeniden değerlendirilmiştir. Nitel çalışmalarda yanlılık ihtimali her zaman olabilmekte ve bu durum çalışmanın güvenilirliğini etkileyebilmektedir (Roberts ve Priest, 2006; Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çalışmayı tarafsız olarak verebilmek ve denetlenebilirliğini sağlayabilmek amacıyla, yapılan tüm süreçler ve elde edilen veriler açık bir şekilde yorumsuz olarak olduğu gibi ayrıntılı olarak betimlenmiş ve katılımcılardan elde edilen verilerden birkaçı olduğu gibi alıntılanarak bulgular bölümünde verilmiştir. Ayrıca çalışmanın güvenilirliğini artırmak amacıyla katılımcılardan elde edilen ses kayıtları transkripsiyon edilerek oluşturulan her bir veri üzerinden tema ve kodlar iki uzman tarafından oluşturulmuştur. Bu sonuçlar üzerinden kodlayıcılar arasındaki görüş birliği Miles ve Huberman (1994)'ın kendi isimlerini verdikleri modelin iç tutarlılık formülü ile hesaplanmış ve sonuçta %93 oranında görüş birliği sağlandığı tespit edilmiştir. Formül (Güvenirlik katsayısına ulaşmayı sağlamakta = $\frac{\text{Üzerinde görüş birliği sağlanan konu/terim sayısı}}{(\text{Üzerinde görüş birliği sağlanan konu/terim sayısı} + \text{Üzerinde görüş birliği bulunmayan konu/terim sayısı}) \times 100}$), Üzerinde görüş birliği sağlanan konu/terim sayısını ve Üzerinde görüş birliği bulunmayan konu/terim sayısını belirleyip Güvenirlik katsayısına ulaşmayı sağlamakta ve en az %80 kodlayıcılar arası görüş birliğinin olması beklenmektedir (Akt. Baltacı, 2017).

BÖLÜM 4

4. BULGULAR

Bu çalışmada özel eğitim anaokulunda uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamalarına yönelik paydaş görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu bölümde araştırmaya katılan 2 idareci, 5 özel eğitim öğretmeni, 5 okul öncesi öğretmeni, 5 özel gereksinimli öğrenci velisi ve 5 tipik gelişim gösteren öğrenci velisi ile yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Sınıflarında Bulunan Özel Gereksinimli Öğrencilerin Tanıları

Tablo 10. Katılımcıların sınıflarında bulunan özel gereksinimli öğrencilerin tanıları

Tanı	<i>f</i>
İşitme Yetersizliği	24
İşitme Yetersizliği+Zihinsel Yetersizlik	4
İşitme Yetersizliği+Zihinsel Yetersizlik+ OSB	1
Dil ve Konuşma Bozukluğu	1

Araştırmaya katılan öğretmenlerin sınıflarında 30 özel gereksinimli öğrenci vardır. Araştırmaya 6 sınıftan öğretmen katılmıştır. Okulda 8 sınıf bulunmaktadır. 2 sınıftan öğretmen katılmamıştır. 4 sınıfın her iki öğretmeni de araştırmaya katılmışlardır. 1 sınıfın özel eğitim öğretmeni, 1 sınıfın da okul öncesi öğretmeni araştırmaya katılmışlardır. Sınıflara bakıldığı zaman 29 öğrencide işitme yetersizliği bulunmaktadır. Sadece işitme yetersizliği bulunan öğrenci sayısı 24'tür. İşitme yetersizliği ve zihinsel yetersizliği bulunan öğrenci sayısı 4' tür. İşitme yetersizliği, zihinsel yetersizlik ve otizm spektrum bozukluğu (OSB) bulunan öğrenci sayısı 1, dil ve konuşma bozukluğu tanısı bulunan öğrenci sayısı 1' dir. Görüldüğü üzere bu özel eğitim anaokulunda bulunan özel gereksinimli öğrencilerin çoğunluğu işitme yetersizliğine sahip öğrencilerden oluşmaktadır.

4.2. Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Kaynaştırma Ortamında Yaşanan Sorunlara Yönelik Görüşler

Özel eğitim anaokulunda uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamalarına ilişkin yönetici ve öğretmenlerin “Kaynaştırma Ortamında Yaşanan Sorunlara Yönelik Görüşler Teması”na ilişkin görüşleri Tablo 11 incelendiğinde 4 farklı kategoride görüş bildirdikleri anlaşılmaktadır. Aşağıda bu kategoriler altında bulgular ele alınacaktır.

Tablo 11. İdareci ve Öğretmen Görüşleri

Kategori	Kod	f
Tipik gelişim gösteren öğrencilerle ilgili yaşanan sorunlar	Özel Gereksinimli öğrenciden korkma	3
	Özel Gereksinimli öğrencilere karşı zorbalık	3
Özel gereksinimli öğrencilerle ilgili yaşanan sorunlar	Uyum sorunu	4
	Farklı yetersizliğe sahip öğrencilerin aynı sınıfta olması	3
	Davranış problemleri	2
	Bireysel eğitimin yetersizliği	1
	Bireysel farklılıklar	1
	Cinsiyet dağılımının eşit olmaması	1
Öğretmenlerle ilgili sorunlar	Bazı sınıflarda özel eğitim öğretmeni olmaması	2
	Özel gereksinimli öğrencilerin özelliklerini bilmeme	1
	Kaynaştırma konusunda bilgi eksikliği	1
	Küçük öğrencilerle iletişim kurmada zorluk	1
	Bazı özel gereksinimli öğrencileri okula uygun görmeme	1
	Problem davranışlarının nasıl çözümleneceğiyle ilgili eksiklikler	1
	Farklı engel gruplarının kaynaştırma uygulayan bir sınıfta bulunması öğretmenin iş yükünü artırır.	1
	Sınıf içerisinde farklı şekillerde ortam hazırlamak zorunda kalıyorum.	1
	Her engel grubuna türüne göre çalışma hazırlıyorum.	1
	Farklı engel gruplarının bulunması öğretmenlerin iş yükünü artırıyor.	1
	Kaynaştırma sınıflarında farklı engel gruplarının bulunması öğretmeni zorluyor.	1
	Farklı engel gruplarının bulunmaması yetersizlik duygusu uyandırıyor.	1
	Farklı engel gruplarının özellikleri birbirlerini olumsuz etkilemektedir.	1
Ailelerle ilgili sorunlar	Okul velilerinin ilgisizliği	1
	Velilerin yeterince eğitilmemesi	1

Özel eğitim anaokulunda uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamalarına ilişkin yönetici ve öğretmenlerin “Kaynaştırma Ortamında Yaşanan Sorunlara Yönelik Görüşler Teması”na ilişkin görüşleri Tablo 11 incelendiğinde 4 farklı kategoride görüş bildirdikleri anlaşılmaktadır. Aşağıda bu kategoriler altında bulgular ele alınacaktır.

4.2.1. Tipik gelişim gösteren öğrencilerle ilgili yaşanan sorunlar

Buna göre “Tipik gelişim gösteren öğrencilerle ilgili yaşanan sorunlar” başlıklı ilk kategoride kaynaştırma ortamına devam eden tipik gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli öğrencilerden korkma (3) ya da bu öğrencilere zorbalıkta bulunma (3) gibi davranışlar sergilediğini belirten öğretmenler olmuştur. Okulun ilk haftalarında tipik gelişim gösteren öğrencilerin farklı olandan çekinme davranışı gösterdikleri görülmektedir. Öğretmenler, bunun zamanla tipik gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli öğrencileri tanıyarak ve onların özelliklerini öğrenerek korku ve çekinme davranışlarının giderek azaldığı ve yok olduğunu belirtmişlerdir. Kaynaştırma uygulanan sınıflarda akran zorbalığının yaşandığını ortaya koyan araştırmalar mevcuttur (Beaty ve Alexeyev, 2008; Eroğlu, 2018). Öğretmenler sınıflarında tipik gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli olan öğrencilere akran zorbalığı uyguladığını söylemişlerdir. Aşağıda bu durumla ilgili bir okul öncesi öğretmenin ifadeleri örnek olarak verilebilir:

(ÇÖ2) Normal çocukların da diğer çocuklara bakışı açısından bazen korkabiliyorlar bazen işte farklılıkları onların dikkatini çok çekiyor ama onu da o ilk uyum sürecinde halletmeye çalışıyoruz.

Ayrıca bir özel eğitim öğretmeni ise:

(ÖÖ1) Duygusal anlamda zorluk çıkaran öğrenci oluyor yani dediğim gibi başta da dedim çok acımasız da olabiliyorlar çok merhametli de olabiliyor bu yaş grubu.

4.2.2. Özel gereksinimli öğrencilerle ilgili yaşanan sorunlar

“Özel gereksinimli öğrencilerle ilgili yaşanan sorunlar” kategorisine bakıldığında öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerin okula ve sınıfa uyum sağlamakta zorlandıklarını (f:4), bazı öğrencilerin davranış problemleri sergilediklerini (f:2), farklı yetersizliğe sahip öğrencilerin aynı sınıfta bulunması (f:3), bireysel eğitimin yetersizliği (f:1) ve bireysel farklılıklar (f:1) sorun olarak gösterdikleri anlaşılmaktadır. Özel gereksinimli öğrencilerin sınıfa ve okula uyum sağlamada problem yaşadığını okul öncesi öğretmenlerinin ifade ettiği, özel eğitim öğretmenlerinin bu kategoride bir yorumda bulunmadıkları görülmüştür. Aşağıda bu durumla ilgili bazı öğretmelerin ifadeleri örnek olarak verilebilir:

(ÇÖ2) İlk başta uyum sıkıntısı yaşıyoruz. Çocukların normal çocuklarla birlikte aynı eğitime başladıkları andan itibaren işte farklılıkları ortaya çıkıyor. O süreçte bir iki hafta o uyum sürecine alıştırma başlıyor. Daha

sonrasında engellerinin dışında özellikle davranış problemi varsa bu konuda sıkıntı yaşayabiliyoruz onu da zaten rehber öğretmenlerle birlikte çözüme kavuşturuyoruz.

Özel gereksinimli öğrencilerin okulun ilk haftalarında sınıfa uyum sorunu yaşadıkları ancak bu sorunun rehber öğretmenlerle davranış problemlerini çözdüklerini belirtmiştir. Öte yandan sınıf içerisinde yaşanan davranış problemlerini sorun olarak gören öğretmenlerden (ÇÖ4) şu ifadeleri kullanmıştır:

(ÇÖ4) Kaynaştırma eğitiminde kaynaştırmaya uygun olan çocukların sınıfta bulunması benim için çok önemli. Mesela kaynaştırmaya uygun olmadığını düşündüğüm bir zihinsel engeli olan bir öğrencim özel ilgi ve takip gerektirdiği için diğer öğrencilere planlarımı yaparken asgari düzeyde tutmak zorundayım, onlarla birlikte zihinsel engeli olan öğrencimi ayrıca takip etmek zorundayım bu beni çok zorluyor ve çocuğun da hem eğitimsel hem de can sağlığı adına sıkıntılarının olacağını düşündüğüm bir şey.

(ÇÖ4) Orada atları kemiren veya işte duvarların kapaklarını kemiren bir çocukla uğraşmak zorunda kalıyorum. Bu yönden kaynaştırmada kesinlikle bu tür çocukların olmaması gerektiğini, olduğu taktirde de gölge abla gibi bir takipçinin olması gerektiğini düşünüyorum.

Farklı yetersizliğe sahip öğrencilerin aynı sınıf ortamında bulunmaları konusunda öğretmenlerimiz şu ifadeleri kullanmışlardır:

(ÇÖ5) Eee yani şimdi şöyle hocam ben on yıldır bu kurumda çalışıyorum. Hani 2013'ten önce işitme engelliler anaokuluydu burası, on yıl, yani 2013'ten sonra özel eğitim daire bizi özel eğitim anaokulu olarak çevirdi. Karma, yani alttaki maddelerden birinde gördüm onu ama burada bir değinmek istiyorum. Sınıflarda tek engellilik bence daha avantajlı. Çoklu engel ya da farklı engel gruplarının bir sınıfta olması bir öğretmen için dezavantaj. Hani bu bir sorun mu evet bir sorun.

(ÖÖ2) Farklı engel gruplarından geldiğinde sınıfa öğrenciler o farklı engel gruplarına uygulanan yöntem farklı olabiliyor. Dil- konuşma çocuğuna ayrı bir yöntem uygulanıyor, işitmeye ayrı yöntem uygulanıyor. Hani homojen bir grup olmaması olumsuz etki diyebiliriz.

(ÖÖ5) Yani homojen, homojen gruplar olduğu için kaynaştırmada sıkıntı olmuyor ama farklı engel grupları bir araya geldiği zaman bu sıkıntı oluyor. Bu yıldan ziyade sanırım iki yıl öncesinde yaşamıştık; otizm vardı sınıfta, işitme vardı sınıfta. Engel grupları karıştığı zaman bu kaynaştırmayı olumsuz yönde etkiliyor. Ben öyle düşünüyorum yani.

Öğretmenler farklı yetersizliğe sahip öğrencilerin aynı sınıfta bulunmaları konusunda olumsuz görüş bildirmişlerdir. Yapılan analizlerden anlaşıldığı üzere öğretmenler özel eğitim anaokulunda orta ve ağır düzeyde yetersizliğe sahip öğrencilerin olmaması gerektiğini düşünmektedirler. Burada kastedilen ise tipik gelişim gösteren öğrenciler yalnızca bedensel ya da hafif düzeyde yetersizliğe sahip öğrencilerle aynı ortamda öğrenim göreceğini düşünmeleridir. Öğretmenler görme, zihinsel ve otizm spektrum bozukluğuna sahip öğrencilerin okulda olmasını istemiyor ve mümkünse sadece hafif düzeyde işitme yetersizliği

olan öğrencilerin okula gelmeleri bekliyorlar. Oysa adından da anlaşılacağı üzere bu okulun özel gereksinimli öğrenciler için açılmış “ayrı” bir okul olduğu gerçeğini göz ardı ediyorlar. Burada okulun eski işleyişi, MEB’in ayrı özel eğitim anaokulu açması ve araştırma yapılan okulda tam zamanlı kaynaştırma uygulamasının bir araya gelmesinin ortaya çıkardığı kafa karışıklığının etkisi olduğu söylenebilir.

Okul idaresi bu başlıkta bireysel farklılıklar ve cinsiyet dağılımının sınıf içerisinde dağılımında yaşanan sorunlar üzerinde durmuştur. Bu durumu şu şekilde ifade etmişlerdir:

(Y1) Biz okul öncesinde sınıf oluştururken çocukların yaş gruplarını ve cinsiyet özelliklerini göz önünde bulundurarak sınıflar oluşturuyoruz. Bazen özel gereksinim gerektiren öğrencilerin bizim okulumuza yapılan yönlendirmelerde sınıf oluştururken; örneğin 4 yaş grubundan sınıf oluşturduğumuzda özel eğitim gerektiren çocuğun 4 yaş ama fiziksel ve diğer gelişim özellikleri bazen akranlarının gerisinde olabiliyor, bu da oluşturduğumuz sınıflarda bize istediğimiz şeye ulaşmamızı engelliyor. Diğer bir şey de yine cinsiyetle ilgili. Bazen bizim özel eğitim gerektiren öğrencilerimizin cinsiyetleri sınıf oluştururken yine yaş gruplarında kız erkek dengesinde bazen sınıfta erkeklerin ya da bazen kızların daha çok olduğu durumlar da oluyor. Bu tip zorluklar yaşıyoruz.

Okul idaresi sınıf oluştururken yaş ve cinsiyet açısından dengelemeye çalıştığını ancak özel gereksinimli öğrencilerin bireysel farklılıkları dolayısıyla bunu yapamadıklarını ifade etmiştir. Tanılamada okul içerisine yerleştirilen öğrencilerin Ankara’nın çeşitli ilçelerinden farklı RAM’lerden öğrenciler yerleştirilmektedir. Yerleştirme yapılırken cinsiyet ve yaş kotasının olmaması bu dengelemeyi okul içerisinde yapılmasını engellemektedir. Okula yerleştiren öğrenciler yerleştirme kararlarının tarihleri dikkate alınarak sırayla alınmaktadır. Okulda her sınıfta en fazla 5 özel eğitim öğrencisi bulunabildiği göz önüne alındığında 8 sınıfı bulunan bu okulda en fazla 40 özel gereksinimli öğrenci kontenjanı bulunmaktadır. 40 özel eğitim öğrencisi içerisinde ise aynı yaş, cinsiyet ve engel türü açısından bir dengeleme yapmayı zorlaştırmaktadır.

4.2.3. Öğretmenlerle ilgili yaşanan sorunlar

“Öğretmenlerle ilgili sorunlar” kategorisine bakıldığında bir idarecinin, öğretmenlerin bazı özel gereksinimli öğrencileri okula uygun görmeme, özel gereksinimli öğrencilerin özelliklerini bilmeme, kaynaştırma uygulamaları hakkında bilgi eksikliği, problem davranışların nasıl çözüleceği ile ilgili eksiklikler ve küçük öğrencilerle iletişim kurmada zorluk yaşadıklarını belirtmiştir. Bir öğretmen ise bazı sınıflarda özel eğitim öğretmeni olmamasını sorun olarak gösterdikleri anlaşılmaktadır. Bir idareci şu ifadeleri kullanmıştır:

(Y2) Okulumuzda özel eğitim, okul öncesi ve rehberlik alanında öğretmenlerin olmasına rağmen özel eğitim öğrencilerinin genel gelişim özelliklerinin bilinmesiyle ilgili ya da olası problem davranışlarının nasıl

4.3. Kaynaştırma Ortamının Niteliğini Arttırmak İçin Yapılan Öğretimsel

Düzenlemelere Yönelik Görüşler

Özel eğitim anaokulunda uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamalarına ilişkin yönetici ve öğretmenlerin “Kaynaştırma Ortamının Niteliğini Arttırmak İçin Yapılan Öğretimsel Düzenlemelere Yönelik Görüşler Teması”na ilişkin görüşleri Tablo 12 incelendiğinde 4 farklı kategoride görüş bildirdikleri anlaşılmaktadır. Aşağıda bu kategoriler altında bulgular ele alınacaktır.

Tablo 12. İdareci ve Öğretmen Görüşleri

Kategori	Kod	Frekans
Fiziksel Ortam	Ses yalıtımı	6
	Fiziksel ortam yeterli	4
	Oturma düzeninde değişiklik	3
	Bireysel oda	3
Uyuma ilişkin düzenlemeler	Akran etkileşimi sağlanıyor.	1
	Tipik gelişim gösteren öğrencilere, özel gereksinimli öğrenciler hakkında bilgilendiriliyor.	1
Genel öğretimsel uyarlamalar	Etkinleri öğrencilerin seviyesine göre ayarlama	4
	Eğitim Planlarında uyarlama	2
	Model olma yöntemi kullanılıyor.	1
	Sık tekrar	1
	Etkinlik öncesi özel eğitim öğrencisine ön hazırlık çalışması	1
	Konuşma sesinin tonu yüksek çıkıyor.	1
Görsel ve işitsel uyarlamalar	Konuşmaları görsellerle destekleniyor.	1
	Gerçek nesneler kullanılıyor.	1
	İşitme yetersizliği olan öğrenciler için görsel uyarılar	1
	Görsel Kartlar	1
	Etkinlikleri beden diliyle destekleme	1

4.3.1. Ortamda Yapılan Fiziksel Düzenlemeler

Kaynaştırma uygulaması kapsamında okul ortamında yapılan fiziksel düzenlemelere ilişkin araştırmaya katılan idareciler; okulda oyun odası, spor salonu, montessorri sınıfı, oyun parkı ve bireysel odalar bulunduğunu ifade etmişlerdir. Bu alanlarda; sınıf ve bireysel odalarda ses

yalıtımının olduğu, öğretmenlerin kullanacağı farklı materyaller için bir materyal odasının oluşturulduğunu, sınıflarda akıllı tahta ve projeksiyon cihazlarının olduğu belirtilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu (f:4) okuldaki fiziksel düzenlemelerin yeterli olduğunu düşünürken 2 öğretmen yalnızca bedensel ve görme yetersizliğinden etkilenmiş öğrenciler için uygun ortamın oluşturulamadığını belirtmişlerdir. Öğretmenler sınıf ortamında yapılan fiziksel düzenlemeler konusunda ses yalıtımının olduğunu (f:6), oturma düzeninde değişiklikler yapıldığını (f:3), bireysel odaların bulunduğunu (f:3) söylemişlerdir. 4 öğretmen fiziksel ortamın yeterli olduğunu söylemiştir.

4.3.2. Uyuma ilişkin yapılan düzenlemeler

Uyuma ilişkin yapılan düzenlemelere bakıldığında öğretmenler akran etkileşiminin sağlandığını (f:1) ve tipik gelişim gösteren öğrencilere özel gereksinimli öğrenciler hakkında bilgi verildiğini (f:1) belirtmişlerdir. Bir öğretmenimiz tipik gelişim gösteren öğrencilerin bilgilendirilmesi ve akran etkileşiminin sağlanması konusunda şu ifadeleri kullanmıştır.

(ÇÖ2) Normal çocukları ona göre, zaten farklılıklarını hani belirtiyoruz, sen benim söylediğimi ilk söylediğinde anlarsın ama o anlamayabilir. O konuda çocuklardan da destek istiyoruz. Hani onun anlamadığını sen bil bize de göster biz de ona yardım edelim hatta sen de ona yardım et.

4.3.3. Genel öğretimsel yapılan düzenlemeler

Genel öğretimsel düzenlemeler kategorisine bakıldığında, etkinlikleri öğrencilerin seviyesine göre ayarlama (f:5), eğitim planlarında uyarılama (f:2), model olma yöntemini kullanma, sık tekrarlar ve etkinlik öncesi özel gereksinimli öğrencilere ön hazırlık çalışmaları düzenlemeleri yapıldığı görülmektedir. Etkinlikleri öğrencilerin seviyelerine göre ayarlama konusunda bir öğretmenimiz şu ifadeleri kullanmıştır.

(ÇÖ2) Programlar plan olarak mutlaka uyarlamalar yapıyoruz. Yani her etkinliğimiz o çocukların da anlayabileceği onlara da ulaşabilecek şekilde planlanıyor.

2 öğretmen eğitim planlarında uyarlamalar yapıldığını belirtmişlerdir. Bir öğretmen eğitim planlarında yapılan uyarlamalar konusunda şunları söylemiştir.

(ÖÖ5) Öğretimsel uyarılama yapıyoruz zaten okul öncesi planı uyguluyor işte okul öncesi planının altında da değerlendirme bölümünde uyarılama bölümümüz oluyor. O uyarılama bölümüne yazıyoruz özel eğitim çocuklarında nasıl işte çalışmalar yapıyoruz: işte yakın mı oturtturuyoruz, göz kontağı mı kuruyoruz, sözel ipucu mu veriyoruz, model olarak mı gösteriyoruz. Gerekli destekleri orada sağladığımız zaman planımıza ekliyoruz.

Bir öğretmen model olma yöntemini kullandığını ve başarılı olduğunu şu ifadelerle belirtmiştir.

(ÇÖ3) Şimdi orada genelde bizim öğrencilerimiz işitme öğrencileri olduğu için hazırlayacağımız etkinlikleri mutlaka çocukların görerek anlayabileceği, ya bu resimli kartlar olabilir, kuklalar olabilir, hikâye kitapları olabilir ya da görsel videolar olabilir çocukların görerek anlayıp, algılayıp, uygulayabilecekleri etkinlikler hazırlıyoruz. Modelleme yöntemini uyguluyoruz ve de başarılı olduğunu da görüyoruz.

Çalışmaya katılan bir öğretmen sık tekrarlarla öğretimi düzenlediğini belirtmiştir. Diğer bir öğretmen ise etkinlik öncesi özel gereksinimli öğrencilere yönelik ön hazırlık çalışması yaptığını aşağıdaki ifadelerle açıklamıştır.

(ÖÖ1) Önce çocuğu öğretimsel uyarlama değil de bir etkinlik yapacaksak özel öğretim öğrencisiyle önce bir ön hazırlık yapıyoruz. Yani bir etkinlik yapacaksak mesela sayıları öğreneceğiz halbuki çocuk daha sayılara geçecek düzeyde değilse aslında ona bir materyallerle sayıların ne olduğunu öğretiyoruz. Çocuklarla etkinliğe, grup etkinliğine geçtiğimiz zaman da çocuk fakrına varıyor en azından ne çalışacağınızı ne yaptığınızı anlayabiliyor. Bu şekilde daha hızlı ilerleme kaydedebiliyoruz mesela.

Çalışmaya katılan bir öğretmen özel gereksinimli öğrencilerle çalışırken konuşma sesinin tonunu yükselttiğini aşağıdaki ifadelerle açıklamıştır.

(ÇÖ2) Bir de çocuklarımız işitme engelli olduğu için sesimizin tonu birazcık daha yüksek çıkıyor. Normal çocukları ona göre, zaten farklılıklarını hani belirtiyoruz, sen benim söylediğimi ilk söylediğimde anlarsın ama o anlamayabilir. O konuda çocuklardan da destek istiyoruz.

4.3.4. Görsel ve işitsel yapılan düzenlemeler

Görsel ve işitsel yapılan düzenlemelerde öğretmenlerimiz konuşmaları görsellerle desteklediklerini, gerçek nesneler kullandıklarını, işitme yetersizliği olan öğrenciler için görsel uyarılar hazırladıklarını, görsel kartlar hazırladıklarını ve etkinlikleri beden diliyle desteklediklerini belirtmişlerdir. Çalışmaya katılan bir öğretmeni görsel ve işitsel yapılan düzenlemeleri aşağıdaki ifadelerle açıklamıştır.

(ÇÖ2) Yani her etkinliğimiz o çocukların da anlayabileceği onlara da ulaşabilecek şekilde planlanıyor. Daha çok görsel ağırlıklı oluyor. Hani konuşmadan ziyade tabii ki dil konuşma için konuşmayı yapıyoruz ama konuşmayı görsellerle destekliyoruz. Böyle önlemler almaya çalışıyoruz ve her şeyi somut vermeye çalışıyoruz. Daha çok gerçek materyaller çok işe yarıyor. Yani bir işte meyveyi tanıtacaksak onun resminden çok onun gerçekten hani meyveyi getirmek ya da bir hayvanı göstermek bahçeye çıkıp. İşte onlar çok çok daha etkili oluyor. Görselleri daha uyarlama şeklinde yapıyoruz, böyle değişiklikler ki her etkinlikte bu değişiklikleri yapıyoruz.

4.4. Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Kaynaştırma Uygulama Süreci

Özel eğitim anaokulunda uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamalarına ilişkin yönetici ve öğretmenlerin “Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Kaynaştırma Uygulama Sürecine Yönelik Görüşler Teması”na ilişkin görüşleri Tablo 13 incelendiğinde 3 farklı kategoride görüş bildirdikleri anlaşılmaktadır. Aşağıda bu kategoriler altında bulgular ele alınacaktır.

Tablo 13. İdareci ve Öğretmen Görüşleri

<i>Kategori</i>	<i>Kod</i>	<i>f</i>
Okulun genel yapısı	Öğrenci sayısının az olması	8
	Özel eğitim okullarında uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamasının yapılması	4
	Fiziksel şartların iyi olması	1
	Ailelerle olumlu iletişim	1
	Sınıfta iki öğretmen olması	6
Okulun personel yapısı	Sınıfta özel eğitim öğretmeni olması	2
	Öğretmenlerin mesleki donanımlarının yeterli olması	1
	Öğretmenlerin işitme yetersizliğine sahip öğrenciler konusunda mesleki yeterliliklerinin olması	1
	Öğ öğrencilere BEP’lerin ayrıntılı ve uygulanabilir olması	2
	Özel gereksinimli öğrencilerin fiziksel, zihinsel, duygusal özellikleri bakımından önceliklerini dikkate alınması.	1
Okulun öğretimsel yapısı	Akademik ve sosyal yönden daha fazla gelişim sağlaması	1
	Dil ve konuşma becerilerinde daha fazla gelişim sağlaması	1
	Akran öğrenmesi	1
	Daha yakından gözlemleyebilme	1
	Farkındalık oluşturmaları	1
	Tipik gelişim gösteren öğrencilerde empati duygusu gelişmesi	1
	Tipik gelişim gösteren öğrenciler farklılıklara saygı göstermeyi öğrenmeleri	1

Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Kaynaştırma Uygulamasının Yürütülüş Biçimi hakkında öğretmenler ve idareciler 4 kategoride görüş bildirmişlerdir. Aşağıda bu kategoriler altında bulgular ele alınacaktır.

4.4.1. Okulun Genel Yapısı

Okulun genel yapısı kategorisinde; öğretmen ve idareciler özel eğitim okullarında uygulanan kaynaştırma uygulamalarını genel eğitim okullarındaki ya da diğer okullardaki kaynaştırma uygulamalarından ayıran özellik olarak, öğrenci sayısının az olması (f:8), özel eğitim okullarında uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamasının yapılması, fiziksel şartların iyi olması ve ailelerle olumlu iletişim hakkında görüş bildirdikleri görülmüştür. En çok frekansı öğrenci sayısının az olması almıştır. Öğrenci sayısının az olması konusunda öğretmenlerimiz aşağıdaki görüşleri örnek olarak gösterebilir.

(ÖÖ4) Aynı zamanda sayı tabii ki normalde normal kaynaştırma öğrencilerinde özel eğitim anaokullarında 30'a yakın herhalde mevcut var bildiğim kadarıyla ama bizim burada en maksimum 13-14 çocuğumuz oluyor zaten bunun 5 tanesi engelli öğrenci yani hani bu durum onlar için çok büyük avantaj sağlıyor açıkçası diğer okullarda bu sayıya vurduğumuz zaman arada kaynıyorlar diyebiliriz yani hani yeterli destek görülmüyor olabilir.

(ÇÖ5) İlk kuruluş amacı da normal çocuklarla özel eğitim gereksinimli çocukların bir arada olmasının çokluğunun yani burada sayı bakımından baktığınız zaman dokuz beş yani dokuz normal çocuk, beş tane engelli öğrenciyle biz birlikte çalışıyoruz.

4.4.2. Okulun personel yapısı

Okulun personel yapısı kategorisinde; öğretmen ve idareciler özel eğitim okullarında uygulanan kaynaştırma uygulamalarını genel eğitim okullarındaki ya da diğer okullardaki kaynaştırma uygulamalarından ayıran özellik olarak, sınıfta iki öğretmen olması (f:6), sınıfta özel eğitim öğretmeni olması (f:2), öğretmenlerin mesleki donanımlarının yeterli olması ve öğretmenlerin işitme yetersizliğine sahip öğrenciler konusunda mesleki yeterliliklerinin olması konusunda görüş bildirmişlerdir.

Tüm idareciler özel eğitim okullarında uygulanan kaynaştırma uygulamalarını genel eğitim okullarındaki ya da diğer okullardaki kaynaştırma uygulamalarından ayıran özellik olarak iki öğretmenin bulunmasını görüş olarak belirtmişlerdir. Sınıfta özel eğitim öğretmenin bulunmasını görüş olarak bildiren öğretmen sayısı 2'dir. Sınıfta iki öğretmenin bulunması ve özel eğitim öğretmenin olması konusunda aşağıdaki öğretmenin görüşleri örnek olarak verilebilir.

(ÇÖ1) Çünkü burada özel eğitim öğretmenlerimiz var, yıllardır onlarla birlikte çalışıyoruz aynı sınıfta paylaşıyoruz. Onlardan çok şey öğrendim ben. Onların sayesinde işte çocuğa yaklaşımımız eğitim, öğretim, planlar, programlar olsun neler yapmamız konusunda onların çok faydası oldu. Çift öğretmen çalışmanın yani bir

özel eğitim öğretmeniyle birlikte çalışmanın burada çok büyük avantajını gördüm. Normal okulda sadece tek başına olduğun için yetemiyorsun. Burada hani ben normal çocuklarla yoğun olarak ilgilenirsem hani hepsiyle ilgileniyorum ama mesela çok ciddi sıkıntısı anlama işte yetemediğim durumlarda özel eğitim öğretmeni çok müdahale ediyor. Onun anlayabileceği şekilde yaklaşımlar sunuyor. Ben zaten onlar da sayesinde yıllardır hani bu okulda çalışıyorum artık çok da iyi öğrendiğimi düşünüyorum. Şu an da bu okulun normal okuldan çok çok daha avantajlı olduğunu düşünüyorum özel eğitim çocukları için.

Bir öğretmen, öğretmenlerin mesleki donanımlarının yeterli olmasını, bir öğretmen ise öğretmenlerin işitme yetersizliğine sahip öğrenciler konusunda mesleki yeterliliklerinin olması konusunda, özel eğitim okullarında uygulanan kaynaştırma uygulamalarını genel eğitim okullarındaki ya da diğer okullardaki kaynaştırma uygulamalarından ayıran özellik olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Bir öğretmen şu ifadeleri kullanmıştır.

(ÇÖ4) Evet en önemli özellik bu okul gelmişinden geçmişinden bugüne kadar işitme engelliler üzerine kurulmuş bir okul. Dolayısıyla bu okulun öğretmenleri çok güzel işitme engellileri tanıyan, onlarla nasıl iletişim kuracağını bilen, işitme engelinin özelliklerini, yani çocuğun dil gelişimi aşamalarını bilen, cihazdan haberdar olan, cihazın nasıl takılacağı, pili nasıl takılacak, bakımı nasıl yapılacak, odyogram ne zaman çekilecek, hangi hastaneler bu çocuğu takip eder, hangi doktorlara gidilir, işte implant nedir, kulak arkası cihaz nedir yani teknik anlamda da çok iyi bilgiye sahip uygulama anlamında da en azından kendi adıma söylüyorum ki ve arkadaşlarım adına da öyle gözlemliyorum işitme ve konuşma alanında uzman bir okul en büyük fark bu.

4.4.3. Okulun öğretimsel yapısı

Okulun öğretimsel yapısı kategorisinde; öğretmen ve idareciler özel eğitim okullarında uygulanan kaynaştırma uygulamalarını genel eğitim okullarındaki ya da diğer okullardaki kaynaştırma uygulamalarından ayıran özellik olarak; özel gereksinimli öğrencilere BEP'lerin ayrıntılı ve uygulanabilir olması (f:2), özel gereksinimli öğrencilerin fiziksel, zihinsel, duygusal özellikleri bakımından önceliklerinin dikkate alınması, akademik ve sosyal yönden daha fazla gelişim sağlanması, dil ve konuşma becerilerinde daha fazla gelişim sağlanması, akran öğrenmesi, daha yakından gözlemleyebilme, farkındalık oluşturma, tipik gelişim gösteren öğrencilerde empati duygusunun gelişmesi, tipik gelişim gösteren öğrenciler farklılıklara saygı göstermeyi öğrenmeleri olarak görüş bildirmişlerdir.

Bir öğretmen, BEP'lerin uygulanabilirliği konusunda aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır.

(ÖÖ4) Ayrıyeten bireysel destek eğitim odaları var mı ne kadarında var ne kadar bunu öğretmen birebir ilgilenebiliyor ne kadar BEP'i uygulayabiliyor açıkçası bu onlar için bir dezavantaj, bizim okulumuzda bu tarz problemler yok açıkçası.

Bir idareci ise aşağıdaki ifadeyi kullanmıştır.

(Y2) Sınıflarda iki öğretmen olması, BEP'lerin daha ayrıntılı planlanması – ancak uygulanabilirliğin eksik olduğunu belirtmek isterim- ve uygulanması.

Okullarında uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamasında özel gereksinimli öğrencilerin fiziksel, zihinsel, duygusal özellikleri bakımından önceliklerinin dikkate alındığını belirten bir öğretmen aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır.

(ÖÖ3) *Bizim okulumuzda tersine kaynaştırma sistemi uygulandığı için bizde özel eğitim çocuğunun fiziksel, zihinsel, duygusal özellikleri bakımından önceliklerini dikkate alıyoruz. En temel özellik bu bence.*

Okullarında uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamasında özel gereksinimli öğrencilerin akademik ve sosyal yönden daha fazla gelişim sağlanması, dil ve konuşma becerilerinde daha fazla gelişim sağlanması, akran öğrenmesi, daha yakından gözlemleyebilme konularında fayda sağladığını düşünen bir öğretmen aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır.

(ÇÖ2) *Özellikle konuşma olsun, sosyalleşme olsun, akademik olsun çünkü daha çok bizim çocuklarımız gözlem yoluyla öğreniyor. Arkadaşlarına özellikle yani benim anlatmam benim göstermem onlara çok fazla bir şey ifade etmiyor bir yerden sonra arkadaşlarını gözlemliyor. Onların yaptıklarıyla öğreniyor. O yüzden engelli çocuğa çok çok faydası olduğunu düşünüyorum buradaki yapılan eğitimin ama çocukların mesela bu seneki grubumda biz onu çok yaşadık; normal çocuklarımızın hepsi çok iyilerdi algılar çok açık, işte sözel zekâları çok iyi, dil konuşma hepsinde çok iyi o yüzden özel eğitim çocuklarımıza çok ciddi anlamda fayda sağladılar.*

Okullarında uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamasında tipik gelişim gösteren öğrencilerde empati duygusunun gelişmesi, tipik gelişim gösteren öğrenciler farklılıklara saygı göstermeyi öğrenmeleri olarak görüş bildiren bir öğretmen aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır.

(ÇÖ5) *Kendi sınıfıma geldiğim zaman da çocuklar ilk zamanlarda çok algılayamıyorlar engel türlerini sonra ne oluyor biliyor musunuz hocam? Çocuk normalleştiriyor kafasında yani normal bir çocuk, oradaki cihaz onun için normal yani bir gözlük gibi bir şapka gibi. O cihazın önemini tabii biz anlatıyoruz çocuklara, hani ne kadar pahalı ürünler olduğunu, onların kesilmemesi, kırılmaması gerektiğini. Mesela bir öğrencimin cihazı yere düştüğünde diğer normal öğrencilerden bir tanesi koşarak geliyor, “öğretmenim işte A öğrencisinin cihazı düştü.” hemen alıyor çünkü biliyor ki o pahalı. Yani o ürün o çocuğun kulağından düştüğü zaman o çocuğun mağduriyetini anlayabiliyor. Bu tabii ki empati duygusunu geliştiriyor bence farklılıklara saygı. Yani bizden farklı da burada bedensel engelli de olabilir, zihinsel engelli de olabilir, işte atıyorum işitme engelli ya da görme engelli ki bu konuda da deneyimleri var çocuklarımızın. Farklılıkları kabul ediyorlar yani bence güzel bir şey bu.*

4.5. Kaynaştırma Uygulamasının Tipik Gelişim Gösteren Öğrencilerle Özel

Gereksinimli Öğrencilerin Karşılıklı Olarak Sosyal ve Duygusal Gelişimine

Etkisine Yönelik Öğretmen Görüşleri

Özel eğitim anaokulunda uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamalarına ilişkin yönetici ve öğretmenlerin “Kaynaştırma Uygulamasının Tipik Gelişim Gösteren Öğrencilerle Özel Gereksinimli Öğrencilerin Karşılıklı Olarak Sosyal ve Duygusal Gelişimine Etkisine Yönelik Öğretmen Görüşleri Teması”na ilişkin görüşleri Tablo 14 incelendiğinde 3 farklı kategoride görüş bildirdikleri anlaşılmaktadır. Aşağıda bu kategoriler altında bulgular ele alınacaktır.

Tablo 14. İdareci ve Öğretmen Görüşleri

Kategori	Kod	f
Tipik Gelişim Gösteren Öğrencilere Etkisi	Merhamet (vicdan, hoşgörü, şefkat)	5
	duygusu gelişmesi	
	Yardımlaşmayı (yardımseverlik)	5
	öğrenmesi	
	Empati gelişmesi	5
	Farklı olanı kabullenme	5
	Farkındalık gelişmesi	4
	Özel gereksinimli öğrencilerin özelliklerini öğrenmeleri	3
	Sorumluluk duygusu gelişmesi	1
	Daha duyarlı olma	1
	Davranışlarını kontrol etmeyi öğrenmeleri	1
	Akran öğretiminden mutlu olma	1
Özel Gereksinimli Öğrencilere Etkisi	İletişim becerilerinin artması	3
	Dil ve konuşma becerilerinin artması	3
	Kabul gördükleri için mutlu ve güçlü hissetmeleri	1
	Özgüvenlerinin artması	1
	Okul kurallarını öğrenmeleri	1
	Psikolojik ve ruhsal gelişimleri sağlanması	1
	Tipik gelişim gösteren öğrencilerden duygularını ifade etmeyi öğrenmeleri	1
	Bir üst kademeye geçtiklerinde kabullerinin artması	1
	Tipik gelişim gösteren akranlarından öğrendiklerinin daha kalıcı olması	1
Tüm öğrencilere etkisi	Her iki grupta birbirlerini olumlu yönde etkilemeleri	4
	Akran öğretimi gerçekleşmesi	4

Tam zamanlı kaynaştırma uygulamasının tipik gelişim gösteren öğrencilerle özel gereksinimli öğrencilerin karşılıklı olarak sosyal ve duygusal gelişimine etkisine yönelik öğretmen görüşleri hakkında öğretmenler ve idareciler 3 kategoride görüş bildirmişlerdir. Aşağıda bu kategoriler altında bulgular ele alınacaktır.

4.5.1. Tipik Gelişim Gösteren Öğrencilere Etkisi

Tipik gelişim gösteren öğrencilere etkisi kategorisinde; öğretmen ve idareciler tipik gelişim gösteren öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimlerine etkileri konusunda merhamet (vicdan, hoşgörü, şefkat) duygusu geliştirdikleri (f:5), yardımlaşmayı (yardımseverlik) öğrendikleri (f:5), empati geliştirdikleri (f:5), daha duyarlı oldukları (f:1), farkındalık geliştirdikleri (f:4), farklı olanı kabullendikleri (f:5), sorumluluk duygusu geliştirdikleri (f:1), özel gereksinimli öğrencilerin özelliklerini öğrendikleri (f:2), davranışlarını kontrol etmeyi öğrendikleri (f:1), akran öğretiminden mutlu olma (f:1) yönünde görüş bildirmişlerdir. Öğretmen görüşlerine bakıldığında öğretmen görüşlerinin bazı frekans aralığında birleştikleri görülmektedir. Bu konular tipik gelişim gösteren öğrencilerin merhamet (vicdan, hoşgörü, şefkat) duygusu geliştirdikleri (f:5), yardımlaşmayı (yardımseverlik) öğrendikleri (f:5), empati geliştirdikleri (f:5), farklı olanı kabullendikleridir. Tipik gelişim gösteren öğrencilerin farkındalık geliştirmeleri (f:4), özel gereksinimli öğrencilerin özelliklerini öğrenmeleri (f:2), sorumluluk duygusu geliştirmeleri (f:1), daha duyarlı olmaları (f:1) ve davranışlarını kontrol etmeyi öğrenmeleri (f:1), akran öğretiminden mutlu olmaları (f:1) frekans aralığında olduğu görülmektedir. Özel eğitim okulunda uygulanan kaynaştırma ortamının tipik gelişim gösteren öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimine etkisi üzerine bazı öğretmenlerin görüşleri aşağıdaki gibidir.

(ÇÖ2) Ya bence olumlu etki hatta ben kendi çocuklarımı da bu okula getirmiştım. Bir kere farkındalık kazanıyorlar normal çocuklar bu okula gelince. Yani toplumumuzda engelli bireylerin varlığını fark ediyorlar belki o zamana kadar hiç engelli çocuk görmeyen çocuk burada engelli bireylerin olduğunu da görüyor işte görme olsun, hani bizim okulumuzda olmadı ama işitme olsun başka diğer yetersizlikler olsun farkındalıkları geliyor daha hassas davranıyorlar. Hiç görmeyen çocuk korkabiliyor engelli çocuktan ama buraya başladıktan sonra o korkular gidiyor onları da kabul ediyorlar. Zaten kabul düzeyi en üst şeyde oluyor çünkü bizim desteğimizle öğretmenlerin desteğiyle. Öğretmen kabul edince zaten çocuk otomatikman kabul ediyor özel eğitim çocuğunu. Yani normal çocuğa da ben gerçekten faydalı olduğunu düşünüyorum.

(ÇÖ4) Yardım etme, vicdan duygusu, şefkat duygusu, ne bileyim etrafındaki sorumluluk duygusu, diyorum ki işte arkadaşını takip et o bir şey yaparsa bana haber ver diyorum, mesela kalemi ağzına sokarsa bana haber ver diyorum, bu sorumluluk yani en büyük sorumluluk ve çocuk bunu söylediği zaman da hem mutlu oluyor hem onu takip ediyor yani ben olmadığım zaman da arkadaşına gayet güzel sahip çıkabiliyor.

4.5.2. Özel Gereksinimli Öğrencilere Etkisi

Özel gereksinimli öğrencilere etkisi kategorisinde; iletişim becerilerinin arttığı (f:3), dil ve konuşma becerilerinin arttığı (f:3), kabul gördükleri için mutlu ve güçlü hissettikleri (f:1), özgüvenlerinin arttığı (f:1), okul kurallarını öğrendikleri (f:1), psikolojik ve ruhsal gelişimlerini sağladıkları (f:1), tipik gelişim gösteren öğrencilerden duygularını ifade etmeyi öğrendikleri

(f:1), Tipik gelişim gösteren akranlarından öğrendiklerinin daha kalıcı olduğu (f:1), bir üst kademeye geçtiklerinde sosyal kabul arttığı (f:1) yönünde görüş bildirmişlerdir. Aşağıda bir öğretmenin özel gereksinimli öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimlerine etkileri konusunda görüşlerine yer verilmiştir.

(ÇÖ3) Özel gereksinimli öğrencilerimiz geldiklerinde tabii ki sosyal ve duygusal olarak diğer akran gruplarına göre biraz daha geriden takip ediyorlar. Onlar çünkü aileleri ve çevresi tarafından onların yönüne döndüğü yere gidiyor, istediği şeyi de alıyor. Hani o şekilde. Sonra buraya geldiklerinde onun o şekilde olmadığını her istediğini alamayacağını, istediği yere de gidemeyeceğini diğer akran gruplarından öğreniyorlar burada. Hani daha kolay oluyor öğrenmeleri ebeveynin öğretmesinden ya da öğretmenin işte yapmayacağını, etmeyeceksin demesinden akran öğrenmesi daha kalıcı oluyor onlar açısından. Ben özel gereksinimli öğrencilerin burada en çok empati yeteneğini öğrendiklerini düşünüyorum çünkü çok, özel eğitim öğrencileri çok daha benciller normal gelişim gösteren arkadaşlarına göre. O anlamda sosyal ve duygusal gelişimlerine özel gereksinimli öğrencilerin normal öğrencilerden çok şey öğrendiğini düşünüyorum, katkısının olduğunu düşünüyorum.

4.5.3. Tüm Öğrencilere Etkisi

Tüm öğrencilere etkisi kategorisinde, öğretmen ve idareciler tüm öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimlerine etkileri konusunda her iki grupta birbirlerini olumlu yönde etkiledikleri (f:4), akran öğretimi gerçekleştiği (f:4) yönünde görüş bildirmişlerdir. Aşağıda bir öğretmenin tipik gelişim gösteren ve özel gereksinimli öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimlerine etkileri konusunda görüşlerine yer verilmiştir.

(ÇÖ1) Bu konuda da birbirlerini olumlu yönde çok iyi etkilediklerini düşünüyorum. İki tarafta birbirini özümstüyor. Durumun farkına varıyorlar. Normal çocuklarımız arkadaşlarıyla empati kurmayı öğreniyorlar, onlarla daha iyi iletişim sağlıyorlar; diğer çocuklar, özel eğitim gereksinimli çocuklar da normal çocukları daha iyi gözlemleyerek onları taklit ederek yüzde yirmilik bir gelişim göstereceklerse yüzde kırka bunu çıkarabiliyorlar.

Aileler etkisinden hiçbir öğretmenin bahsetmediği anlaşılmaktadır. Ailelerle ilgili analizlere baktığında hem tipik gelişim gösteren öğrenciye sahip veliler hem de özel gereksinime sahip öğrencisi olan veliler benzer şekilde sosyal ve duygusal yönden geliştiklerini belirtmişlerdir. Bu konuda aşağıdaki veli görüşleri örnek olarak verilebilir.

(TV1) Yani arkadaşım bunu duymuyor işte ben de hani duymazsam ne olur diye hani, onların yerine kendini koymayı öğrendi biraz da onlara yardımcı olmayı öğrendi. İrem de... İrem de aynı şekilde aslında biraz daha, nasıl deyim biraz daha anlayışlı olmayı insanlara karşı, biraz daha hani sabırlı olmayı öğrendi.

(ÖV5) Hocam evde kalsaydı mesela Zeynep el yıkamayı uğraşıyorum uğraşıyorum alıştıramıyordum ama burada kendi kendine alıştı. Evde kalsaydı “diş fırçalayalım anne” demezdi ben onu uğraşıp diş fırçalamaya uğraşırdım. Kendi kendine bir şeyler öğrenip bana öğretiyor gelip.

4.6. Özel Eğitim Anaokulunda Tipik Gelişim Gösteren Öğrencilerle Özel Gereksinimli Öğrencilerin Karşılıklı Olarak Akademik Gelişimlerine Etkisine Yönelik Görüşler

Özel eğitim anaokulunda uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamalarına ilişkin yönetici ve öğretmenlerin “Özel Eğitim Anaokulunda Tipik Gelişim Gösteren Öğrencilerle Özel Gereksinimli Öğrencilerin Karşılıklı Olarak Akademik Gelişimlerine Etkisine Yönelik Öğretmen Görüşleri Teması”na ilişkin görüşleri Tablo 15 incelendiğinde 3 farklı kategoride görüş bildirdikleri anlaşılmaktadır. Aşağıda bu kategoriler altında bulgular ele alınacaktır.

Tablo 15. İdareci ve Öğretme Görüşleri

Kategori	Kod	Frekans
Tipik Gelişim Gösteren	Akademik gelişim yavaşlaması	1
Öğrencilere Akademik Etkisi	Kaynaştırma akademik açıdan faydalı değil	1
Özel Gereksinimli	Akran öğretimi gerçekleşiyor	7
Öğrencilere Akademik Etkisi	Tipik gelişim gösteren öğrencileri taklit ederek daha çabuk öğreniyorlar.	6
	Özel gereksinimli öğrenciler daha fazla fayda görüyor	2
	Yaşantı zenginliği oluşuyor.	1
Genel Etki	Etkinlikleri görsel ve somut materyaller kullandığımız için her iki grupta daha kolay öğreniyorlar.	1

Tam zamanlı kaynaştırma uygulamasının özel eğitim anaokulunda tipik gelişim gösteren öğrencilerle özel gereksinimli öğrencilerin karşılıklı olarak akademik gelişimlerine etkisine yönelik öğretmen görüşleri hakkında öğretmenler ve idareciler 3 kategoride görüş bildirmişlerdir. Aşağıda bu kategoriler altında bulgular ele alınacaktır.

4.6.1. Tipik Gelişim Gösteren Öğrencilere Akademik Etkisi

Tipik gelişim gösteren öğrencilere akademik etkisi kategorisinde; bir öğretmen ve bir idareci tipik gelişim gösteren öğrencilerin akademik gelişimlerinin yavaşladığı (f:1), tam zamanlı kaynaştırma uygulamasının tipik gelişim gösteren öğrencilere akademik açıdan fayda sağlamadığı (f:1) yönünde görüş bildirmişlerdir. Aşağıda öğretmen ve idarecinin görüşlerine yer verilmiştir.

(ÖÖ2) Kaynaştırma uygulamasında olan çocuklarımızın hani seviyeleri, akademik seviyeleri düşük oluyor normal çocuklarımıza göre. Çok da bir katkısı olmuyor normal çocuklarımıza. Daha çok normal çocukların akademik gelişimleri özel gereksinimli olan çocuklarımıza katkı sağlıyor. Bir faydası olmuyor yani hani o anlamda.

(Y2) Sınıf içinde verilen kavramların gelişim özellikleri dikkate alındığında daha basit işlenmesi gerekebilir. Bu durum tipik gelişim gösteren öğrenciler için öğrenme sürecinin daha yavaş ilerlemesine neden olabilir. Sınıf öğretmeninin bu süreci etkili bir şekilde yürütebilmesi için bireysel desteklemeler gerekebilir. Özel gereksinimli öğrenciler sınıflara yerleştirilirken tipik gelişim gösteren çocukların gelişim durumlarına göre yerleştirilmeye çalışılsa da akademik anlamda tipik gelişim gösteren çocukların aleyhine bir durum yaratabilir. Bu durumda sınıf öğretmenin rolü daha da önem arz etmektedir.

4.6.2. Özel Gereksinimli Öğrencilere Akademik Etkisi

Özel gereksinimli öğrencilere akademik etkisi kategorisinde; öğretmen ve idareciler, tipik gelişim gösteren öğrencileri taklit ederek daha çabuk öğrendikleri (f:6), tipik gelişim gösteren öğrencilerden akran öğretiminin gerçekleşmesi (f:7), özel gereksinimli öğrencilerin daha fazla fayda gördüğü (f:2), özel gereksinimli öğrencilerde yaşantı zenginliği olduğu (f:1) yönünde görüş bildirmişlerdir. Frekanslara bakıldığında akran öğretimi (f:7), özel gereksinimli öğrencilerin tipik gelişim gösteren öğrencileri taklit ederek öğrenmeleri (f:6) en fazla frekansa sahip etkiler olarak ortaya çıkmıştır. Özel gereksinimli öğrencilere akademik etkisi konusunda görüş bildiren bazı öğretmenlerin ifadeleri aşağıdaki gibidir.

(Y1) Biz ona akran öğrenmesi diyoruz. Bizim sınıflarımızda bu iki grubun bulunması özellikle tipik gelişim gösteren öğrenciler tarafından özel gereksinim gösteren öğrencilerimize akran öğrenmesi dediğimiz bir öğrenme metoduyla akranlarına, öğrenmelerine destek oluyorlar. Onların dil gelişimlerine, akademik gelişimlerine destek oluyorlar. Yani bu konuda akran öğrenmesi çok belirgin bir şekilde sınıflarımızda görülmekte.

(ÇÖ1) Akademik olarak da öğretmenin mesela iki seferde vereceği şeyi o çocuk arkadaşını gözlemleyerek ya da izleyerek tek seferde o çalışmayı kavrayabiliyor, yapabiliyor, öğrenebiliyor.

(ÇÖ3) Yine o da aynı şekilde akran öğrenmesi. Şimdi biz burada grup eğitimi veriyoruz, tamam bireysel anlamda bireysel eğitim verirken öğretmenle çocuk karşı karşıya oturduğunda çok rahat hani bireysel olarak söylediğini anlıyor, anladığını ifade ediyor ya da yapıyor ama grup eğitime katıldığı zaman anlayamayabiliyor fakat diğer normal çocuklar anladıklarını uyguladıklarında onu bakarak kendi kendisi de yapabiliyor. Öğrenmede kalıcılığı daha iyi oluyor, bir üst basamağa daha kolay çıkıyor, atlayabiliyor.

(ÖÖ4) Yani şöyle hocam yani hani birebir gelişimde evet çocuklar çok fazla şey öğrenebiliyor öğretmenlerinden ama akran gelişiminde ve akran eğitiminde yani akranlarından öğrenme bence daha çabuk ilerleyen bir süreç gösteriyor açıkçası.

4.6.3. Genel Etki

Genel etki kategorisinde bir öğretmen etkinlikleri görsel ve somut materyaller kullanıldığı için her iki grupta daha kolay öğrendikleri yönünde görüş bildirmiştir. Öğretmenin ifadeleri aşağıda verilmiştir.

(ÇÖ2) Mesela bir etkinlik yapacağım işte gösteriyorum önce normal çocuklardan başlarım onlar gözlem yaparlar, gözlemden sonra onları alırım ve çok güzel oturur. Ama dediğim gibi görseller ve somut materyaller çok fazla kullandığımız için her iki çocuk grubuna da çok faydalı olduğunu düşünüyorum.

4.7. Özel Eğitim Anaokulundaki Sınıflarda Farklı Yetersizliğe Sahip Öğrencilerin Bir Arada Olmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Özel eğitim anaokulunda aynı sınıfta farklı yetersizliğe sahip öğrencilerin bir arada bulunmaları konusunda araştırmaya katılan öğretmenlerin ve idarecilerin görüşleri tek kategoride toplanmıştır.

Tablo 16. İdareci ve Öğretmen Görüşleri

Kategori	Kod	f
Farklı Türündeki Öğrencilerin Aynı Sınıfta Bulunmasına İlişkin Olumsuz Tutuma Sahip Öğretmen ve İdarecilerin Görüşleri	Hafif düzeyde yetersizliğe sahip öğrencilere kaynaştırma uygulanabilir	2
	Orta ve ağır düzeyde yetersizliğe sahip öğrenciler kaynaştırmada olmamalı	2
	Yetersizlik türleri homojen olmalı	2
	Fiziksel ortam düzenlenmeli	1
	Özbakım ve problem davranış kontrolü için yardımcı personel olmalı	1
	Kaynaştırma uygulaması yapılacak sınıf mevcutları daha az olmalı	1
	Farklı engel gruplarının kaynaştırma sınıfında bulunması durumunda tipik gelişim gösteren öğrencilerin velilerinin kaynaştırma sınıflarını tercih etmeyeceklerdir.	1
	Yetersizlik türüne yönelik BEP yapılması, çevrenin düzenlenmesi olumlu etkileri olacaktır.	1

Öğretmenlerin ve yöneticilerin farklı yetersizlik türündeki öğrencilerin aynı sınıfta bulunmasına ilişkin yapılan görüşmelerde tüm katılımcılar olumsuz görüş bildirmişlerdir. Farklı yetersizlik türündeki öğrencilerin aynı sınıfta bulunmasına ilişkin olumsuz tutuma sahip öğretmen ve idareciler; hafif düzeyde yetersizliğe sahip öğrencilere kaynaştırma uygulanabilir (f:2), orta ve ağır düzeyde yetersizliğe sahip öğrenciler kaynaştırmada olmamalı (f:2), kaynaştırma uygulaması yapılacak sınıf mevcutları daha az olmalı (f:1), fiziksel ortam düzenlenmeli (f:1), özbakım ve problem davranış kontrolü için yardımcı personel olmalı (f:1), yetersizlik türleri homojen olmalı (f:2), farklı engel gruplarının kaynaştırma sınıfında bulunması durumunda tipik gelişim gösteren öğrencilerin velilerinin kaynaştırma sınıflarını tercih etmeyeceklerini düşünmeleri (f:1), yetersizlik türüne yönelik BEP yapılması, çevrenin düzenlenmesi olumlu etkileri olacaktır düşüncesi (f:1), yönünde görüş bildirmişlerdir. Aşağıda öğretmenlerin görüşlerine örnek verilmiştir.

(ÇÖ1) Özel, farklı özellikteki çocuklar olduğu için. Beş tane işitme engelli olsa ona göre bir çalışma hazırlarsınız ama bir otizmlı, down sendromlu, işitme engelli bunun gibi beş çeşit ürün aynı sınıfta olması öğretmenin gerçekten iş yükünü artırıyor grup etkinliklerinde.

(ÇÖ3) Biz burayı ilk başta geliştirken de, zaten işitme engelliler okulundan ayrıldık. O zaman sadece işitmelere kaynaştırma okulu diye düşünülmüştü bu projenin amacı oydu. Arkasından hafif MR'ler de yönlendirilmeye başladı, işte dil konuşmalar yönlendirilmeye başladı. Zaten hani teknolojik gelişmeler ya da sosyal gelişmeler doğrultusunda hani çocuklar zaten apartman dairelerinde, normal çocuklar da buraya gelirken üç yaşında geliyorlar, üç yaşını bitirmiş geliyorlar. Bunlar zaten ana dillerini tam öğrenmemiş olarak geliyorlar.

(ÇÖ4) Şimdi farklı engel grupları da dereceleri ne? Yani benim için o önemli. Görme engellidir ama çocuk görmeyle ilgili yok yani görme hiç yoktur. Yani evet çocuk ama bu kaynaştırmaya uygun bir çocuk değil. Veya bedensel engelli bir çocuk merdiven inip çıkamıyor, tutup kaldırmamız gerekiyor vesaire bu çocuk da uygun değil. Benim için derece önemli. Hangi derecede? Kaynaştırmaya uygun mu değil mi? Benim için o önemli. Yoksa işitme engelli de olur konuşma engelli de olur görme engelli de olur ama seviye.

(ÇÖ5) Benim sınıfımda iki tane otizmlı öğrencim vardı üç tane de işitme engelli ve bu iki işitme engelli çocuğun cihazı yeni takılmıştı. Ve bu çocuklar sınıfa geldiğinde çocuk daha kendi sesini kendi yeni tanımaya başladığı için ki biliyorsunuz anlamsız sesler çıkartırlar ve yüksek sesler çıkartırlar. Şimdi o çocuk orada anlamsız sesleri çıkarmak zorunda çünkü konuşmaya geçecek bir süre sonra ama öbür taraftaki otizmlı çocuğun yüksek sese tepkisi var, çocuk kriz atlatıyor.

Öğretmen görüşlerine bakıldığı zaman ortak olan noktalardan bir tanesi okulun daha önce işitme yetersizliğine sahip öğrencilerin bulunduğu bir okul olmasıdır. Hali hazırda okul şu an da tüm engel gruplarına hitap etmektedir. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde sadece işitme yetersizliğine sahip öğrencilerin bulunmasını istedikleri anlaşılmaktadır. Bazı öğretmenlerin görme, bedensel engel gibi yetersizlik türlerini dahi kaynaştırmaya uygun olmadığı yönünde görüş bildirdikleri görülmüştür. Ayrıca her sınıfta özel eğitim öğretmeni olmasına karşın problem davranışların kontrolü açısından yardımcı personel isteyen öğretmen görüşleri de mevcuttur.

4.8. Özel Eğitim Anaokulu Veli Görüşleri

4.8.1. Özel Gereksinimli Öğrenciye Sahip Velilerin Özel Eğitim Anaokulunu Tercih

Etme Sebepleri Teması

Özel gereksinimli öğrenciye sahip velilerin özel eğitim anaokulunu tercih etme sebeplerine bakıldığında birden fazla sebeple özel eğitim anaokulunu tercih ettikleri görülmektedir. Özel eğitim anaokulunu tercih etme sebeplerinden en fazla frekansa sahip olanı işitme yetersizliğinin olması (4) olarak görülmektedir. Sonra sırasıyla tipik gelişim gösteren öğrencilerle iletişim (3), tavsiye (2), dil ve konuşma gelişimi (1), bireysel eğitim (1), kaliteli eğitim (1) ve okulun işitme engellilerin eğitimi konusundaki tecrübesi olarak görülmektedir.

Tablo 17. Veli Görüşleri

Kategori	Kod	Frekans
Nitelik	İşitme yetersizliği	4
	Tipik gelişim gösteren öğrencilerle iletişim	3
	Tavsiye	2
	Kaliteli eğitim	1
	Bireysel eğitim	1
	Dil ve konuşma gelişimi	1
	Okulun işitme engellilerin eğitimi konusundaki tecrübesi	1

4.8.2. Tipik Gelişim Gösteren Öğrenciye Sahip Velilerin Özel Eğitim Anaokulunu Tercih Etme Sebepleri Teması

Tipik gelişim gösteren öğrenci velilerinin özel eğitim anaokulunu tercih etme sebeplerine bakıldığında birden fazla sebeple özel eğitim anaokulunu tercih ettikleri görülmektedir. Özel eğitim anaokulunu tercih etme sebeplerinden en fazla frekansa sahip olanı tavsiye (f:3) olarak görülmektedir. Sonra sırasıyla farkındalık kazanmaları (f:1), daha önce velisi olma (f:1), dil gelişimi açısından faydalı olacağını düşünmesi (f:1), sınıfta iki öğretmen olması (f:1), güvenli olması (f:1), işe yakın olması (f:1), okulda çalışması (f:1) olarak görülmektedir.

Tablo 18. Veli Görüşleri

Kategori	Kod	f
Nitelik	Tavsiye	3
	Daha önce velisi olma	1
	Dil gelişimi açısından faydalı olacağını düşünmesi	1
	Sınıfta iki öğretmen olması	1
	Güvenli olması	1
	Farkındalık kazanmaları	1
	İşe yakın olması	1
	Okulda çalışması	1

4.8.3. Özel Gereksinimli Öğrenciye Sahip Velilerin Özel Eğitim Anaokulunda

Uygulanan Kaynaştırma Ortamında Yaşanan Sorunlar Teması

Özel gereksinimli öğrenciye sahip velilerin ikisi, öğretmenler tarafından anlaşılamadıklarını, öğretmenlerin davranış problemi sergileyen öğrencilere yönelik farklı tutum sergilediklerini belirtirken, 3 veli ise hiçbir sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Bu sorunların çözülmesine yönelik ise, araştırmaya katılan velilerden ikisi iş birliği ile çalışması gerektiğini, anlaşmazlıklarda daha hızlı çözümler üretilmesi gerektiğini ve özellikle davranış problemi üzerinde durulması gerektiğini ifade etmişlerdir. Velilerin görüşleri aşağıdaki gibidir.

(ÖV1) Daha fazla anlaşılmaq isterdim. Yani bu kadar uzun sürmeden hemen anlaşılmaq isterdim. Biraz uzadı gibi. Dediğim gibi son zamanlarda anlaşıldım.

(ÖV5) Çözüm önerim hocam yani ağlıyor diye daha pırpışlamaya nazaran aslında dur deyince durdurulmalıdır. Anlatabildim mi? Ben nasıl mesela evde katıyım. Eşim şeydir durmadan küçük küçük her dediği olur her dediği yapılır ben o yüzden çoğu yerde güç yetiremem Zeynep'e. Öyle.

Tablo 19. Veli Görüşleri

Kategori	Kod	f
Öğretmenlerle ilgili sorunlar	Öğretmenlerin ailelerin ilgisiz olduğunu düşünmesi	1
	Öğretmenler tarafından anlaşılamamak	1
	Öğretmenlerin problem davranış sergileyen öğrencilere yaklaşımları	1

Araştırmaya katılan 5 özel gereksinimli öğrenci velisinden iki veli sorun yaşadığını belirtmiştir. Bu iki velinin öğretmenlerle ilgili sorun yaşadıkları anlaşılmıştır. Yaşadıkları sorunlar; öğretmenlerin ailelerin ilgisiz olduğunu düşünmesi, öğretmenler tarafından anlaşılamamak ve öğretmenlerin problem davranış sergileyen öğrencilere yaklaşımları olarak ortaya çıkmıştır. Veli görüşleri aşağıdaki gibidir.

(ÖV1) Yani benim çocuğum çok aşırı derecede hareketli, atipik otizm tanısı almış hiperaktivite bir çocuk. Öğretmenlerim benim de çocuğumla fazla ilgilenmediğini düşündükleri sorunlarımız oldu. Son zamanlarda bunun üstesinde geldik hallettik.

(ÖV5) Sorunlarım çocuğumdan çıkıyor hocam çocuğum aşırı nazlı. Nasıl deyim evde hafif bir azarlamaya bile gelmiyor. Burada da çocuklar çok olduğu için yüksek sesten dolayı çok nazik. Bu gibi şeylerden sıkıntı çıkıyor o da hiç önemli değil. Düzelmecek sorunlar değil yani.

Araştırma kapsamında sordüğümüz “Okulunuzda yaşadığınız sorunlara yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?” sorusuna yanıt veren iki veli ise “Anlaşılmama sorununun daha hızlı

özölmesi (ÖV1)” ve “Davranış problemleri üzerinde durulmalı. (ÖV5)” şeklinde cevap vermişlerdir.

4.8.4. Tipik Gelişim Gösteren Öğrenciye Sahip Velilerin Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Kaynaştırma Ortamında Yaşanan Sorunlar Teması

Tipik gelişim gösteren öğrenciye sahip velilerin özel eğitim anaokulunda uygulanan kaynaştırma ortamında yaşanan sorunlar temasında 1 velinin sorun yaşadığını 4 velinin ise sorun yaşamadığını belirtti. Sorun yaşayan velinin ifadeleri aşağıda verilmiştir.

(TV1) Büyük kızımda sorun, hiç sorun yaşamadım. Onu hani biraz daha bilinçlendirerek göndermiştim ben okula ama küçük kızım ilk iki haftadan sonra konuşmayı bıraktı, bize vurmaya başladı, istediği şeyleri işaret ederek istemeye başladı. Bayağı bir zorlandık. İki- üç hafta kadar falan okula bayağı bir geldim gittim, rehber öğretmenlerimizle, öğretmenlerle diyalog halinde birlikte hareket ederek, evde de bazı şeyleri hani onların yönlendirmesiyle yaparak bu şekilde atlattık.

Tipik gelişim gösteren öğrenciye sahip velilerden yalnızca biri (TV1) sorundan bahsetmiştir. Veli, tipik gelişim gösteren öğrencinin okulun ilk haftalarında konuşmayı bıraktığını, vurma davranışı geliştirdiğini belirtmiştir. Okul rehberlik servisi ve öğretmenlerle problemi aştıklarını belirtmiştir. Bu tür sorunların çözümü için okul ve ailenin birlikte hareket etmesini önermiştir. (TV1) bu konuda aşağı görüşü dile getirmiştir.

(TV1) İşte öğretmenlerimizle, rehber öğretmenlerle birlikte ortak hareket ederek hani onların da yönlendirmesiyle okuldaki yapılanlarla evdeki yapılanların paralel olarak yürütülmesi daha mantıklı geliyor. Çünkü okulda farklı bir şey görüp evde farklı bir şey gördüklerinde bu sefer arada kalıyor çocuklar. O yüzden birlikte hareket edilmesi.

4.8.5. Özel Gereksinimli Öğrenciye Sahip Velilerin Kaynaştırmanın Öğrencilerin Akademik, Sosyal ve Duygusal Gelişimine Etkisi Konusundaki Görüşleri

Özel gereksinimli öğrenciye sahip velilerin tam zamanlı kaynaştırma uygulamasının akademik, sosyal ve duygusal gelişimine etkisi konusundaki görüşleri 2 kategoride toplanmıştır. Birinci kategoride akademik gelişim, kuralları öğrendi (f:4), ilkokula hazırlık becerisi kazandı (f:1), dil gelişimi ilerledi (f:1), sayı ve renk kavramlarını öğrendi (f:1) görüşleri dile getirilmiştir. İkinci kategoride ise sosyal ve duygusal gelişim, duygularını ifade etmeye başladı (f:5), sosyalleşti (f:4), davranış problemleri azaldı (f:1), yönergelere uymaya başladı (f:1), paylaşmayı öğrendi (f:1), öğretmenlerine dilek ve isteklerini söylemeye başladı (f:1) görüşleri dile getirilmiştir.

Tablo 20. Veli Görüşleri

Kategori	Kod	f
Akademik gelişim	Kuralları öğrendi	4
	İlkokula hazırlık becerilerini kazandı	1
	Dil gelişimi ilerledi	1
	Sayı ve renk kavramını öğrendi	1
Sosyal – Duygusal gelişim	Duygularını ifade etmeye başladı. (Kızgınlık, mutluluk)	5
	Sosyalleşti	4
	Davranış problemleri azaldı.	1
	Yönergelere uymaya başladı	1
	Paylaşmayı öğrendi.	1
	Öğretmenlerine dilek ve isteklerini söyler.	1

Özel gereksinimli öğrenci velileri tam zamanlı kaynaştırma uygulamalarında görüş olarak akademik gelişimleri konusunda en fazla (f:4) frekansla kuralları öğrenmesi olarak görüş belirtmiştir. Daha sonra akademik olarak sayı ve renk kavramlarını öğrenmeleri (f:1), dil gelişimlerinin ilerlemesi (f:1) frekansla yer almıştır. Sosyal ve duygusal gelişimleri konusunda ise en fazla (f:4) frekansla duygularını ifade etme olarak görüş belirtmişlerdir. Daha sonra sosyal ve duygusal gelişimleri konusunda sosyalleşme (f:4), davranış problemlerinde azalma (f:1), yönergelere uyma (f:1), paylaşmayı öğrenme (f:1), öğretmenlerine dilek ve isteklerini söyleme (f:1) olarak görüş bildirdikleri görülmüştür.

Aşağıda özel gereksinimli öğrencilerin akademik gelişimleri konusunda veli görüşlerine yer verilmiştir.

(ÖV1) Yani benim çocuğum kurallara fazla uymayan bir çocuktu çok hareketli olduğu için. Bu süreçte okul içerisindeki kurallara uymayı öğrendi, okuldaki bütün kuralları bildi öğretmenlerimizin de söylediği kadarıyla. Güzel sonuçlar aldım ben çocuğum hakkında.

(ÖV4) -Eee, akademik gelişimi baya bir güzel etkinlikler yarattı çocuğuma. Gerek sayılar olsun gerek renkler olsun gerek eee gezegenler olsun çocuğum yani şu an ilkokul derecesindeki eğitimi bilgileri ve şu an beş yaşındaki çocuğum biliyor. O derece de güzel bir okul.

(ÖV5) Çok var hocam. Zeynep'te çok ilerleme var. Bir sene önce anneyle babayı yan yana diyemiyordu. Şu an çok fark var. Üçlü kelimeyi bile söylüyor. “Anne su ver”, “anne parka götür”, “anne orada oynamak istiyorum”. Yani çok değişik ve çok güzel.

Akademik gelişimleri konusunda özel gereksinimli öğrenci velisi görüşlerine bakıldığı zaman 1 velinin (ÖV4) haricinde ilkokula hazırlık becerisini kazandı görüşünü belirttikten veli olmamıştır. Aynı veli sayı ve renk kavramını öğrendi görüşünü belirtmiştir. Diğer özel gereksinimli öğrenci velileri kurallar ve dil gelişimleri konusunda görüş belirttikleri görülmüştür. Diğer akademik beceriler konusunda görüş belirtmemişlerdir. Öğretmen görüşlerine bakıldığı zaman da özel gereksinimli öğrencilerin akademik gelişimleri konusunda özel gereksinimli öğrenci velilerinin görüşlerine benzer görüşler belirttiklerini görmek mümkün değildir. Öğretmen görüşlerine bakıldığı zaman özel gereksinimli öğrencilerin tipik gelişim gösteren öğrencilerden akran öğrenmesi sayesinde daha kolay öğrendiklerini belirtmişlerdir. Akademik açıdan veli görüşleri olarak özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırma ortamından yeterli oranda yararlanamadığını söyleyebilir.

Aşağıda özel gereksinimli öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimleri konusunda veli görüşlerine yer verilmiştir.

(ÖV1) *Yani ifade evet. Bizim çocuklarımız özel olduğu için hocam biraz geç ilerliyoruz ama çok şükür hani ağlamak olsun, mutlu olmak, kızdığında kızgınlığını göstermek, sinirlendiğinde bunu belli etmesi bunlar oluşmaya başladı. Güzel sonuçlar aldık.*

(ÖV2) *Aynen mesela park, diğer, eee başka zaman, eee iki senedir biz mesela daha öncesinde parka gittiğimiz zaman direkt parkta hiç salıncağa bile binmezdi ama şu an parkta bir arkadaşını gördüğü zaman direkt gidiyor onunla oynayabiliyor, sallanıyor. E burada bile arkadaşlarını gördüğü zaman, onları tanıdığı zaman onlarla diyaloga geçmeye çalışıyor. Yani sosyal anlamda da arkadaş çevresi genişlediğini düşünüyorum bu sayede.*

(ÖV5) *Onlar çok var hocam. Mesela Zeynep geçen senelere nazaran hiçbir şeyini paylaşmaz vermezdi. Şimdi öyle değil. Dün mesela parktan getirdim babası gong almış, komşunun kızına vermeden kendi yemiyor. Çok güzel gidiyor bence. Paylaşmak şu an da iyi ilerde de iyi.*

Sosyal ve duygusal gelişim konusunda özel gereksinimli öğrenci velilerinin görüşlerine bakıldığı zaman tüm özel gereksinimli öğrenci velilerinin öğrencilerinin duygularını ifade etmeyi öğrendikleri görüşünde birleştikleri görülmüştür. 3 özel gereksinimli öğrenci velisi arkadaşlık kurmayı öğrendikleri konusunda görüş belirtmişlerdir. Özel gereksinimli öğrencilerin tam zamanlı kaynaştırma uygulamalarında veli görüşleri olarak sosyal ve duygusal açıdan daha fazla yararlandıkları söylenebilir.

4.1.6. Tipik Gelişim Gösteren Öğrenciye Sahip Velilerin Kaynaştırmanın Öğrencilerinin Akademik, Sosyal ve Duygusal Gelişimine Etkisi Konusundaki Görüşleri

Tipik gelişim gösteren öğrenciye sahip velilerin tam zamanlı kaynaştırma uygulamasının akademik, sosyal ve duygusal gelişimine etkisi konusundaki görüşleri 2 kategoride toplanmıştır. Birinci kategoride akademik gelişim, ilkokula hazırlık becerisi kazandı (f:3), sayı ve renk kavramlarını öğrendi (f:3,) dil gelişimi ilerledi (f:1), çalışma becerileri ilerledi (f:1) görüşleri dile getirilmiştir. İkinci kategoride ise sosyal ve duygusal gelişim, sosyalleşti (f:5), empati kurmayı öğrendi (f:3), anlayışlı (merhamet) olmayı öğrendi (f:4), sabırlı olmayı öğrendi (f:4), kendini ifade etme becerisi kazandı (f:1), duygularını ifade etmeyi öğrendi (f:1), kendini tanıtmayı öğrendi (f:1), sırasının beklemeyi öğrendi (f:1), özel gereksinimli öğrencileri tanıdı (f:1), özel gereksinimli öğrencileri kabullendi (f:1), agresiflik ve hırçınlık durumu hafifledi (f:1), görüşleri dile getirilmiştir.

Tablo 21. Veli Görüşleri

<i>Kategori</i>	<i>Kod</i>	<i>f</i>
Akademik gelişim	İlkokula hazırlık becerilerini kazandı	3
	Sayı ve renk kavramını öğrendi	3
	Dil gelişimi ilerledi	1
	Çalışma becerileri ilerledi	1
Sosyal – Duygusal gelişim	Sosyalleşti	5
	Anlayışlı (merhamet) olmayı öğrendi	4
	Empati kurmayı öğrendi.	3
	Sabırlı olmayı öğrendi	3
	Kendini ifade etme becerisi kazandı.	1
	Duygularını ifade etmeyi öğrendi.	1
	Kendini tanıtmayı öğrendi	1
	Sırasının beklemeyi öğrendi.	1
	Özel gereksinimli öğrencileri tanıdı.	1
	Özel gereksinimli öğrencileri kabullendi.	1
	Agresiflik ve hırçınlık durumu hafifledi.	1

Tipik gelişim gösteren öğrenciye sahip veliler tam zamanlı kaynaştırma uygulamalarında görüş olarak akademik gelişimleri konusunda en fazla (f:3) frekansla ilkokula hazırlık ve sayı ve renk kavramlarını öğrenmeleri olarak görüş belirtmiştir. Daha sonra akademik olarak dil gelişimlerinin ilerlemesi (f:1), çalışma becerisini ilerlemesi (f:1), frekansla yer almıştır. Sosyal ve duygusal gelişimleri konusunda ise en fazla (f:5) frekansla sosyalleşme olarak görüş belirtmişlerdir. Daha sonra sosyal ve duygusal gelişimleri konusunda empati kurma (f:3), anlayışlı (merhamet) olmayı öğrenme (f:4), sabırlı olmayı öğrenme (f:4), kendini ifade etme becerisi (f:1), duygularını ifade etme becerisi (f:1), kendini tanıtmaması (f:1), sırasını beklemesi (f:1), özel gereksinimli öğrencileri tanınması (f:1), agresiflik ve hırçınlık durumunun hafiflemesi (f:1), olarak görüş bildirdikleri görülmüştür.

Aşağıda tipik gelişim gösteren öğrencilerin akademik gelişimleri konusunda veli görüşlerine yer verilmiştir.

(TV2) Şöyle etkileri oldu: sayıları öğrendiler, mevsimleri öğrendiler, renkleri öğrendiler hani birçok şeyi burada öğrendiler. Temel eğitimi aslında aldılar, okula başlamadan önceki temel eğitimleri. O açıdan bayağı bir faydası oldu.

(TV4) Tabi, benim çocuğumun okula başlamadan önceki dil gelişimi çok zayıftı, okula başladıktan sonra baya ilerleme oldu evet şu an belki çok değil ama çok çok fark etti dil gelişimi olsun ve benim çocuğum çok kalabalık ortama girmeyen bir çocuktu şu an onu aştık.

Akademik gelişimleri konusunda tipik gelişim gösteren öğrenci velisi görüşlerine bakıldığı zaman 3 velinin ilkokula hazırlık becerisini kazandığı ve sayı ve renk kavramlarını kazandıkları yönünde görüşü bildirdikleri görülmektedir. Bu frekanslar özel gereksinimli öğrencilere göre tipik gelişim gösteren öğrencilerin akademik olarak daha fazla fayda sağladığı görüşlerden anlaşılmaktadır. Öğretmen görüşlerine bakıldığı zaman da tipik gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli öğrencilere göre akademik gelişimleri konusunda tipik gelişim gösteren öğrenci velilerinin görüşlerine benzer görüşler belirttiklerini görmek mümkündür. Akademik açıdan tipik gelişim gösteren öğrenciler tipik gelişimlerini devam ettirdikleri söylenebilir. Ancak tam zamanlı kaynaştırma uygulamasının tipik gelişim gösteren öğrencilerin akademik becerilerine katkısı konusunda olumlu etkisi vardır denilemez.

Aşağıda tipik gelişim gösteren öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimleri konusunda veli görüşlerine yer verilmiştir.

(TV1) Çok fazla böyle hani toplum içerisinde ya da başkalarının yanında şiir okumaz, şarkı söylemez, dans etmez hiçbir şey yapmazdı. Bu okul vasıtasıyla asosyallikten sosyalliğe terfi ettik. 23 Nisan'da hani o gösterilerde, bahar etkinliklerinde şiirler okuyup toplum içerisinde, karşısında seyircilerin olduğunu bilerek bir şeyler yapmayı öğrendi aslında sosyalleşmeyi öğrendi biraz da.

(TV2) Oğlum biraz daha agresif ve hırçındı. Bu agresiflik ve hırçınlık durumunu okul sayesinde hafiflettik, baskıladık, ortadan kaldırdık daha uyumlu bir çocuk haline geldi. Bunun dışında eee, çevrelerindeki insanlarla hani empati kurmayı da öğrendiler, sabırlı olmayı öğrendiler, anlayış göstermeyi öğrendiler bu anlamda bayağı bir faydası oldu.

(TV3) Bence arkadaşlık bağı açısından daha kuvvetli oluyor işte engelli öğrenciler, merhamet duyguları çıkıyor, tanımış oluyorlar bu durumları çocukken tanımış oluyorlar. Mesela kendim ben 45 yaşındayım, 15-18 sene önce geldim bu okula, ben engelli ortamını ilk defa gördüm ama benim çocuğum bunu altı yaşında tanımış oldu. Çocuğum açısından çok iyi oldu mesela.

(TV5) Evet var. Oğlum “anne arkadaşım beni duymuyor çok üzülüyorum” diyordu mesela sınıfındaki özel eğitilmiş arkadaşlarından dolayı ben de ona hani annem cihazları olmadığı için duymuyorlar çok normal dedim, bunu çok da üstelemedi daha sonra alıştı şunu söylemişti; “anne evet duymuyorlar ama birlikte oynadığımızda oynayabiliyoruz birlikte bir şeyler yapabiliyoruz birlikte bir şeyler paylaşabiliyoruz beni duymasa bile beni anlayabiliyor” hani gibi gibi bu tarz şeyler onun çok çok iyi oldu.

Sosyal ve duygusal gelişim konusunda tipik gelişim gösteren öğrenci velilerinin görüşlerine bakıldığı zaman tipik gelişim gösteren öğrencilerin sosyalleştiği, anlayışlı olmayı öğrendiği, empati kurmayı öğrendiği, özel gereksinimli öğrencileri tanıyarak onları kabul ettikleri görülmektedir. Özel eğitim anaokulunda uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamalarının tipik gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli öğrencileri kabullendikleri söylenebilir. Bu durum ileriki yaşatınlarında özel gereksinimli öğrencilere yönelik olumlu tutum geliştirmelerini sağlayacağı düşünülebilir.

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Özel eğitim anaokulunda uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamalarına yönelik paydaş görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmanın bu bölümünde araştırmanın tartışma sonuç ve önerilerine yer verilmiştir.

5.1. Tartışma

5.1.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Sınıflarında Bulunan Özel Gereksinimli Öğrencilerin Tanıları

Araştırmaya katılan öğretmenlerin sınıflarında bulunan özel gereksinimli öğrencilerin %96.66'sı işitme yetersizliğine sahip olduğu görülmektedir. Bu durumun temel sebebi olarak okulun daha önce işitme yetersizliğine sahip bir okuldan ayrılması olarak söylenebilir. Ancak okul tüm yetersizlik türlerine hitap etmektedir. Okulda 8 tane sınıf bulunmaktadır. Bu sınıfların tamamında tam zamanlı kaynaştırma uygulanmaktadır. Hem işitme hem de zihinsel yetersizliğe sahip öğrencilerin oranı %13,33, işitme, zihin ve OSB tanısı almış öğrenci %3,33'tür. Dil ve konuşma bozukluğu tanısı almış öğrencilerin oranı %3,33'tür. Özel eğitim anaokulunda dil ve konuşma bozukluğu tanısı almış bir öğrencinin bulunması hem özel eğitim açısından uygun olmadığı söylenebilir. Ancak hem okul idaresiyle hem de öğretmenlerle araştırma için yapılan ön görüşmelerde okulda dil ve konuşma bozukluğu tanısı almış öğrencilerin okulda bulunduğu görülmektedir. Bu durum sorulduğunda idare yerleştirmenin rehberlik ve araştırma merkezlerince yapıldığı belirtilmiştir. Mevcut yasal düzenlemeler ve rehberlik araştırma merkezlerinde kullanılan yerleştirme modülü buna izin vermemektedir (MEB,2020). Dil ve konuşma bozukluğu tanısı almış öğrencilerin müfredat programı uygulayan okullara devam etmesi, dil becerisi tipik gelişen öğrencilerin daha fazla olduğu okullarda bulunmasının daha uygun olacağı düşünülebilir. Özel eğitim anaokullarında uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamalarında 5 özel gereksinimli öğrenci 9 tipik gelişim gösteren öğrenci bulunmaktadır. Müfredat programı uygulayan okullarda ise tipik gelişim gösteren öğrenci sayıları daha fazladır. Bundan dolayı dil ve konuşma bozukluğu tanısı almış öğrencilerin müfredat programı uygulayan okullara yerleştirilmeleri dil girdileri açısından daha uygun olacağı düşünülebilir.

5.1.2. Özel Eğitim Okulunda uygulanan kaynaştırma ortamında yaşanan sorunlara yönelik görüşlerin değerlendirilmesi

Özel eğitim okulunda uygulanan kaynaştırma ortamında yaşanan sorunlara yönelik öğretmen ve yöneticilerin görüşleri; tipik gelişim gösteren öğrencilerle ilgili sorunlar, özel gereksinimli öğrencilerle ilgili yaşanan sorunlar, öğretmenlerle ilgili sorunlar ve ailelerle ilgili

sorunlar kategorilerinde toplanmıştır. Tipik gelişim gösteren öğrencilerle ilgili yaşanan sorunlara bakıldığında özel gereksinimli öğrencilerden korktukları ve özel gereksinimli öğrencilere karşı zorbalık yaptıkları görüşleri ortaya çıkmıştır. Tipik gelişim gösteren öğrencilerin okulun ilk haftalarında özel gereksinimli öğrencileri tanımadıkları, onların özelliklerini bilmedikleri görülmüştür. Bilmedikleri, yaşamadıkları bu duruma ilk haftalarda korkarak yaklaşımlarının doğal olduğu düşünülebilir. Ancak özel gereksinimli öğrencileri tanıdıktan sonra bazı tipik gelişim gösteren öğrencilerin akran zorbalığı yaptığı görülmüştür. Zorbalık, güçlü olanın güçsüz olanı ezdiği bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Gürhan, 2017). Tipik gelişim gösteren öğrenciler özel gereksinimli öğrencilerin yetersizliklerinden yararlanarak akran zorbalığı yaptıkları görülmektedir.

Özel gereksinimli öğrencilerle yaşanan sorunlar, okula ve sınıfa uyum sağlamakta zorlandıklarını (f:4), bazı öğrencilerin davranış problemleri sergilediklerini (f:2), farklı yetersizliğe sahip öğrencilerin aynı sınıfta bulunmasını (f:3), bireysel eğitimin yetersizliği (f:1) ve bireysel farklılıklar (f:1) öğretmen ve idareciler sorun olarak gösterdikleri görülmektedir. Görüşler incelendiğinde okul öncesi dönemde okulun ilk haftalarında özel gereksinimli öğrencilerin uyum sorunu yaşamalarının doğal olduğu düşünülebilir. Öğretmen ve idareci görüşleri bu durumun zamanla ortadan kalktığı sadece uyum sürecinin biraz zaman aldığını belirtmişlerdir. Davranış problemlerinin okul öncesi dönemde tipik gelişim gösteren öğrencilerde de görüldüğünü gösteren araştırmalar mevcuttur (Gürhan, 2017). Özel gereksinimli öğrencilerin de davranış problemleri sergiledikleri öğretmen ve idareciler tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Bir özel eğitim anaokulunda özel gereksinimli öğrencilerin davranış problemlerine sahip olmalarının olağan olduğu bilinmektedir. Öğretmenlerin bu okulda davranış problemlerini sorun olarak görmelerinin özel eğitim öğretmeni bulunan bir okulda dile getirilmesinin uygun olmadığı düşünülmelidir. Kaynaştırma uygulamaları yapan diğer okullarda özel eğitim öğretmenin bulunmaması dolayısıyla davranış problemleriyle baş etme konusunda sıkıntı yaşayabilmektedirler. Bu durum müfredat programını takip eden diğer okullar için sorun teşkil etmesi doğal karşılanabilir. Ancak özel eğitim anaokulunda her sınıfta özel eğitimci olmasına karşın davranış problemleriyle baş etme noktasında sorun yaşamaları tezat teşkil ettiğini düşündürebilir. Öğretmenlerin mesleki noktada kendilerini geliştirmeleri bu açıdan oldukça önemli olmaktadır. Öğretmenler davranış problemlerini sorun olarak görmelerine rağmen davranış problemlerinin çözümü noktasında ne tür düzenlemeler yaptıklarını belirtmemişlerdir. Problem davranışların çözümü olarak rehberlik servisini gördükleri görüşmelerden anlaşılmaktadır. Okulda sadece işitme yetersizliğine sahip

öğrencilere eğitim vermeleri davranış problemlerinin çözümü noktasında müfredat programı uygulayan okullarda eğitim veren öğretmenler gibi düşündükleri görülmektedir (N. Metin, 2018a).

Öğretmenlerin hemen hepsi farklı engel gruplarının aynı sınıfta bulunmasını sorun olarak görmektedir. Yapılan görüşmelerde okulun daha önce sadece işitme yetersizliğine sahip öğrencilere hizmet verdiği görülmüştür. Ancak 2013 yılında okul tüm engel gruplarına hitap eder duruma gelmiştir. Öğretmenler tarafından okulun sadece işitme yetersizliğine sahip öğrencilere yönelik kalması arzusu görüşmelere yansımıştır. Bu durum diğer yetersizlik türleri konusunda özel eğitimcilerin dahi diğer engel gruplarının, özellikle zihinsel yetersizlik, otizm gibi nispeten ağır yetersizlik türlerinin okulda bulunmasını istemedikleri görülmektedir. Öğretmenler bu durumun iş yüklerini artırdığını düşünmektedir. Okulun tüm yetersizlik türlerine hizmet ediyor olması öğretmenlerin kaygı düzeylerini artırmaktadır. Özel gereksinimli öğrencilerin sınıflarında bulunması noktasında bazı öğretmenler işitme yetersizliği bulunan öğrencilerin kaynaştırmaya uygun olduğu görüşünü dile getirmişlerdir. Bireysel farklılıkları sorun olarak gören bir öğretmen ise bu durumu özetler niteliktedir. Kaldı ki özel eğitim okulunda eğitim gören öğrencilerde ve dahi özel gereksinimli öğrencilerin bireysel farklılıklarının bulunduğu bir gerçektir. Kaynaştırma sınıflarında öğretmenlerin, öğrencilerin bireysel farklılıklarının olduğu konusunda farkındalığının artması beklenirken özel eğitim anaokulu içerisinde bireysel farklılıkları sorun olarak gören öğretmenlerin bulunması düşündürücüdür (N. Metin, 2018a). Öğretmenlerle ilgili yaşanan sorunlar kategorisinde idareci görüşlerinde öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerin gelişim özelliklerini bilmediği ve davranış problemlerinin azaltılması noktasında yetersiz kaldıklarını belirtmiştir. İdareci öğretmenleri mesleki açıdan yeterli görmemektedir. Elde edilen bulgular idarecinin öğretmenlerin mesleki açıdan yetersiz kaldığı görüşünü desteklemektedir. Ayrıca yine idareci okulda mesleki açıdan bilgilendirici seminerlerin düzenlendiğini ancak katılım noktasında öğretmenlerin isteksiz davrandıklarını belirtmiştir.

5.1.3. Kaynaştırma Ortamının Niteliğini Arttırmak İçin Yapılan Öğretimsel Düzenlemelere Yönelik Görüşler

Kaynaştırma ortamının niteliğini artırmak için yapılan öğretimsel düzenlemelere yönelik öğretmen ve idareci görüşleri; fiziksel ortam, uyuma ilişkin düzenlemeler, genel öğretimsel uyarlamalar ve görsel ve işitsel uyarlamalar kategorilerinden oluşmaktadır. Genel olarak öğretmen ve idareci görüşlerine bakıldığında zaman okulun fiziksel düzenlemelerini yeterli gördükleri (f:4) ancak bedensel ve görme yetersizliğine sahip öğrenciler için okulun fiziki

yapısının yeterli olmadığı görüşü ortaya çıkmıştır. Okulun genel fiziksel özelliklerine bakıldığında sınıfların tamamının 2. Katta olduğu görülmektedir. Okul binasının asansör bulunmamaktadır. Dolayısıyla bedensel yetersizliğe sahip öğrencilerin bulunması durumunda olumsuzluk yaşaması muhtemeldir. Yine aynı şekilde okul içerisinde görme yetersizliğine sahip öğrenciler içinde gerekli fiziksel şartlar sağlanmamıştır. Okul kuruluş aşamasında işitme yetersizliğine sahip öğrenciler için tasarlanmıştır. Her sınıfta ses yalıtımı, akıllı tahta, projeksiyon cihazı mevcuttur. Uygun materyaller sınıfta ulaşılabilecek yerlerde dolaplarda muhafaza edilmektedir. Okul genel itibarıyla bedensel ve görme yetersizliğine sahip öğrenciler haricinde fiziksel şartlarının uygun olduğu söylenebilir.

Uyuma ilişkin yapılan düzenlemelere bakıldığında öğretmenler akran etkileşimin sağlandığı (1) ve tipik gelişim gösteren öğrencilere özel gereksinimli öğrenciler hakkında önceden bilgi verildiği (1) birer öğretmen tarafından belirtilmiştir. Uyuma ilişkin düzenlemelerde tipik gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli öğrencilerle uyumu noktasında yeterli düzeyde bilgi verilmediği anlaşılmaktadır. Veli görüşlerine bakıldığında tipik gelişim gösteren bir öğrenci velisinin uyum konusunda okula başlamadan önce öğrenciyi bilgilendirdiğini dile getirmiştir.

Okul ve sınıf içerisinde yapılan genel düzenlemelere bakıldığı zaman etkinliklerin öğrencilerin seviyelerine göre uyarlandığı (f:5) görülmektedir. Daha sonra eğitim planlarında yapılan düzenlemeler (f:2), sık tekrarlar (f:1), etkinlik öncesi özel gereksinimli öğrencilere ön hazırlık çalışmaları yapıldığı görüşleri öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Etkinliklerin özel gereksinimli öğrencilere yönelik planlanması özel gereksinimli öğrencilere yönelik yapılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında özel gereksinimli öğrencilerin yapılan etkinliklerden daha fazla fayda sağlayacağı düşünülebilir. Ancak tipik gelişen öğrencilerin etkinliklerin seviyelerine uygun olup olmadığı, onların bu etkinliklerden fayda sağlayıp sağlamadığı konusunda öğretmenler görüş belirtmemişlerdir. 2 öğretmen planlarda düzenleme yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu noktada öğretmenlerden gelen bu ifade çelişki yaratmaktadır. Özel gereksinimli her öğrenci için BEP hazırlanması gerekmektedir. Dolayısıyla zaten her öğrenciye ayrı bir plan uygulanmaktadır. Bu ifadeler acaba öğretmenlerin hazırlanan BEP'lerin kâğıt üzerinde mi kalıyor sorusunu akıllara getirebilir.

Görsel ve işitsel düzenlemelere bakıldığında öğretmen görüşleri olarak öğrencilerin genel olarak işitme yetersizliğine sahip öğrencilerden oluşması dolayısıyla konuşmaların görsellerle desteklendiği (f:1), gerçek nesneler kullandıkları (f:1), görsel uyaranlar

hazırladıkları (f:1), görsel kartlar hazırladıkları (f:1), etkinlikleri beden diliyle destekledikleri görülmektedir.

5.1.4. Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Kaynaştırma Uygulamasının Yürütülüş Biçimine Yönelik Görüşler

Özel eğitim anaokulunda uygulanan kaynaştırma uygulamasının yürütülüş biçimine yönelik öğretmen ve idare görüşlerine bakıldığı zaman: okulun genel yapısı, okulun personel yapısı ve okulun öğretimsel yapısı olmak üzere 3 kategoride görüş ortaya çıktığı görülmektedir. Okulun genel yapısı kategorisinde öğrenci sayısının az olması (f:8), öğretmenler ve idare tarafından en fazla frekans alan görüş olarak ortaya çıkmaktadır. Öğrenci sayısının az olmasının diğer kaynaştırma uygulayan okullar açısından önemli bir fark olduğu görüşü ortaya çıkmaktadır. Özel eğitim anaokulunda uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamasında her sınıf içerisinde 5 özel gereksinimli öğrenci 9 tipik gelişim gösteren öğrenci bulunmaktadır. Diğer okullarda uygulanan tam zamanlı kaynaştırma okullarında her bir sınıfta 2 özel gereksinimli öğrenciyi geçmeyecek şekilde kaynaştırma uygulanmaktadır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2021). Ancak tipik gelişen öğrenci sayıları okulun fiziki yapısına göre bazen 30 öğrencinin üzerine çıkmaktadır. Dolayısıyla öğrenci sayısının az olması özel eğitim anaokullarında uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamasının hem öğretmenler açısından hem de öğrenciler açısından avantajını ortaya koymaktadır. Kaynaştırma ortamı üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında öğrenci sayılarının fazla olmasının olumsuz etkileri ortaya konmuştur (Gök ve Erba, 2011; Saraç ve Çolak, 2012; Ünal ve İflazoğlu Saban, 2014). Ayrıca öğretmen ve idareciler, özel eğitim okulunda tam zamanlı kaynaştırma uygulamasını diğer kaynaştırma uygulayan okullar açısından bir fark olarak görmektedir. Tipik gelişen öğrenci velilerinin okulun bir özel eğitim okulu olduğunu bilerek ve isteyerek gelmeleri diğer okullarda velilerle karşılaşılan bir takım kabul problemlerini ortadan kaldırdığını düşündürebilir. Bu durum hem öğretmen hem de idare açısından yaşanabilecek olumsuzlukları ortadan kaldırabilir.

Okulun personel yapısı kategorisinde öğretmen ve idareci görüşlerine bakıldığında her sınıfta iki öğretmenin bulunması (f:6) diğer kaynaştırma uygulayan okullar açısından önemli bir fark olduğu görüşündedirler. Ayrıca sınıfta bir özel eğitimcinin olması (f:2) diğer kaynaştırma uygulayan okullara göre önemli bir fark yarattığı düşünülebilir. Bilindiği üzere tam zamanlı kaynaştırma uygulayan okullarda bir öğretmenle eğitim verilmektedir. Bu açıdan bakıldığında özel eğitim okullarının önemli bir avantajının olduğu görülmektedir. Ayrıca müfredat uygulayan okullarda eğer özel eğitim sınıfı yoksa kadrosunda özel eğitim öğretmeni bulunmamaktadır. Kaldı ki özel eğitim öğretmeni bulunsa dahi yani bünyesinde özel eğitim

sınıfı bulunsa dahi özel eğitim öğretmeni sadece özel eğitim sınıfında bulunan özel gereksinimli öğrencilere eğitim vermektedir. Özel eğitim okullarında uygulanan kaynaştırma uygulamasında ise özel eğitim öğretmeni sınıfın tamamından sorumludur. Kaynaştırma ortamı üzerine yapılan çalışmalarda yine öğretmenlerin özel gereksinimli öğrenciler konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları konusunda görüş bildirmişlerdir (Gök ve Erba, 2011; Saraç ve Çolak, 2012; Ünal ve İflazoğlu Saban, 2014).

Okulun öğretimsel yapısı kategorisinde öğretmenler BEP'lerin daha ayrıntılı ve uygulanabilir olduğu (f:2) olduğu yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Ancak bu görüşler 2 öğretmen tarafından görüş olarak ortaya konulmuştur. Okulun öğretimsel yapısı konusunda öğretmenler genel olarak farklı görüşler ortaya koymuşlardır. Ancak bakıldığında genel olarak özel gereksinimli öğrencilerle tipik gelişim gösteren öğrencilerin etkileşimlerini görüş olarak ortaya koydukları görülmektedir.

5.1.5. Kaynaştırma Uygulamasının Tipik Gelişim Gösteren Öğrencilerle Özel Gereksinimli Öğrencilerin Karşılıklı Olarak Sosyal ve Duygusal Gelişimine Etkisine Yönelik Öğretmen Görüşleri

Kaynaştırma uygulamasının tipik gelişim gösteren öğrencilerle özel gereksinimli öğrencilerin karşılıklı olarak sosyal ve duygusal gelişimine etkisine yönelik öğretmen görüşlerine bakıldığı zaman; tipik gelişim gösteren öğrencilere etkisi, özel gereksinimli öğrencilere etkisi ve tüm öğrencilere etkisi olmak üzere üç kategoride görüş ortaya çıkmıştır. Tipik gelişim gösteren öğrencilere etkisine bakıldığı zaman merhamet (f:5), yardımlaşma (f:5), empati geliştirme (f:5), daha duyarlı olma (f:1), farkındalık geliştirme (f:4), farklı olanı kabullenme (f:5) sorumluluk geliştirme (f:1) gibi özelliklerinin geliştiği görüşünü belirtmişlerdir. Bu görüşlere bakıldığında tipik gelişim gösteren öğrencilerin özel eğitim okulunda en çok sosyal ve duygusal gelişimleri açısından fayda sağladıkları söylenebilir. Özellikle farkında olanı kabullenme, farkındalık geliştirmeleri ileriki okul kademelerinde ve sosyal yaşamında özel gereksinimli öğrencilere yönelik olumsuz tutum içerisinde olmayacakları düşünülebilir. Ayrıca topluma bu yönüyle örnek olacakları da öngörülebilir.

Özel gereksinimli öğrencilere etkisine bakıldığı zaman dil ve konuşma becerilerinin artması (f:3) ve iletişim becerilerinin artması yönünde öğretmenler görüş bildirdikleri görülmektedir.

5.1.6. Özel Eğitim Anaokulunda Tipik Gelişim Gösteren Öğrencilerle Özel Gereksinimli Öğrencilerin Karşılıklı Olarak Akademik Gelişimlerine Etkisine Yönelik Görüşler

Özel eğitim anaokulunda uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamasının tipik gelişim gösteren öğrencilere etkisi konusunda 1 idareci ve 1 öğretmenin görüş bildirdikleri görülmüştür. Görüş bildiren 1 öğretmen ve 1 idareci akademik açıdan tipik gelişim gösteren öğrencilerin tam zamanlı kaynaştırma uygulamasından 1 akademik gelişimlerinin yavaşladığı görüşünü dile getirmişlerdir. Akademik açıdan bakıldığı zaman özel gereksinimli öğrenciler için yapılan düzenlemeler tipik gelişen öğrenciler için öğrenme süreçlerinin yavaşlamasına sebep olduğu söylenebilir ancak bu konuda yeterli araştırma yapılması gerekmektedir. Ancak bu durumla ilgili diğer öğretmenlerin görüş belirtmemeleri de dikkate değerdir. Tipik gelişen öğrencilerin akademik açıdan önemli bir fark olması durumunda diğer öğretmenlerin bu farkı dile getirmeleri gerektiği düşünüldüğünde onların da tipik gelişen öğrencilerde akademik açıdan anlamlı bir farkın ortaya çıkmadığı düşünülebilir.

Özel eğitim anaokulunda uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamasının özel gereksinimli öğrencilere akademik etkisi konusunda ise tipik gelişen öğrencilerden taklit yoluyla daha çabuk öğrendikleri (f:6) akran öğretimi gerçekleştiği (f:7), tipik gelişen öğrencilere nazaran daha fazla fayda gördükleri (f:2) görüşleri dile getirilmiştir. Özel eğitim okulunda uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamasından özel gereksinimli öğrencilerin tipik gelişen öğrencilere göre akademik açıdan daha fazla faydalandığı görüşü bulgu olarak ortaya çıkmıştır. 1 öğretmen görsel ve somut materyal kullanımının her iki grubun daha kolay öğrendikleri yönünde görüş bildirmiştir.

Tipik gelişim gösteren öğrenciler açısından bakıldığı zaman tam kaynaştırma uygulamaları gerçekleştirilirken akademik açıdan gelişimlerini artırmak için sadece özel gereksinimli öğrenciler için düzenlemeler yapılmamalı, tipik gelişim gösteren öğrenciler içinde onların gelişim düzeylerine uygun düzenlemeler ve desteklerde sağlanmalıdır. Unutulmamalıdır ki her iki grupta bu uygulamalardan olumlu etkilenmelidir. Öğretmen görüşlerine bakıldığı zaman akademik açıdan sadece özel gereksinimli öğrencilerin olumlu etkilendiği görüşü ortaya çıkmıştır. Özel eğitim anaokulunda uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamalarının olumsuz yanlarından bir tanesi olarak akademik açıdan tipik gelişim gösteren öğrenciler için bu olumsuz sonuçları ortadan kaldıracak düzenlemeler yapılması gerektiği düşünülebilir.

5.1.7. Özel Eğitim Anaokulundaki Sınıflarda Farklı Yetersizliğe Sahip Öğrencilerin Bir Arada Olmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Özel eğitim anaokulunda aynı sınıfta farklı yetersizlik türüne sahip öğrencilerin bulunması konusunda araştırmaya katılan tüm idareci ve öğretmenler olumsuz görüş bildirdikleri görülmektedir. Farklı engel gruplarının aynı sınıf ortamında bulunmaları konusunda öğretmenler iş yüklerinin arttığını belirtmişlerdir. Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği ve diğer yasal düzenlemelerde aynı yetersizlik türüne sahip öğrencilerin bir arada eğitim almaları yönünde düzenlemelerin yapılması gerekliliğini belirtmiştir. Okuldaki özel gereksinimli öğrencilerin sayısı ve türü itibarıyla bakıldığında kaynaştırma sınıfları oluşturulurken aynı engel türlerinin bir araya getirildiği görülmektedir. Öğretmen görüşlerine bakıldığı zaman ortak olan noktalardan bir tanesi okulun daha önce işitme yetersizliğine sahip öğrencilerin bulunduğu bir okul olmasıdır. Hali hazırda okul şu an da tüm engel gruplarına hitap etmektedir. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde sadece işitme yetersizliğine sahip öğrencilerin bulunmasını istedikleri anlaşılmaktadır. Bazı öğretmenlerin görme, bedensel engel gibi yetersizlik türlerini dahi kaynaştırmaya uygun olmadığı yönünde görüş bildirdikleri görülmüştür. Ayrıca her sınıfta özel eğitim öğretmeni olmasına karşın problem davranışların kontrolü açısından yardımcı personel isteyen öğretmen görüşleri de mevcuttur. Genel itibarıyla öğretmen görüşleri ele alındığında okulun tüm engel gruplarına hitap ediyor olmasından rahatsız oldukları görülmektedir. Öğretmenler okulda OSB, orta-ağır zihinsel yetersizlik, bedensel yetersizlik türünden öğrenci istemediği görülmektedir. Okulda her sınıfta özel eğitim öğretmeni bulunmasına rağmen ve okulun özel eğitim okulu olmasına rağmen okul öğretmenlerinin ve dahi özel eğitim öğretmenlerinin orta-ağır zihinsel yetersizlik ve OSB tanıılı öğrencileri istememeleri oldukça düşündürücüdür. Okulun fiziki yapısı ele alındığında bedensel yetersizliğe sahip öğrenciler açısından uygun olmaması öğretmenlerin bedensel yetersizliğe sahip öğrencilerin okula uygun olmadığı görüşünü açıklayabilir.

Öğretmen görüşlerine bakıldığı zaman 1 öğretmenin problem davranışlar için yardımcı personel istemesi de düşündürücüdür. Problem davranışların kontrolü için her sınıfta özel eğitim öğretmeni bulunmaktadır. Okul içerisinde davranış problemlerinin azaltılması noktasında öğretmenlerin herhangi bir davranış sağaltım planı hazırlanmadığı düşünülebilir. Öğretmen görüşmelerinde davranış problemlerini azaltılması ya da ortadan kaldırılması noktasında hiçbir öğretmen görüş belirtmemiştir. Bu durumda okul içerisinde davranış problemlerinin azaltacak ve ortadan kaldıracak yöntem ve teknikler konusunda mesleki eğitim

alışmalarının yapılması gerekmektedir. Ayrıca diğ er özel eğitim okullarının durumu bakanlıkça tespit edilmelidir.

5.1.8. Özel Eğitim Anaokulu Veli Görüşleri

Özel eğitim anaokulunda veli görüşlerine bakıldığında bu okulu tercih etme sebeplerine bakıldığında ortak olarak tavsiye ile bu okulu tercih ettikleri görülmektedir. Özel gereksinime sahip  ğrenci velileri okulu tercih etme sebebi olarak en fazla öğrencilerin işitme yetersizliğine sahip olmaları ve tipik gelişim gösteren öğrencilerle iletişim imk nının olması olarak görüş bildirdikleri görülmektedir. Tipik gelişim gösteren  ğrenci veliler ise farklı görüş belirttikleri görülmektedir. Bunlara bakıldığında sadece bir veli farkındalık kazandırmak için tercih ettiğini belirtmiştir. Sınıfta iki öğretmenin bulunması, güvenli olması, işe yakın olması ve okulda çalışıyor olması görüşünde bulunan veliler okulun fiziki şartlarını ve imk nlarını diğ er okullara göre daha iyi buldukları için özel eğitim okulunu tercih ettiklerini söylemişlerdir.

Özel gereksinimli  ğrencisi olan velilerden 2 tanesi sorun belirtirken 3 veli sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Bu 2 velide çocuklarında davranış problemlerinin olduğunu ve bu yüzden öğretmenlerle problem yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu problemlerin çözümünde velilerden bir tanesi sorunların çözümünde öğretmenlerin davranış problemleri üzerinde durmaları gerektiğini belirtmiştir. Diğ er veli ise anlaşılamamaktan yakınmıştır. Öğretmen görüşleri ile özel gereksinimli  ğrenci velilerinin görüşlerine bakıldığında okulda problem davranışların azaltılması açsından bir sorun olduğu görülmektedir. Özel eğitim anaokulunda çalışan öğretmenlerin mesleki eğitim çalışmalarına ihtiyaç duydukları görülmektedir. 3 veli sorun yaşamadığını belirtmişlerdir. Ancak bu velilerle yapılan görüşmelerde öğrencilerin problem davranışlara sahip olup olmadıkları konusunda herhangi veri bulunamamıştır.

Tipik gelişim gösteren öğrenciye sahip velilerden sadece 1 tanesi sorun yaşadığını belirtmiştir. Veli, tipik gelişim gösteren öğrencinin okulun ilk haftalarında konuşmayı bıraktığını, vurma davranışı geliştirdiğini belirtmiştir. Okul rehberlik servisi ve öğretmenlerle problemi aştıklarını belirtmiştir. Diğ er 4 tipik gelişim gösteren  ğrenci velisi sorun yaşamadığını belirtmiştir.

Özel gereksinimli öğrenciye sahip veliler akademik gelişimlerine etkisi konusunda en fazla (f:4) kuralları öğrendiklerini belirtmişlerdir. Tipik gelişim gösteren öğrenciye sahip aileler ise çocuklarının akademik gelişimleri konusunda ise ilkokula hazırlık becerileri ve sayı ve renk kavramlarını öğrendiklerini belirtmişlerdir. İki grup arasında akademik açıdan fark olduğu görülmektedir. Arada oluşan bu fark tipik gelişim gösteren öğrencilerin akademik açıdan özel

gereksinimli öğrencilerden anlamlı düzeyde fark olduğunu göstermektedir. Ancak sınıflarda bulunan öğrencilerin tanıları dikkate alındığında sadece dil ve konuşma bozukluğu tanısı almış öğrencinin ilkokula hazırlık becerisi kazandığı görülmektedir. İşitme yetersizliğine sahip öğrencilerin akademik açıdan tipik gelişim gösteren öğrencilerle anlamlı derecede farklılık olduğu görülmektedir. Bu durumun araştırılması gerekliliği ortadadır. Zihinsel olarak tipik gelişim gösteren öğrencilerle aralarında fark bulunmamasına rağmen akademik açıdan farklılığın bulunmasının nedenleri araştırılmalıdır.

Özel gereksinimli öğrenciye sahip velilerin kaynaştırma uygulaması konusundaki görüşlerine bakıldığında çocuklarının duygularını ifade etme ve sosyalleşme becerilerinin arttığını belirttiklerini görüyoruz. Özel eğitim anaokulunda uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamasının özel gereksinimli öğrencilere en önemli katkısının sosyalleşme ve duygularını ifade etme becerisi olduğunu söyleyebiliriz. Aynı şekilde tipik gelişim gösteren öğrenci velileri de en fazla sosyalleşme becerilerinin geliştiğini belirtmişlerdir. Her iki grupta öğrencilerin sosyal becerilerinin arttığını söylemişlerdir. Tam zamanlı kaynaştırma uygulamasının tipik gelişim gösteren öğrencilerde anlayışlı olma, empati kurma, sabırlı olma, duygularını ifade etme, özel gereksinimli öğrencileri tanımaları ve kabul etmelerinin öğrenci velileri tarafından görüş olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Sosyal ve duygusal açıdan tipik gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli öğrencilere göre tam zamanlı kaynaştırma uygulamasından yararlandığı görülmektedir.

Veli görüşlerine bakıldığı zaman özel gereksinimli öğrencilerin akademik, sosyal ve duygusal becerilerinin arttığı görülmektedir. Tipik gelişim gösteren öğrencilerin ise sosyal ve duygusal becerilerinin arttığı, akademik becerilerinin ise tipik gelişimlerinin devam ettiği görülmektedir.

5.2. Sonuç

Yapılan bu çalışmada amaç özel eğitim anaokulunda uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamaları konusunda paydaş görüşlerinin belirlenmesidir. Araştırma sonuçları daha önce yapılan araştırma sonuçlarına bakıldığında yapılan bu çalışmayla tutarlı olduğu görülmektedir. Paydaşların görüşlerine bakıldığı zaman olumlu ve olumsuz gördükleri noktalar olduğu görülmektedir.

Öğretmen ve idareci görüşlerine bakıldığı zaman özel eğitim anaokullarıyla diğer kaynaştırma uygulayan okulların arasındaki temel farkın öğrenci sayıları, öğretmen sayıları ve her sınıfta bir özel eğitim öğretmenin bulunmasıdır. Ayrıca öğretmen görüşleri akademik

açından tipik gelişim gösteren öğrencilerin gelişimlerini devam ettirdikleri, özel gereksinimli öğrencilerin ise akademik açıdan tipik gelişim gösteren öğrencilerden akran öğretimi yoluyla daha hızlı öğrendikleri olarak ortaya çıkmaktadır. Sosyal ve duygusal gelişimlerine bakıldığı zaman tipik gelişim gösteren öğrencilerin sosyalleşti, empati kurmayı öğrendi, anlayışlı (merhamet) olmayı öğrendi, sabırlı olmayı öğrendi, kendini ifade etme becerisi kazandı, duygularını ifade etmeyi öğrendi, kendini tanıtmayı öğrendi, sırasının beklemeyi öğrendi, özel gereksinimli öğrencileri tanıdı, özel gereksinimli öğrencileri kabullendi, agresiflik ve hırçınlık durumu hafifledi, görüşleri dile getirilmiştir. Özel gereksinimli öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimlerine bakıldığı zaman ise sosyalleştikleri ve dil becerilerinin arttığı görüşü ortaya çıkmıştır. Veli görüşleri olarak, tipik gelişim gösteren öğrenci velileri ve özel gereksinimli öğrenci velileri özel eğitim anaokulunda uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamasından memnun olduklarını bildirdikleri görülmüştür.

Veriler ayrıca özel eğitim anaokulunda öğretmenlerin okullarında orta-ağır düzeyde zihinsel yetersizlik ve OSB tanısı almış öğrencilerin tam zamanlı kaynaştırmaya uygun olmadıklarını belirtmişlerdir. Bu tür yetersizliğe sahip öğrencilerin farklı sınıflarda bir arada eğitim almaları gerektiğini söylemişlerdir.

Özel eğitim okullarında yaşanan sorunlar konusunda idarecilerden öğretmenlerden ve velilerden elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin davranış problemlerini azaltma konusunda yetersiz kaldıkları görülmektedir. Davranış problemlerinin azaltılması konusunda özel eğitim anaokulunda öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitimlerin düzenlenmesi gerekmektedir.

5.3. Öneriler

Alan yazın araştırıldığında özel eğitim anaokullarında uygulanan kaynaştırma ortamı ile ilgili araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir.

1. Bu araştırmada paydaş görüşleri alınmıştır. Ancak, özel eğitim anaokullarında uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamalarıyla müfredat programı uygulayan okullarda uygulanan kaynaştırma uygulamalarının farkının araştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.
2. Bu araştırma nitel bir çalışma olarak düzenlenmiştir. Özel eğitim anaokulunda uygulanan tam zamanlı kaynaştırma uygulamasının etkileri konusunda deneysel çalışmaların olmadığı anlaşılmakta ve bu konuda deneysel çalışmaların yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.
3. Bu araştırmada hem tipik gelişim gösteren öğrencilere hem de özel gereksinimli öğrencilere yönelik paydaş görüşleri belirlenmiştir. Görüşler incelendiğinde özel eğitim

anaokulunda tam zamanlı kaynaştırma uygulamasının tipik gelişim gösteren öğrencilerin akademik gelişimleri üzerindeki etkileri üzerinde çalışma yapılmasına ihtiyaç olduğu görülmüştür.

4. Araştırma yapılan özel eğitim anaokulu ülkemizde sınırlı sayıda tam zamanlı kaynaştırma uygulayan bir okuldur. Ancak bu uygulamanın etkileri konusunda yapılan araştırma sayısı oldukça sınırlıdır.
5. Özel eğitim uygulama okullarında uygulanan kaynaştırma ortamının etkileri konusunda araştırma yapma ihtiyacı olduğu düşünülmektedir.
6. Öğrencilerin bir üst kademeye geçtikleri zaman özel eğitim okulunda kaynaştırma uygulamalarının etkisi konusunda da araştırma yapılmasına ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.
7. Özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin mesleki yeterlilikleri ve hizmet içi eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi konusunda araştırma yapılmasına ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.
8. Kaynaştırma uygulamaları yapan özel eğitim okullarında ve kaynaştırma uygulayan diğer okulların özel gereksinimli öğrenciler açısından değerlendirilmesi konusunda araştırma yapılmaya ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akalın, S. (2007). *İlköğretim birinci kademedeki sınıf öğretmenleri ile kaynaştırma öğrencisi olan ve olmayan öğrencilerin sınıf içi davranışlarının incelenmesi* [Ankara Üniversitesi]. file:///C:/Users/Administrator/Downloads/234603.pdf
- Akmese, P., & Acarlar, F. (2016). Using narrative to investigate language skills of children who are deaf and with hard of hearing. *Academikjournals*, 11(15), 1367–1381. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1109656.pdf>
- Alıcı, C. E. (2018). *Okul öncesi dönemde tersine kaynaştırma gruplarında yer alan cerabral palsy'li çocukların ince motor becerilerinin oyunla desteklenmesi* [Gazi Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
- Allan, J., & Sproul, G. (1985). *Mainstreaming: readings and activities for counsellors and teachers*. Toronto Üniversitesi.
- Ardıç, A. (2018). Bütünleştirmede aile eğitimi. In M. Çitil (Ed.), *Özel Eğitimde Bütünleştirme* (1st ed., pp. 197–222). Vize Akademik.
- Atbaşı, Z. (2018). Bütünleştirme uygulamalarının başarısını etkileyen faktörler. In M. Çitil (Ed.), *Özel Eğitimde Bütünleştirme* (1st ed., pp. 223–239). Vize Akademik.
- Baltacı, A. (2017). Nitel veri analizinde miles-huberman modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1–15.
- Batu, S. (2008). Kaynaştırma ve destek özel eğitim hizmetleri. In İbrahim H. Diken (Ed.), *Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim* (1st ed., pp. 89–107). Pegem Akademi.
- Beaty, L. A., & Alexeyev, E. B. (2008). The problem of school bullies: what the research tells us. *Adolescence*, 43(169). <https://link.gale.com/apps/doc/A177361741/AONE?u=anon~c177b2&sid=googleScholar&xid=e166e590>
- Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü* (1st ed.). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Cavkaytar, A. (2008). Özel eğitime gereksinim duyan çocuklar ve özel eğitim. In İ. H. Diken (Ed.), *Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim* (1st ed., p. 9). Pegem Akademi.
- Cline, T., & Fredericson, N. (2009). *Special educational needs, inclusion and diversity*. McGraw-Hill Education.
- Daymond, C., & Holloway, I. (2010). *Qualitative research methods in public relations and marketing communications*. Routledge.
- Dede, Ş. (1996). Özel eğitim hakkında salamaca bildirisi. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(2), 91–94. <https://kitaplar.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/47177/387.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Diken, İbrahim Halil, & Batu, S. (2010). Kaynaştırmaya giriş. In İbrahim H Diken (Ed.), *İlköğretimde kaynaştırma* (2nd ed., p. 2). Pegem Akademi.

- Elaldı, Ş., Çifçi, T., & Yerliyurt, N. S. (2021). Kaynaştırma uygulamalarının öğrenme çıktılarına etkililiğinin metaanalitik değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 46(207), 231–258. <https://doi.org/10.15390/EB.2021.9853>
- Eren, E. (2021). *Kaynaştırma eğitimi verilen sınıflarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin öz-yeterlilik inançları ve kaynaştırma eğitimi yeterliliklerinin incelenmesi*. Gazi Üniversitesi.
- Eripek, S. (1986). Engelli çocukların normal sınıflara yerleştirilmesi-kaynaştırma. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 40–45. https://scholar.google.com/scholar?hl=tr&as_sdt=0%2C5&q=Engelli+çocukların+normal+sınıflara+yerleştirilmesi&btnG=
- Eroğlu, M. (2018). *Örgün eğitime devam eden otizm spektrum bozukluğu tanılı çocuklarda akran zorbalığı* [Ankara Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=hcgrYffRbz0Z44UJEuLtwczGg_oBJU1PXc_Cen50QVvrNxvDd-rBIW2JN8C9YjiW3
- Gök, G., & Erba, D. (2011). Okulöncesi eğitimi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri ve önerileri. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 3(1), 66–87. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/91493>
- Göksu, İ., & Çevik, T. (2004). *Özel eğitime giriş*.
- Gündoğdu, K., & Eken, M. (2020). Nitel araştırma desenleri. In A. Oral, Behçet; Çoban (Ed.), *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (1st ed., pp. 285–313). <https://doi.org/10.14527/9786257880176>
- Güner Yıldız, N., Tutuk, T., & Odluyurt, S. (2020). Bir özel eğitim anaokulunda tersine kaynaştırma uygulamasının incelenmesi. *Kesit Akademi Dergisi (The Journal of Kesit Academy)*, 6(22), 30–48. <https://doi.org/10.29228/kesit.41958>
- Gürgür, H. (2020). Kaynaştırma (bütünleştirme) ve destek özel eğitim hizmetleri. In Diken; İbrahim Halil (Ed.), *Özel Eğitim ve Kaynaştırma* (1st ed., pp. 123–141). Pegem Akademi. <https://doi.org/10.14527/9786257228916>
- Gürhan, N. (2017). Her yönü ile akran zorbalığı. *Türkiye Klinikleri J Psikiyatr Hemşireleri-Özel Konular*, 3(2), 175–181. https://www.researchgate.net/profile/Nermin-Guerhan/publication/319257215_Her_Yonu_ile_Akran_Zorbaligi/links/599e7ea045851574f4b835bc/Her-Yoenue-ile-Akran-Zorbaligi.pdf
- Hutzler, Y., Barda, R., Mintz, A., & Hayosh, T. (2016). Reverse integration in wheelchair basketball. *Journal of Sport and Social Issues*, 40(4), 338–360. <https://doi.org/10.1177/0193723516632043>
- Kargın, T. (2004). Kaynaştırma: tanımı, gelişimi ve ilkeleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 001–013. https://doi.org/10.1501/ozlegt_00000000080
- Kim, S., Cambray-Engstrom, E., Wang, J., Kang, V. Y., Choi, Y.-J., & Coba-Rodriguez, S. (2020). Teachers' experiences, attitudes, and perceptions towards early inclusion in urban settings. *Inclusion*, 8(3), 222–240. <https://doi.org/10.1352/2326-6988-8.3.222>

- Kırbaş, F. (2018). *Dumlupınar üniversitesi eğitim bilimleri enstitüsü temel eğitim anabilim dalı sınıf öğretmenliği bilim dalı ilkököl 3. ve 4. sınıf kaynaştırma öğrencileri hakkında akran görüşleri: bir olgubilim çalışması*. http://openaccess.dpu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12438/8031/kirbas_ferhan_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kırcaali-İftar, G. (1998). Kaynaştırma ve destek özel eğitim hizmetleri. In S. Eripek (Ed.), *Özel eğitim* (1st ed., p. 18). Anadolu Üniversitesi.
- Koçyiğit, S. (2015). Ana sınıflarında kaynaştırma eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmen-rehber öğretmen ve ebeveyn görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(1), 391–415.
- Kuz, T. (2001). *Kaynaştırma eğitime yönelik tutumların incelenmesi* (Başbakanlık Özürlüler Dairesi Başkanlığı (ed.)).
- Madden, N. A., & Slavin, R. E. (2016). Mainstreaming students with mild handicaps: academic and social outcomes: <Http://Dx.Doi.Org/10.3102/00346543053004519>, 53(4), 519–569. <https://doi.org/10.3102/00346543053004519>
- Matthews, S. (2011). A reverse inclusion intervention for students with Autism [Walden University]. In *ProQuest Dissertations and Theses*. <https://search.proquest.com/dissertations-theses/reverse-inclusion-intervention-students-with/docview/874340966/se-2?accountid=159111>
- MEB. (2010). *Okullarımızda neden nasıl niçin kaynaştırma* (1st ed.). İ. Aygöl Matbaası. https://orgm.meb.gov.tr/alt_sayfalar/yayimlar/kaynastirma/kaynastirma.pdf
- Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği, (2021). https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_06/24163215_ozel_eYitim_yonetmeliYi_son_hali.pdf
- MEB. (2022). *Özel eğitim okulu kalmayan il kalmadı*. MEB. <https://www.meb.gov.tr/ozel-egitim-anaokulu-olmayan-il-kalmadi/haber/25321/tr>
- Özel eğitime muhtaç çocuklar kanunu, Pub. L. No. 2916 (1983). <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18192.pdf>
- Menteş, H. S. (2020). *Otizm spektrum bozukluğuna sahip bir çocuğun okul öncesi kaynaştırma sınıfındaki akran ilişkilerinin incelenmesi*. Çukurova Üniversitesi.
- Metin, N. (1992). Okul öncesi dönemde özürlü çocuklar için kaynaştırma programları. *Dergipark.Org.Tr*, 1(2), 34–36. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/159289>
- Metin, N. (2018a). Okul öncesi kaynaştırma sınıfında öğretmen. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 428–439. <https://journalofomepturkey.org/index.php/eccd/article/view/79/119>
- Metin, N. (2018b). Özel gereksinimli çocukların kaynaştırılması. In N. Metin (Ed.), *Özel Gereksinimli Çocuklar* (2nd ed., pp. 439–476). Anı Yayıncılık. <https://ws1.turcademy.com/ww/webviewer.php?doc=74325>

- Metin, Ş. (2013). Türkiye’de okul öncesinde kaynaştırmaya ilişkin yapılan çalışmaların incelenmesi. In *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi* (Vol. 8, Issue 1). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/befdergi/247216>
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis* (2nd ed.). Sage Publications.
- Özdemir, H. (2010). *Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi* [Trakya Üniversitesi]. <https://akademik.yok.gov.tr/AkademikArama/view/searchResultviewListThesis.jsp>
- Özsoy, Y., Özyürek, M., & Eripek, S. (2002). Özel eğitime giriş. In *Özel eğitime giriş* (11th ed., p. 7). Karatepe Yayınları.
- Rafferty, Y., & Griffin, K. W. (2005). Benefits and risks of reverse inclusion for preschoolers with and without disabilities: perspectives of parents and providers. *Journal of Early Intervention*, 27(3), 173–192. <https://doi.org/10.1177/105381510502700305>
- Rea, E. A. (2009). Social initiations and responses of preschool students with autism in a moderate/severe special day class reverse mainstreaming program [California State University, Fullerton]. In *ProQuest Dissertations and Theses*. <https://search.proquest.com/dissertations-theses/social-initiations-responses-preschool-students/docview/305179279/se-2?accountid=159111>
- Roberts, P., & Priest, H. (2006). Reliability and validity in research. *Royal College of Nursing Publishing Company (RCN)*, 20(44), 41-+.
- Salend, S. J. (2015). *Creating inclusive classrooms: effective, differentiated and reflective practices* (8th ed.). Pearson.
- Saraç, T., & Çolak, A. (2012). Kaynaştırma uygulamaları sürecinde ilköğretim sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüş ve önerileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 13–28. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/160833>
- Schoger, K. D. (2006). Reverse inclusion: providing peer social interaction opportunities to students placed in self-contained special education classrooms. *TEACHING Exceptional Children Plus*, 2(6), 11. <https://eric.ed.gov/?id=EJ967111>
- Sönmez, V., & G. Alacapınar, F. (2019). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri* (7th ed.). Anı Yayıncılık.
- Sucuoğlu, Bülbin: Bakkaloğlu, H. (2015). *Okul öncesinde kaynaştırma: öğretmen eğitimi* (1st ed.). Pegem Akademi. <https://ws1.turcademy.com/www/webviewer.php?doc=75765>
- Sucuoğlu, B. (2004). Türkiye’de kaynaştırma uygulamaları: yayınlar/araştırmalar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 15–23.
- Sucuoğlu, B., & Kargın, T. (2014). *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları yaklaşımlar yöntemler teknikler* (3rd ed.). Kök Yayıncılık.
- Şahsuvaroğlu, N. T. (2018). Bütünleştirirmenin temelleri. In M. Çitil (Ed.), *Özel Eğitimde*

Bütünleştirme (1st ed., pp. 1–20). Vize Akademik.

- Taner Derman, M., Civecik, Y., Baykara, S., & Özçınar, S. (2019). Sınıflarında kaynaştırma öğrencisi olan ve olmayan 4-6 yaş çocuklarının bakış açısı alma becerilerinin belirlenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 9(3), 580–589. <https://doi.org/10.24315/TRED.516756>
- Tuna Sırkıntı, Ş. (2005). *Kaynaştırma eğitiminde bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanması* (1st ed.). Erdem Matbaası.
- Turnbull, A. P., Turnbull, R., Wehmeyer, M. L., & Shogren, K. A. (2020). *Exceptional lives: special education in today's schools* (9th ed.). Pearson Education, Inc.
- Turnbull, R., Turnbull, A. P., Shank, M., Smith, S., & Leal, D. (2002). *Exceptional lives: special education in today's schools* (3rd ed.).
- Tutar, H., & Erdem, A. T. (2020). *Örnekleriyle bilimsel araştırma yöntemleri ve spss uygulamaları* (1st ed.). Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar.
- Ünal, F., & İflazoğlu Saban, A. (2014). Kaynaştırma uygulamasının yapıldığı sınıflarda, öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik tutumları-I. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 388–405. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/371431>
- Wheeler, M. J. (2006). A comparison of school readiness for preschool children with and without disabilities in inclusive environments [Teachers College, Columbia University]. In *ProQuest Dissertations and Theses*. <https://search.proquest.com/dissertations-theses/comparison-school-readiness-preschool-children/docview/305346612/se-2?accountid=159111>
- Yazıcıoğlu, T. (2017). *Serebral palsili öğrenciler için düzenlenmiş bir ilkokulda gerçekleştirilen kaynaştırma uygulamasının öğrenci, veli ve öğretmen görüşlerine dayalı olarak incelenmesi* [Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
- Yazıcıoğlu, T. (2018a). Kaynaştırma uygulamalarının tarihsel süreci ve Türkiye’de uygulanan kaynaştırma modelleri. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 8(1), 92–110.
- Yazıcıoğlu, T. (2018b). Tersine kaynaştırma modeli ve uygulama örnekleri. In *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi* (Vol. 4, pp. 39–48). Abdulkadir UZUNÖZ.
- Yiğitoğlu, Gülay; Vural, Bilgin; Körükçü, Ö. (2020). Koruyucu ailelerin kişilik özelliklerinin incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(4), 1417–1436. <https://doi.org/https://doi.org/10.33417/tsh.722555>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11th ed.). Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, B. (2020). *Okul öncesi kaynaştırma sınıfı öğretmenlerine uygulama temelli koçluk ile sunulan mesleki gelişim programının sınıfların kalitesine, öğretmenlere ve çocuklara etkisinin incelenmesi*. Gazi Üniversitesi.
- Yücesoy Özkan, Ş., Kırkgöz, S., & Beşdere, B. (2019). Normalleştirmeden kapsayıcı eğitime: tarihsel gelişim. In H. Gürgür & S. Rakap (Eds.), *Kapsayıcı Eğitim* (1st ed., pp. 17–53). Pegem Akademi. <https://doi.org/10.14527/9786052416532>

EKLER

EK 1

Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Tam Zamanlı Kaynaştırma Uygulamalarına Yönelik Paydaş Görüşlerinin Belirlenmesi Görüşme Formu (İdareci/Öğretmen)

Bu veri toplama aracı Doç. Dr. Zehra ATBAŞI ve Fatih KILIÇ tarafından “Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Tam Zamanlı Kaynaştırma Uygulamalarına Yönelik Paydaş Görüşlerinin Belirlenmesi” amacıyla hazırlanmıştır.

Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Tam Zamanlı Kaynaştırma Uygulamalarına hakkında görüşlerinize ihtiyaç duyulmuştur. Görüşme sorularına vereceğiniz yanıtlar sadece bu çalışma kapsamında kullanılacak ve sizin izniniz olmadan başka kurum ve kuruluşlarca paylaşılmayacaktır. İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır. Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir. Görüşme sorularımız 12 sorudan oluşmaktadır.

1. Cinsiyet?
2. Yaş?
3. Eğitim durumunuz?
4. Göreviniz?
5. Meslekte kaçınıcı yılınız?
6. Sınıfınızda bulunan özel gereksinimli öğrencilerin tanısı nedir? (Öğretmenler yanıtlayacaklardır)
7. Okulunuzda uygulanan kaynaştırma uygulamasının ilgili yaşadığınız sorunlar nelerdir?
8. Okulunuzda uygulanan kaynaştırma uygulamasının nitelikli yürütülebilmesi için ne tür fiziksel ortam ve öğretimsel uyarlamalar yapıyorsunuz?
9. Okulunuzda uygulanan kaynaştırma uygulamalarını genel eğitim okullarındaki ya da diğer okullardaki kaynaştırma uygulamalarından ayıran özellikler nelerdir?
10. Okulunuzda tipik gelişim gösteren öğrencilerle özel gereksinimli öğrencilerin karşılıklı olarak sosyal ve duygusal gelişimine etkisi konusunda neler söyleyebilirsiniz?
11. Kaynaştırma uygulamasının tipik gelişim gösteren ve özel gereksinimli öğrencilerin akademik gelişimine etkisi konusunda neler söyleyebilirsiniz?
12. Farklı engel gruplarının kaynaştırma uygulanan bir sınıfta bulunması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

EK 2

Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Tam Zamanlı Kaynaştırma Uygulamalarına Yönelik Paydaş Görüşlerinin Belirlenmesi Görüşme Formu (Veli)

Bu veri toplama aracı Doç. Dr. Zehra ATBAŞI ve Fatih KILIÇ tarafından “Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Tam Zamanlı Kaynaştırma Uygulamalarına Yönelik Paydaş Görüşlerinin Belirlenmesi” amacıyla hazırlanmıştır.

Özel Eğitim Anaokulunda Uygulanan Tam Zamanlı Kaynaştırma Uygulamalarına hakkında görüşlerinize ihtiyaç duyulmuştur. Görüşme sorularına vereceğiniz yanıtlar sadece bu çalışma kapsamında kullanılacak ve sizin izniniz olmadan başka kurum ve kuruluşlarca paylaşılmayacaktır. İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır. Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir. Görüşme sorularımız 11 sorudan oluşmaktadır.

1. Cinsiyet?
2. Yaş?
3. Eğitim durumunuz?
4. Mesleğiniz?
5. Özel eğitim anaokulunu tercih etme nedenleriniz nelerdir?
6. Okulunuzda uygulanan kaynaştırma uygulaması hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
(Özel gereksinimi olan öğrenciye sahip veliler cevaplandırarak)
7. Okulunuzda uygulanan kaynaştırma uygulamasıyla ilgili yaşadığınız sorunlar nelerdir?
8. Okulunuzda yaşadığınız sorunlara yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?
9. Okuldaki kaynaştırma ortamının çocuklarınızın akademik gelişimi üzerindeki etkilerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?
10. Okuldaki kaynaştırma ortamının çocuklarınızın sosyal gelişimi üzerindeki etkilerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?
11. Okuldaki kaynaştırma ortamının çocuklarınızın duygusal gelişimi üzerindeki etkilerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?